

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

Förord	9
1 Översikt	9
1.1 De internationella förutsättningarna	9
1.2 Kapitalmarknaderna	10
1.3 Den ekonomiska politiken	11
1.4 Efterfrågan och produktion	11
1.5 Arbetsmarknad, resursutnyttjande och inflation.....	15
1.6 De offentliga finanserna	17
2 Internationell utveckling.....	18
2.1 Euroområdet	20
2.2 Storbritannien	21
2.3 Norden.....	21
2.4 Förenta staterna	22
2.5 Japan.....	23
2.6 Övriga Asien	24
2.7 Oljepriset.....	24
3 Kapitalmarknaderna	26
3.1 Utvecklingen i omvärlden	26
3.2 Utvecklingen i Sverige	28
4 Utrikeshandel	31
4.1 Varuexport.....	31
4.2 Varuimport	32
4.3 Tjänsthandeln	33
4.4 Bytesbalansen	33
4.5 Bruttonationalinkomsten	34
5 Näringslivets produktion.....	35
5.1 Industri.....	36
5.2 Byggindustri	37
5.3 Tjänstesektor.....	38
6 Arbetsmarknaden	39
7 Löner	46

8	Inflation.....	47
9	Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter	52
9.1	Hushållens inkomster	52
9.2	Hushållens konsumtion	54
9.3	Hushållens sparande	57
10	Investeringar.....	58
10.1	Näringslivet.....	58
10.2	Offentliga myndigheter.....	59
10.3	Bostäder.....	60
10.4	Lager	60
11	Den offentliga sektorn.....	62
11.1	Den konsoliderade offentliga sektorn.....	62
11.2	Den statliga sektorn	67
11.3	Ålderspensionssystemet.....	68
11.4	Den kommunala sektorn.....	69
11.5	Finanspolitiska indikatorer	71
12	Alternativa scenarier	75
12.1	Basalternativet.....	75
12.2	Lågtillväxtalternativet	75
12.3	Högtillväxtalternativet	76
13	Prognosutvärdering.....	78
13.1	Finansdepartementets prognoser	78
13.2	Jämförelse med andra prognosmakare	80
13.3	Jämförelse med föregående prognos	81
	Fördjupningsrutor	
	Stora tillväxtskillnader inom euroområdet.....	25
	Merchanting	34
	Sambandet mellan konjunkturutvecklingen och arbetsmarknaden	44

Tabellförteckning

1.1 Prognosförutsättningar	10
1.2 Nyckeltal	11
1.3 Försörjningsbalans.....	12
1.4 Bidrag till BNP-tillväxt.....	13
1.5 Nyckeltal för arbetsmarknaden	16
1.6 Resursläget	16
1.7 Timlön, KPI och UND1X	17
1.8 Offentliga finanser.....	17
2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet.....	19
3.1 Betalningsbalansens finansiella poster.....	30
3.2 Ränte- och valutakursantaganden.....	30
4.1 Export och import av varor och tjänster	31
4.2 Bytesbalans.....	33
4.3 Bruttonationalinkomst (BNI)	34
5.1 Näringslivets produktion	35
5.2 Nyckeltal för industrin.....	36
5.3 Byggvolymer	38
6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet	39
6.2 Sysselsatta i olika branscher	40
7.1 Löneutveckling	46
8.1 Konsumentprisernas utveckling	50
9.1 Hushållens disponibla inkomster	52
9.2 Bidrag till den reala inkomstutvecklingen.....	53
9.3 Reala transfereringsinkomster	54
9.4 Hushållens finansiella förmögenhet	55
9.5 Hushållens sparande	57
10.1 Investeringar	59
11.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande	62
11.2 Utgiftstak för staten.....	63
11.3 Den offentliga sektorns finanser	64
11.4 Skatter och avgifter.....	65
11.5 Den offentliga sektorns utgifter	66
11.6 Statens finanser (exklusive statliga affärsverk och aktiebolag).....	67
11.7 Finansiellt sparande och budgetsaldo	68
11.8 Budgetsaldo och statsskuld.....	68
11.9 Ålderspensionssystemet.....	68
11.10 Kommunsektorns finansiella sparande.....	69
11.11 Strukturellt sparande i offentlig sektor	72
11.12 Indikator för effekter på efterfrågan	73
12.1 Nyckeltal, basalalternativet.....	75
12.2 Nyckeltal, lågtillväxtalternativet	76
12.3 Nyckeltal, högtillväxtalternativet	77

13.1 Finansdepartementets prognoser och utfallet för 2004	78
13.2 Genomsnittligt absolut prognosfel för BNP-tillväxten	81
13.3 Finansdepartementets prognoser för 2005 i budgetpropositionen för 2005 och vårpropositionen för 2005	82

Diagramförteckning

1.1 Investeringar och varuexport	12
1.2 Bidrag till BNP-tillväxt	14
1.3 Industrins relativa enhetsarbetskostnad i Sverige relativt 11 OECD-länder, gemensam valuta (SEK)	14
1.4 Bytesbalans och bytesförhållande	14
1.5 Bytesbalans, offentligt finansiellt sparande och hushållens sparkvot	15
2.1 Sysselsättningstillväxt i euroområdet, Förenta staterna och Japan	19
2.2 Budgetsaldo och bytesbalans i Förenta staterna	23
3.1 Styrräntor i Förenta staterna, euroområdet och Sverige	26
3.2 10-åriga obligationsräntor i Förenta staterna, Tyskland och Sverige	27
3.3 Dollarutvecklingen mot yen och euro	28
3.4 Börsutvecklingen i Förenta staterna, euroområdet och Sverige	28
3.5 Skillnaden mellan 10-åriga obligationsräntor i Sverige och Tyskland	29
3.6 TCW-index	29
5.1 Industrins enhetsarbetskostnader i Sverige relativt 11 OECD-länder	37
6.1 Tillfälligt anställda och totalt sysselsatta	39
6.2 Arbetade timmar och BNP	41
6.3 Arbetskraftsutbud och sysselsättning	42
6.4 Arbetslöshet	42
8.1 Inflation (KPI), underliggande inflation (UND1X) samt inhemsk underliggande inflation (UNDINHX) exkl. energi	47
8.2 Konsumentpriser på energi. Energikomponenternas prisindex och totala bidrag till KPI-inflationen	47
8.3 Bidrag till KPI-inflationen från vissa grupper av varor och tjänster exkl. el, bränsle, drivmedel, frukt och grönsaker	48
8.4 Kläder och skor. Konsumentpriser och importpriser (årlig procentuell förändring) samt handelns förväntningar om försäljningspriserna	49
8.5 Inhemsk underliggande inflation och bristtal i handeln	49
8.6 Förväntningar om inflationen om tolv månader	50
8.7 Konsumentprisernas utveckling	51
9.1 Hushållens realinkomstutveckling	52
9.2 Hushållens konsumtion av varor och tjänster	54
9.3 Hushållens förväntningar om ekonomin 12 månader framåt	55
9.4 Hushållens skulder	56
9.5 Hushållens eget sparande	57
10.1 Investeringar	58
10.2 Investeringarnas andel av BNP	58
10.3 Kapacitetsutnyttjandet i industrin	59
10.4 Påbörjade nybyggnationer av bostäder	60
11.1 Den offentliga sektorns finansiella ställning	65
11.2 Skatter och avgifter	65
11.3 Den offentliga sektorns utgifter	66

11.4 Kommunsektorns finanser	70
11.5 Kommunsektorns konsumtionsutgifter	70
13.1 Genomsnittliga absoluta prognosfel för 2004	80
13.2 Medelfel	81

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till 2005 års ekonomiska vårproposition redovisas Finansdepartementets prognos för den internationella och svenska ekonomins utveckling under 2005 och 2006. Dessutom redovisas en kalkyl för utvecklingen 2007.

Prognosen baseras på underlag från bl.a. Statistiska centralbyrån (SCB), Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet (KI). Finansdepartementet bär dock hela ansvaret för de bedömningar som redovisas. Departementsrådet Henrik Braconier är ansvarig för beräkningarna. I arbetet med denna bilaga har information som fanns tillgänglig den 4 april beaktats.

följd av en expansiv penning- och finanspolitik samt en ljusnande arbetsmarknad. BNP-tillväxten 2006 beräknas uppgå till 2,7 %.

Läget på arbetsmarknaden förbättras gradvis och sysselsättningen beräknas stiga med 0,8 % i år och med 1,1 % 2006. Arbetslösheten sjunker successivt som en följd av ökade programvolymerna och en allt starkare konjunktur. Mätt som årsgenomsnitt faller arbetslösheten till 5,0 % i år och till 4,4 % 2006.

Inflationstrycket i den svenska ekonomin är fortsatt lågt, vilket till en del är en följd av det låga resursutnyttjandet. KPI-inflationen bedöms uppgå till 0,5 % i genomsnitt i år och till 1,5 % 2006.

De offentliga finanserna visar fortsatt överskott. Den offentliga sektorns finansiella sparande förväntas uppgå till 0,7 % av BNP i år och 0,6 % 2006.

1 Översikt

Världsekonomin förväntas fortsätta att växa snabbt och tillväxten beräknas till ca 4 % såväl i år som 2006. Låga räntor, höga företagsvinster och en starkare utveckling på arbetsmarknaden medför att såväl investeringar som hushållens konsumtion driver på tillväxten globalt. Inflationstrycket bedöms fortsatt vara dämpat framöver. Den internationella riskbilden är dock inte balanserad och sannolikheten för en svagare tillväxt än förväntat är större än sannolikheten för en starkare tillväxt.

Svensk ekonomi bedöms växa med 3,2 % i år. Exporttillväxten saktar in, men exporten förväntas även i år ge ett stort bidrag till BNP-tillväxten. Inhemsk efterfrågan kommer dock att spela en allt större roll för tillväxten under 2005 och 2006. Investeringarna, som började växa snabbt under 2004, väntas växa i en hög takt i år. Tillväxten i hushållens konsumtion ökar framöver bl.a. som en

1.1 De internationella förutsättningarna

Världsekonomin växte mycket snabbt under 2004 och tillväxten beräknas ha uppgått till 4,9 % (se tabell 1.1). Tillväxten var stark i flertalet regioner. Dock växte euroområdet långsamt. Under andra halvåret 2004 dämpades tillväxten i världsekonomin, bl.a. som en följd av stigande oljepriser och en successivt mindre expansiv ekonomisk politik. Såväl underliggande strukturella faktorer som framåtblickande indikatorer talar dock för att tillväxten under 2005 kommer att bli något högre än andra halvåret 2004. Sammantaget bedöms världsekonomin växa med 4,1 % år 2005 och 3,9 % år 2006.

Ytterligare oljeprisuppgångar samt det stora bytesbalansunderskottet i Förenta staterna utgör fortfarande de största hoten mot tillväxten i världsekonomin. Riskfaktorerna är dock väsentligt olika till sin karaktär. Högre oljepriser kan realiseras med relativt stor sannolikhet, samtidigt

som konsekvenserna för världsekonomin sannolikt inte blir allvarliga. Sannolikheten för finansiell turbulens som följd av det amerikanska bytesbalansunderskottet bedöms vara lägre, men de ekonomiska konsekvenserna kan bli både stora och svåröverskådliga. I avsnitt 12 illustreras i ett alternativscenariomöjliga konsekvenser för svensk ekonomi av en sådan utveckling. Risker för såväl högre oljepriser som för en finansiell störning i Förenta staterna kommer sannolikt att bestå under hela prognosperioden.

Den amerikanska ekonomin har fortsatt att utvecklas starkt under hela 2004 och början av 2005, trots att den ekonomiska politikens inriktning blivit allt mindre expansiv. Trots systematiska och upprepade höjningar ligger den amerikanska centralbankens styrränta fortfarande på en låg nivå, och den förväntas inte nå neutrala nivåer förrän under 2006. Den minskade efterfrågestimulansen från den ekonomiska politiken har balanserats av en ökande sysselsättning, en stark utveckling i hushållens förmögenhet samt fortsatt låga långräntor. Därmed förväntas inbromsningen från fjolårets höga BNP-tillväxt på 4,4 % i Förenta staterna bli relativt mild. Tillväxten förväntas uppgå till 3,7 % i år och 3,4 % för 2006. Den goda tillväxttakten har hittills medfört endast en måttlig ökning av inflationen. Orsaken till detta är att produktiviteten fortsatt att utvecklas starkt och att resursutnyttjandet därför inte stigit oroväckande snabbt. Även framöver förväntas priserna stiga i en balanserad takt.

Den exportledda konjunkturuppgång som inleddes i euroområdet under sommaren 2003 bröts under andra halvåret 2004. En svagare global tillväxt – i kombination med eurons appreciering – bidrog till en dämpning av exporten, och BNP växte med endast 2,0 %. Under 2005 förväntas en tilltagande inhemsk efterfrågan successivt leda till en starkare tillväxt, men tillväxttakten förväntas enbart uppgå till 1,6 % i år för att 2006 öka till 2,1 %. Samtidigt tyder den stabilt höga arbetslösheten och en inflationstakt som varaktigt ligger över den europeiska centralbankens (ECB:s) mål på att euroområdet som helhet brottas med strukturella problem. Som beskrivs i avsnitt 2 skiljer sig dock utvecklingen markant mellan olika medlemsländer. Tillväxten i de nordiska grannländerna och Storbritannien förväntas bli god framöver, vilket har en gynnsam inverkan på svensk export. Även

den japanska tillväxten förväntas successivt ta fart under 2005 och 2006.

Tabell 1.1 Prognosförutsättningar

	2003	2004	2005	2006	2007
BNP världen ¹	3,6	4,9	4,1	3,9	3,6
Brentolja, dollar ²	28,9	39,0	45,1	40,6	39,8
TCW-index ²	128	126	122	121	121
Tysk långränta ³	4,1	4,1	3,8	4,1	4,2
Svensk långränta ³	4,6	4,4	4,0	4,3	4,4
Reporänta ⁴	2,75	2,00	2,00	2,75	3,25
Refiränta ⁵	2,00	2,00	2,00	2,50	3,00
FED-funds ⁶	1,00	2,25	3,50	4,00	4,50

¹ Procentuell förändring.

² Årsgenomsnitt.

³ 10-års statsobligation, årsgenomsnitt.

⁴ Slutkurs.

⁵ Styrränta i euroområdet, slutkurs.

⁶ Styrränta i Förenta staterna, slutkurs.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

1.2 Kapitalmarknaderna

Under de senaste fem åren har både de nominella och reala marknadsräntorna fallit kraftigt globalt. De långa räntorna ligger nu på historiskt låga nivåer och speglar att det globala sparandet har ökat snabbare än investeringsbehoven. Det relativt höga sparandet speglas också i låga ränteskillnader mellan låntagare med olika kreditvärdighet. En uppgång i obligationsräntorna framöver är sannolik och har redan inletts i Förenta staterna. Uppgången bedöms dock dämpas av ett demografiskt betingat fortsatt högt sparande, och av förändrade placeringsregler för försäkringsbolag och pensionsfonder.

Även centralbankernas styrräntor ligger på låga nivåer. Penningpolitiken har därmed en expansiv inriktning i både Förenta staterna och euroområdet. Under 2004 och början av 2005 har penningpolitiken successivt stramats åt i Förenta staterna. Denna utveckling förväntas fortsätta framöver i syfte att hålla tillbaka den inflation som uppstår i takt med att resursutnyttjandet ökar. I euroområdet har styrräntorna under en längre tid legat på 2,00 %. En dämpad konjunkturutveckling i euroområdet tyder på att räntehöjningar inte är att vänta under 2005. År 2006 förväntas dock ECB höja styrräntorna successivt i takt med att resursutnyttjandet sakta ökar.

Från januari 2002 fram till januari 2005 försvagades den amerikanska dollarn med 34 %

gentemot euron. Under början av 2005 har dollarn stabiliserats, bl.a. understödd av en stigande räntedifferens gentemot euroområdet. Det stora bytesbalansunderskottet – och i en lägre grad budgetunderskottet – talar dock för att en fortsatt försvagning av dollarn är att vänta. I prognosen sker en viss försvagning av dollarn under 2005 och 2006.

Samma faktorer som talar för en fortsatt dollarförsvagning pekar i riktning mot en starkare krona. Stora bytesbalansöverskott och sunda offentliga finanser innebär att nettoställningen gentemot omvärlden successivt förbättras. Under de senaste fyra åren har också kronan stärkts markant, mätt i TCW-termer. Under 2005 förväntas denna förstärkning fortskrida, om än i en betydligt långsammare takt. TCW-index bedöms uppgå till 121 i slutet av 2005.

1.3 Den ekonomiska politiken

Mellan november 2002 och april 2004 sänkte Riksbanken reporäntan med sammanlagt 2,25 procentenheter, för att därefter ligga kvar på en låg nivå om 2,00 %. Riksbankens penningpolitik har därmed haft en expansiv inriktning sedan 2003 och har under 2004 och början av 2005 gett ett positivt bidrag till efterfrågan i den svenska ekonomin. Då penningpolitiken påverkar den inhemska efterfrågan med betydande eftersläpning är det dock sannolikt att den fulla effekten av den låga reporäntan slår igenom först i år.

Som en följd av det låga inflationstrycket och det låga resursutnyttjandet i ekonomin bedöms Riksbanken låta reporäntan ligga kvar på 2,00 % under hela 2005, för att successivt höja nivån till 2,75 % i slutet av 2006. Under 2007 höjs reporäntan ytterligare mot neutrala nivåer.

Finanspolitiken, mätt som förändringen i det strukturella sparandet, stramades åt motsvarande 1,0 % av BNP under 2004. Den diskretionära finanspolitiken i statsbudgeten var svagt expansiv. Detta motverkades dock mer än väl av andra åtstramande poster. Bl.a. höjdes kommunalskatterna. Dessutom ökade skatteintäkterna till följd av att vissa bolag återförde hela eller delar av sina fondavsättningar till beskattning. I år bedöms finanspolitiken ha en expansiv inriktning motsvarande 0,9 % av BNP. Expansionen drivs i hög grad av den diskretionära politiken i

statsbudgeten. Under 2006 bedöms finanspolitiken ha en svagt expansiv inriktning motsvarande 0,2 % av BNP, för att under 2007 få en svagt kontraktiv inriktning.

Sammantaget har den ekonomiska politiken en starkt stimulerande effekt på efterfrågan såväl i år som 2006. Effekten förväntas avta under 2007.

1.4 Efterfrågan och produktion

Svensk BNP växte med 3,5 % under 2004 (se tabell 1.2). Den höga tillväxten var delvis en följd av att 2004 hade ovanligt många arbetsdagar jämfört med 2003. Denna s.k. kalendereffekt beräknas av Statistiska centralbyrån (SCB) ha bidragit med 0,5 procentenheter till tillväxten under 2004. År 2005 väntas såväl den faktiska som den kalenderkorrigerade BNP-tillväxten uppgå till 3,2 %. Tillväxten 2006 förväntas bli 2,7 %, men då antalet arbetsdagar är färre 2006 än 2005 uppgår den kalenderkorrigerade tillväxten till 3,0 %. År 2007 beräknas BNP öka med 2,4 %.

Tabell 1.2 Nyckeltal

Procentuell förändring om annat ej anges

	2003	2004	2005	2006	2007
BNP	1,5	3,5	3,2	2,7	2,4
BNP, kalenderkorrigerad	1,6	3,0	3,2	3,0	2,4
Öppen arbetslöshet ¹	4,9	5,5	5,0	4,4	4,2
Antal arbetade timmar	-1,2	0,9	0,6	0,7	0,4
KPI, dec-dec	1,3	0,3	0,6	2,0	2,0
Offentligt finansiellt sparande ²	-0,1	1,1	0,7	0,6	1,1
TCW-index ³	128	126	122	121	121

¹ Procent av arbetskraften.

² Procent av BNP.

³ Årsgenomsnitt.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Exportdriven tillväxt under 2004

En viktig förklaring till den höga BNP-tillväxten under 2004 var att Sveriges export växte med drygt 10 %, bland annat som en följd av en stark global tillväxt (se tabell 1.3). Exportefterfrågans sammansättning var också gynnsam för de svenska exportföretagen, då framför allt efterfrågan på investeringsvaror växte snabbt globalt (se diagram 1.1). Till detta kommer att

Tabell 1.3 Försörjningsbalans

	Mdkr ¹ 2004	Procentuell volymförändring						
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Hushållens konsumtionsutgifter	1 224	0,4	1,4	1,5	1,8	2,2	2,7	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	706	0,9	2,3	0,8	0,3	1,2	0,7	0,5
Statliga	197	-1,6	3,0	0,8	-0,5	0,5	0,0	0,5
Kommunala	509	1,9	2,0	0,7	0,5	1,5	1,0	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	405	-1,0	-2,6	-1,5	5,1	7,1	5,2	5,1
Näringsliv exkl. bostäder	270	-2,9	-7,1	-2,9	4,7	7,3	5,6	5,4
Bostäder	64	4,2	5,7	5,5	16,1	10,7	4,7	8,0
Myndigheter	71	4,5	9,7	-1,3	-2,0	2,9	3,7	0,8
Lagerinvesteringar ²	4	-0,5	-0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0
Export	1 176	0,5	1,2	5,0	10,2	6,9	5,8	5,7
Import	972	-2,5	-1,9	4,9	6,7	7,9	6,2	6,4
BNP	2 543	1,0	2,0	1,5	3,5³	3,2	2,7³	2,4

¹ Löpande priser.

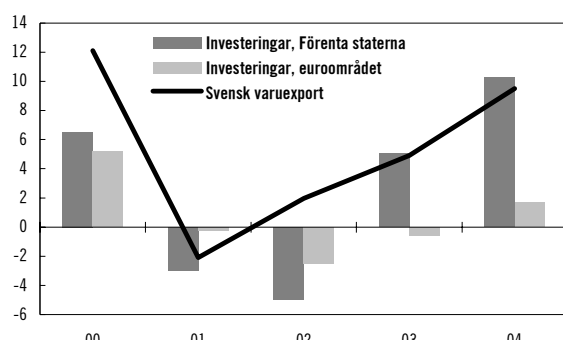
² Förändring uttryckt i procent av BNP föregående år.

³ Den underliggande BNP-tillväxten uppskattas till 3,0 % såväl 2004 som 2006. Att den faktiska BNP-tillväxten 2004 var högre än den underliggande beror på att detta år innehöll fler vardagar än 2003. Att den beräknade faktiska BNP-tillväxten 2006 är lägre än den underliggande beror på att detta år innehåller färre vardagar än 2005. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

teleproduktindustrin har gynnats av en stark återhämtning i teleoperatörernas investeringar. Även tjänsteexporten växte kraftigt under 2004, bl.a. som en följd av ökad export av företagstjänster.

Diagram 1.1 Investeringar och varuexport

Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Eurostat och US Department of Commerce.

En post som dragit till sig särskilt stor uppmärksamhet under 2004 är s.k. merchanting, dvs. den handelsmarginal som uppstår när svenska moderföretag sköter fakturering av försäljning från utländska dotterbolag till ett tredje land. Enligt SCB bidrog merchantingen med 0,4 procentenheter till BNP-tillväxten 2004.

Den starka exportutvecklingen medverkade till att konjunkturåterhämtningen successivt breddades under 2004. Snabbt stigande export – i kombination med stigande kapacitetsutnyttjande

i industrin och låga räntor – ledde även till en vändning i investeringarna, som växte med 5,1 % under 2004. En bidragande orsak till uppgången i investeringarna var att bostadsinvesteringarna ökade kraftigt. Den förhållandevis dämpade investeringsuppgången följer på en relativt grund svacka i investeringarna under perioden 2001–2003.

Exportindustrins framgångar och successivt ökande investeringar i näringslivet avspeglas i en ökande industriproduktion, vilken växte med 9,1 % under 2004. Även om produktions-tillväxten som helhet var låg i tjänstesektorn under 2004 så utvecklades produktionen av företagstjänster starkt, och växte med 3,8 %. Även produktionen inom byggindustrin ökade relativt starkt som en följd av den kraftiga ökningen i bostadsinvesteringarna.

Inhemsk efterfrågan blir allt viktigare framöver

Under 2005 och 2006 förväntas den inhemska efterfrågan i allt högre grad driva tillväxten. Investeringarna, som växte snabbt redan under 2004, förväntas växa snabbare under 2005. SCB:s investeringsenkät tyder på att industrins investeringar fortsätter att öka under 2005. Investeringssplanerna visar en betydande bredd där bl.a. massa- och pappersindustri, gruvindustri, kemisk industri och transportmedelsindustrin planerar nyinvesteringar. Investeringssplanerna

inom energisektorn är också stora, omfattande dels moderniseringar och upprustning av elnät, dels utökad produktionskapacitet. T.ex. har Vattenfall aviserat investeringar motsvarande drygt 40 miljarder kronor i energisektorn i Sverige de närmaste åren. Även bostadsinvesteringarna förväntas fortsätta växa i god takt de närmaste åren. Totalt förväntas investeringarna öka med 7,1 % i år och 5,2 % 2006. År 2007 beräknas investeringarna öka med 5,1 %.

De uttag ur lager som skett under 2004 bedöms ha lett till en situation med önskat små lager. Därmed förväntas ökade lagerinvesteringar under 2005, vilka bedöms ge ett bidrag till BNP-tillväxten motsvarande 0,4 procentenheter. Bedömningen av lagerbidraget är dock högst osäker, då det ännu inte är klart hur effekterna av den svåra stormen i Sydsverige i januari kommer att påverka lagerutvecklingen i skogsnäringen.

Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste åren har skapat osäkerhet hos hushållen, vilket har dämpat hushållens konsumtion. Under 2004 växte konsumtionen med 1,8 %, vilket var något mer än 2003. KI:s enkät om hushållens inköpsplaner (HIP) visar att hushållens förväntningar avseende arbetsmarknadsläget försämrades kraftigt under 2000 och 2001. Först under 2004 har förväntningarna om en positiv utveckling på arbetsmarknaden börjat förstärkas, men hushållen har en fortsatt pessimistisk syn på arbetsmarknaden. Det är först när den förväntade förbättringen på arbetsmarknaden under 2005 realiserar, som hushållens förväntningar kan stärkas markant.

Effekterna av hushållens negativa förväntningar avseende arbetsmarknaden motverkas dock av den starka ökningen av hushållens förmögenhet och reala inkomster. De underliggande förutsättningar för en hög konsumtionstillväxt har därmed förbättrats under de senaste åren. Hushållens finansiella förmögenhetsställning har förstärkts bl.a. som en följd av att Stockholmsbörsen stigit de senaste två åren. Samtidigt har hushållens reala tillgångar i form av småhus ökat kraftigt i värde. Sammantaget innebär detta att hushållens konsumtion i relation till deras nettoförmögenhet befinner sig på en mycket låg nivå. Till detta kommer att hushållens reala disponibla inkomster förväntas växa framöver och räntorna befinner sig på historiskt låga nivåer.

Tabell 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter

	2004	2005	2006	2007
Hushållens konsumtionsutgifter	0,9	1,1	1,3	1,2
Offentliga konsumtionsutgifter	0,1	0,3	0,2	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	0,8	1,1	0,9	0,9
Lagerinvesteringar	-0,3	0,4	-0,1	0,0
Netto utrikeshandel	2,0	0,2	0,3	0,2
Export	4,5	3,2	2,8	2,8
Import	-2,5	-3,0	-2,5	-2,6
BNP	3,5	3,2	2,7	2,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

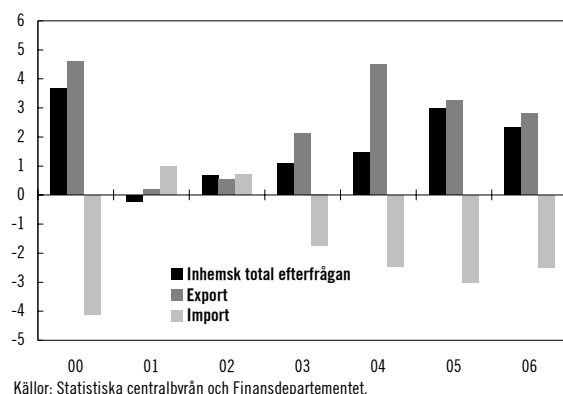
Sammantaget förbättras förutsättningarna för en ökande hushållskonsumtion under 2005 och 2006. Såväl KI:s samlade förtroendeindikator (CCI) för hushållen som olika indikatorer från handeln tyder också på en uppgång i konsumtionen under 2005. I takt med att läget på arbetsmarknaden successivt ljusnar förväntas konsumtionsökningen tillta under 2006. Totalt förväntas hushållskonsumtionen öka med 2,2 % i år och 2,7 % år 2006. Under 2007 beräknas hushållens konsumtion växa med 2,6 %.

Den offentliga konsumtionen växte endast med 0,3 % under 2004. Besparingsprogram i många kommuner och landsting innebär att den kommunala konsumtionen växte med måttliga 0,5 % under 2004. För 2005 och 2006 utvecklas emellertid kommunernas inkomster gynnsamt, bl.a. som en följd av sysselsättningsstöd och ökande skatteinkomster. Den kommunala konsumtionen förväntas därför växa med 1,5 % i år och 1,0 % år 2006. Den statliga konsumtionen sjönk med 0,5 % år 2004. Minskningen var i hög grad en konsekvens av att inköpen av försvarsmateriel minskade. Under 2005 förväntas den statliga konsumtionen växa med 0,5 %, för att vara oförändrad 2006. Sammantaget växer den offentliga konsumtionen 2005 med 1,2 % och 2006 med 0,7 %. Den offentliga konsumtionen beräknas växa med 0,5 % under 2007.

Sammantaget kommer bidraget från inhemsk total efterfrågan till BNP-tillväxten att öka kraftigt under 2005 (se diagram 1.2).

Diagram 1.2 Bidrag till BNP-tillväxt

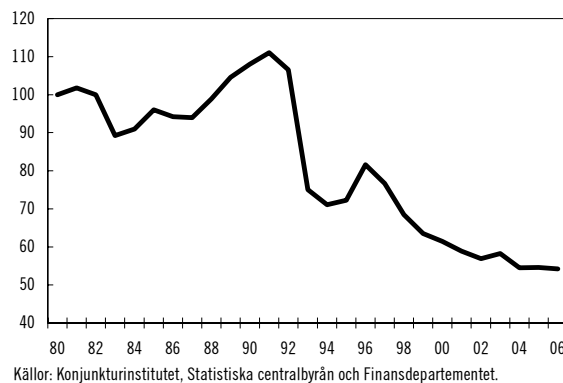
Procentenheter

Samtidigt som den inhemska efterfrågan successivt tar fart, mattas dock tillväxten i exporten av. Den starka exporttillväxten under 2004 började dämpas under slutet av året. Under 2005 har orderingången till exportindustrin dämpats markant, vilket talar för en långsammare exporttillväxt 2005 än 2004. Såväl en svagare global tillväxt som det faktum att svensk export tenderar att ligga tidigt i den internationella konjunkturcykeln talar för en lägre exporttillväxt framöver. Samtidigt som exportefterfrågan förväntas utvecklas svagare tycks ändå förutsättningarna för en fortsatt stark exporttillväxt vara goda. Industrins enhetsarbetskostnader i förhållande till viktiga konkurrentländer har – trots de senaste årens kronförstärkning – utvecklats gynnsamt som en följd av hög produktivitetstillväxt och dämpade löneökningar (se diagram 1.3). Under såväl 2005 som 2006 förväntas också exporten ge ett större bidrag till BNP-tillväxten än den totala inhemska efterfrågan. Totalt bedöms exporttillväxten uppgå till 6,9 % i år och 5,8 % 2006. Exporten beräknas växa med 5,7 % 2007.

Diagram 1.3 Industrins relativa enhetsarbetskostnad i Sverige relativt 11 OECD-länder, gemensam valuta (SEK)

Index 1980=100

Hög tillväxt driver upp importen

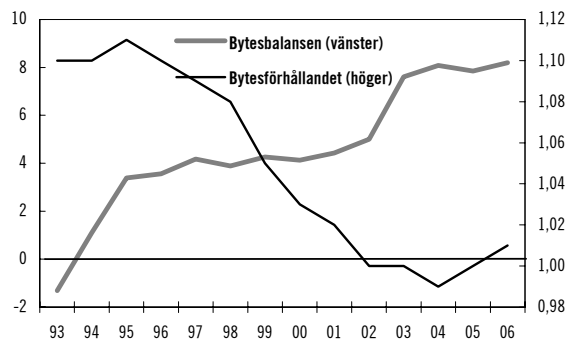
Under 2004 ökade importen med 6,7 %, vilket är den snabbaste ökningen sedan 2000. Den snabba uppgången i importen är en följd av den höga efterfrågetillväxten i ekonomin. I synnerhet har den starka tillväxten i den importberoende exporten fått genomslag. Framöver är det sannolikt att importinnehållet i exporten fortsätter växa som en följd av den starkare kronan och en fortsatt internationalisering av produktionen.

Även om exporttillväxten dämpas under 2005 och 2006 förväntas importen fortsätta utvecklas starkt som en följd av att såväl investeringarna som konsumtionen växer förhållandevis snabbt. Bl.a. förväntas svenskaras resande utomlands öka under 2005. Den starka ökning som kunde observeras under andra halvåret 2004 bedöms bara temporärt ha brutits som en följd av flodvågskatastrofen i Asien. Sammantaget förväntas importen öka med 7,9 % i år och med 6,2 % under 2006. Under 2007 beräknas importen växa med 6,4 %.

Diagram 1.4 Bytesbalans och bytesförhållande

Procent

Index 2003=1,00

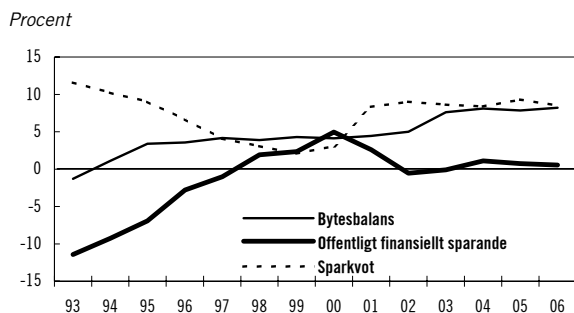
Anm.: Bytesbalansen är uttryckt som andel av BNP.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bytesförhållandet, dvs. exportpriserna i förhållande till importpriserna, har utvecklats svagt sedan 1995 (se diagram 1.4). Den starka svenska produktivitetstillväxten och den kraftiga förbättring av handels- och bytesbalansen som skett sedan början av 1990-talet, är viktiga förklaringar till denna utveckling. Under 2004 försämrades bytesförhållandet med 1,0 %, vilket främst var en följd av de stigande oljepriserna. Under 2005 och 2006 förväntas bytesförhållandet stärkas något, bl.a. då kronapprecieringen förväntas få ett större genomslag på importpriserna än på exportpriserna. En ytterligare orsak är de fallande oljepriserna 2005 och 2006.

Bytesbalansöverskottet uppgick till 206 miljarder kronor 2004, vilket motsvarar 8,1 % av BNP. Överskottet har successivt ökat sedan början av 1990-talet. Befolkningens demografiska sammansättning påverkar hushållens sparande positivt. Till detta kommer att en rad reformer under 1990-talet, såsom skattereformen, pensionsreformen och saneringen av de offentliga finanserna har bidragit till ett högre sparande (se diagram 1.5). Samtidigt har ökningen av överskottet de senaste åren drivits på av en hög exportefterfrågan, en dämpad konsumtionsutveckling och en stark produktivitet. Under 2005 och 2006 förväntas inverkan från dessa faktorer avta, och bytesbalansöverskottet stabiliseras på ca 8 % av BNP.

Diagram 1.5 Bytesbalans, offentligt finansiellt sparande och hushållens sparkvot

Anm.: Bytesbalans och offentligt finansiellt sparande är uttryckta som andel av BNP. Sparkvoten visar hushållens sparande i förhållande till hushållens disponibla inkomster. Vid beräkningen har hänsyn tagits till hushållens sparande i avtalspensioner.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inhemsk riskbild

Den inhemska riskbilden omfattar, förutom de internationella riskerna som omnämns i avsnitt 1.1, i huvudsak två alternativa utvecklingar. Å ena sidan kan inbromsningen i exportutvecklingen bli kraftigare än vad som förväntas. Denna risk är delvis relaterad till den globala tillväxten, men det höga kapacitetsutnyttjandet i industrin kan också utgöra ett hinder för en fortsatt snabb exportexpansion. En svagare exportutveckling innebär att tillväxten i högre grad blir beroende av den inhemska efterfrågan. Å andra sidan kan produktivitetstillväxten bli högre än förväntat och den inbromsning i produktiviteten som förutses i prognosen sker då senare. En sådan utveckling innebär ett än lägre inflationstryck och en svagare utveckling på arbetsmarknaden, vilket lämnar utrymme för en lägre reporänta från Riksbanken framöver.

1.5 Arbetsmarknad, resursutnyttjande och inflation

Arbetsmarknadsläget börjar förbättras i år

Arbetsmarknaden har utvecklats svagt sedan 2001, med ett sjunkande antal arbetade timmar. Samtidigt innebar ökningen i sjukfrånvaron fram till 2003 att fallet i sysselsättningen dämpades.¹ Under 2004 steg produktionen i den svenska ekonomin snabbt, men trots detta fortsatte arbetslösheten att stiga och sysselsättningen att falla. Förklaringarna till att sysselsättningen utvecklats svagt relativt produktionen är flera. För det första innebar den stora kalendereffekten 2004 att produktionen och antalet arbetade timmar kunde öka snabbt utan att sysselsättningen behövde öka. Till detta kommer att sjukfrånvaron började sjunka, vilket innebar att antalet arbetade timmar kunde öka utan att fler personer sysselsattes. Slutligen bidrog den fortsatt starka produktivitetstillväxten till att sysselsättningsutvecklingen dämpades. Sammantaget föll sysselsättningen med 0,5 % under 2004, medan arbetslösheten steg till 5,5 %.

Under 2005 bedöms dock utvecklingen på arbetsmarknaden vända och sysselsättningen förväntas stiga med 0,8 % (se tabell 1.5). Sedan hösten 2004 har flera indikatorer på arbetsmarknaden utvecklats i en alltmer positiv riktning. Bland annat har antalet nyanmälda lediga platser vid Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ökat sedan november. Även andra faktorer talar för att sysselsättningen kan förväntas stiga under 2005. Bl.a. leder den ökade inhemska efterfrågan till att tjänsteproduktionen förväntas växa snabbare framöver. Inom tjänstesektorn bedöms möjligheterna att öka produktionen utan att sysselsättningen stiger vara mindre än i industrin, till följd av en svagare produktivitetstillväxt.

Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden har inneburit att regeringen successivt ökat de arbetsmarknadspolitiska programvolymerna. Under 2003 uppgick volymerna till 92 000 platser, vilka ökade till 106 000 platser under 2004.

¹ Sjukfrånvarande ingår normalt i sysselsättningen så som den mäts i arbetskraftsundersökningarna.

Tabell 1.5 Nyckeltal för arbetsmarknaden

	2003	2004	2005	2006	2007
BNP ¹	1,5	3,5	3,2	2,7	2,4
BNP, kalenderkorrigerad ¹	1,6	3,0	3,2	3,0	2,4
Produktivitet ¹	2,8	2,8	2,5	1,9	2,2
Arbetade timmar ¹	-1,2	0,9	0,6	0,7	0,4
Antal sysselsatta ¹	-0,3	-0,5	0,8	1,1	0,4
Öppen arbetslöshet ²	4,9	5,5	5,0	4,4	4,2
Program ³	2,1	2,4	2,7	2,7	2,4
Reguljär sysselsättningsgrad ⁴	77,6	77,0	76,8	77,1	77,4

¹ Procentuell förändring.² Procent av arbetskraften.³ Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program i procent av arbetskraften.⁴ Antal reguljärt sysselsatta i åldern 20–64 år, dvs. exklusive sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp. Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Riksbanken och Finansdepartementet.

Den fortsatt stigande arbetslösheten fick till följd att regeringen i budgetpropositionen för 2005 beslutade om ytterligare åtgärder mot den öppna arbetslösheten. En särskild utbildnings-satsning med 6 000 platser för kommun- och landstingsanställda införs i år. Samtidigt har det s.k. friåret införts, vilket beräknas omfatta 10 000 årsplatser 2005. Till detta kommer ytterligare anställningsstöd omfattande 10 000 platser som aviseras i vårpropositionen. Sammantaget förutsätts antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program uppgå till 121 000 i år och 2006. De åtgärder som genomfördes under 2004 fick till följd att den öppna arbetslösheten började falla under 2004. Det totala antalet arbetslösa, dvs. öppet arbetslösa och personer i program, fortsatte dock att stiga under 2004 och uppgick till 7,9 % av arbetskraften. Den öppna arbetslösheten uppgick till 5,5 % år 2004 och bedöms sjunka till 5,0 % i år och 4,4 % år 2006, som följd av det förbättrade läget på arbetsmarknaden och de aviserade åtgärderna. År 2007 beräknas arbetslösheten falla ytterligare ner till 4,2 %.

Resursutnyttjandet är fortsatt lågt

För närvarande finns det lediga resurser i den svenska ekonomin. Det låga resursutnyttjandet tar sig bl.a. uttryck i en hög arbetslöshet, låg brist på arbetskraft samt ett lågt löne- och pris-tryck. Det låga resursutnyttjandet illustreras av att det så kallade BNP-gapet är negativt, vilket innebär att den faktiska BNP-nivån understiger

den potentiella. För 2004 beräknas BNP-gapet ha uppgått till 0,9 % (se tabell 1.6). Under 2005 och 2006 beräknas gapet minska successivt, då faktisk BNP växer snabbare än potentiell. BNP-gapet bedöms dock inte slutas förrän 2007. BNP-gapet kan delas upp i ett produktivitet-gap, ett medelarbetstidsgap och ett sysselsättnings-gap. BNP-gapet 2005 består av ett sysselsättnings-gap som är klart mer negativt än BNP-gapet, ett positivt produktivitet-gap samt ett medelarbetstidsgap som är nära noll. Därmed bedöms det finnas mer lediga resurser på arbetsmarknaden än vad BNP-gapet visar för 2005, samtidigt som produktiviteten är högre än vad som bedöms hållbart på sikt. Sysselsättnings-gapet sluts successivt under 2005 och 2006 som en följd av att sysselsättningen ökar i en snabbare takt än den långsiktigt hållbara. På samma gång utvecklas den faktiska produktiviteten långsammare än den potentiella produktiviteten.

Bedömning av produktivitet-utvecklingen framöver utgör dock en osäkerhet i prognosen. Regeringen har därför gett KI i uppdrag att närmare analysera den svenska ekonomins potentiella produktivitet-utveckling.

Tabell 1.6 Resursläget

	Procent			
	2004	2005	2006	2007
BNP-gap	-0,9	-0,3	-0,1	0,0
Sysselsättningsgap	-1,3	-0,9	-0,2	0,0
Produktivitet-gap	0,4	0,6	0,1	0,1
Medelarbetstidsgap	-0,2	0,0	-0,1	0,0

Anm.: Beräknas som (faktisk-potentiell)/potentiell.

Källa: Finansdepartementet.

Konjunkturförsvagningen 2001 innebar att det blev allt lättare för arbetsgivarna att rekrytera lämplig arbetskraft. Samtidigt ökade arbetslösheten och den underliggande inflationstakten började falla. Denna utveckling har inneburit att lönerna utvecklats allt långsammare. Avtalen som slöts under 2004 hamnade betydligt lägre än under tidigare avtalsperioder, vilket borgar för en fortsatt svag nominell löneökningstakt. Även de avtal som slutits under början av 2005 har hamnat på nivåer som tyder på en fortsatt dämpad löneutveckling. Samtidigt utvecklas reallönerna starkt till följd av den låga inflationen. Lönerna förväntas öka med 3,5 % 2005 och antas även därefter stiga med 3,5 % per år.

Fortsatt låg inflation

Inflationen är för närvarande mycket låg. Under 2004 uppgick konsumentprisinflationen (KPI) i genomsnitt till 0,4 %, medan den underliggande inflationen (UND1X) uppgick till 0,8 % (se tabell 1.7). Flera faktorer ligger bakom det låga inflationstrycket i ekonomin. Enhetsarbetskostnaderna har under flera år utvecklats långsamt som en följd av låga löneökningar och en hög produktivitetstillväxt. Dessutom har den svaga efterfrågeutvecklingen och en ökad konkurrens inom bl.a. dagligvaruhandeln pressat ned vinstmarginalerna. Till detta kommer att inflationsbidraget från importen exklusive energi varit negativt sedan 2003. Oljeprisuppgången under 2004 har dock gett ett positivt bidrag till inflationen. Under 2005 förväntas förändrade klädimportkvoter samt en ytterligare förstärkning av kronan bidra till en fortsatt låg importerad inflation. Oljeprisets utveckling innebär en osäkerhet i inflationsprognosen.

Fallande inflationsförväntningar har uppmätts under inledningen av 2005, och inflationsförväntningarna är nu låga. Det låga resursutnyttjandet och den dämpade löneutvecklingen innebär att det inhemska inflationstrycket endast stiger långsamt framöver. Detta, i kombination med en låg importerad inflation, innebär att den underliggande inflationen (UND1X) endast uppgår till 0,7 % i år och 1,3 % år 2006. Konsumentprisinflationen – som framöver påverkas av de stigande bostadsräntorna – förväntas uppgå till 0,5 % i år och 1,5 % år 2006. Först 2007 når inflationen Riksbankens mål på 2 %.

Tabell 1.7 Timlön, KPI och UND1X

Procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006	2007
Timlön	3,5	3,3	3,5	3,5	3,5
KPI, dec-dec	1,3	0,3	0,6	2,0	2,0
KPI, årsgenomsnitt	1,9	0,4	0,5	1,5	2,0
UND1X, dec-dec	1,6	0,7	0,7	1,5	–
UND1X, årsgenomsnitt	2,2	0,8	0,7	1,3	–

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

1.6 De offentliga finanserna

De offentliga finanserna förbättrades kraftigt 2004. Orsakerna var flera. Såväl kommunal som statlig konsumtion utvecklades svagt, samtidigt som statens utgifter för transfereringar blev lägre

än förväntat. Statens ränteutgifter minskade också med 7 miljarder mellan 2003 och 2004. Den offentliga sektorns finansiella sparande uppgick till 1,1 % av BNP 2004 (se tabell 1.8). Regeringens mål är att det finansiella sparandet skall uppgå till 2 % i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Det finansiella sparandet förväntas minska något och beräknas uppgå till 0,7 % respektive 0,6 % av BNP 2005 och 2006. År 2007 uppskattas sparandet till 1,1 % av BNP. Därmed uppgår det genomsnittliga finansiella sparandet till 1,3 % av BNP under perioden 2000–2007. Det strukturella sparandet, där bl.a. effekter av konjunkturvärningar rensats bort, uppgår till 0,9 % av BNP i år. För 2006 och 2007 förutses det strukturella sparandet uppgå till 0,7 % respektive 1,1 % av BNP.

Under prognosperioden beräknas såväl skatterna (inklusive avgifter) som utgifterna minska som andel av BNP. Sammantaget förväntas både skatte- och utgiftskvoten falla med 1,5 procentenheter mellan 2004 och 2007.

Tabell 1.8 Offentliga finanser

Procent av BNP

	2003	2004	2005	2006	2007
Inkomster	55,8	55,6	54,9	54,5	54,2
Skatter ¹	50,8	50,6	49,7	49,4	49,1
Utgifter	55,9	54,5	54,2	53,9	53,1
Finansiellt sparande	-0,1	1,1	0,7	0,6	1,1
Strukturellt sparande	0,8	1,8	0,9	0,7	1,1
Konsoliderad bruttoskuld	52,0	51,2	49,9	48,6	47,3
Nettoskuld	-1,5	-5,8	-6,0	-6,4	-7,1

¹ Inklusive skatter till EU.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Även den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld minskar som andel av BNP under prognosperioden, från 51,2 % 2004 till 47,3 % 2007.

2 Internationell utveckling

Den globala BNP-tillväxten dämpades under loppet av 2004. Inbromsningen skedde delvis till följd av höga råvarupriser. Trots denna dämpning bedöms den globala ekonomin ha vuxit med 4,9 % förra året, vilket är den högsta tillväxttakten sedan 1970-talet. Den globala BNP-tillväxten väntas gå in i en något lugnare fas i år och nästa år. Tillväxttakter omkring 4 % under såväl 2005 som 2006 innebär dock att de internationella förutsättningarna för en stark svensk export bedöms vara goda.

Stark men avtagande tillväxt 2004

Den globala tillväxttakten var mycket hög under slutet av 2003 och inledningen av 2004. Låga räntor (både i reala och i nominella termer), stigande huspriser och en mycket stark utveckling i många tillväxtekonomier bidrog till en global tillväxt på 4,9 % 2004. Under året breddades konjunkturförstärkningen till att omfatta fler regioner, samtidigt som Asien (exklusive Japan) och Förenta staterna ytterligare stärkte sina positioner. Även Latinamerika, Mellanöstern, Afrika och Östeuropa utvecklades starkt, allt medan euroområdet släpade efter och den japanska ekonomin stagnerade. På grund av höga råvarupriser men även till följd av en återgång mot mer långsiktigt hållbara tillväxtnivåer dämpades dock tillväxttakten i de flesta regioner under loppet av året. Stigande oljepriser och en stark tillväxt har hittills inte medfört någon påtaglig ökning av den globala inflationen. Styrräntehöjningar har genomförts i flera länder, däribland Förenta staterna, Kanada, Australien och Storbritannien. Detta har sannolikt hållit tillbaka inflationsförväntningarna. Återgången mot normala räntenivåer har dock skett från mycket låga nivåer, varför penningpolitiken fortfarande är att beteckna som expansiv globalt sett.

Investeringarna växer snabbt

Företagens investeringar har ökat starkt i de största ekonomiska regionerna. Utvecklingen är en följd av att företagen sanerat sina balansräkningar och haft en god vinstutveckling, samtidigt som realräntorna varit fortsatt låga. I Förenta staterna och i Japan har investeringsuppgången pågått sedan 2003 och även i euroområdet har

investeringsuppgången inletts. De privata investeringarna väntas utgöra en av de främsta drivkrafterna i Förenta staterna såväl som i euroområdet och Japan under prognosperioden.

Gradvis ljusare arbetsmarknad

Även om konjunkturförloppen i de tre stora regionerna, Förenta staterna, euroområdet och Japan har varit relativt synkroniserade under de senaste åren har utvecklingen på arbetsmarknaderna skilt sig åt markant. Skillnaderna kan förklaras av både konjunkturrella och strukturella faktorer.

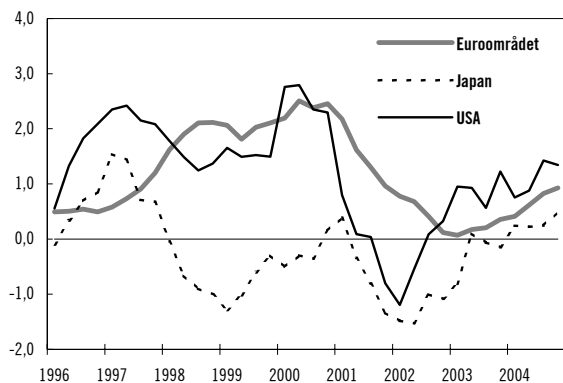
I Förenta staterna vände konjunkturen uppåt tidigare än i de övriga regionerna, vilket förklarar varför en återhämtning i sysselsättningen blev först synlig i Förenta staterna. De tydligare upp- och nedgångarna i sysselsättningen i Förenta staterna jämfört med euroområdet och Japan återspeglar den flexibla amerikanska arbetsmarknaden (se diagram 2.1 nedan). Jämfört med euroområdet och Japan är amerikanska företag sannolikt snabbare med att skära ned sin personalstyrka när efterfrågan viker och är därför också relativt sett snabbare att nyrekrytera när efterfrågan vänder uppåt.

I både Förenta staterna och euroområdet dämpades sysselsättningstillväxten tydligt i slutet av 2000. I Förenta staterna minskade antalet sysselsatta tre kvartal i rad och nedgången var i stort sett lika tydlig som under konjunktursvackan i början av 1990-talet. I euroområdet var nedgången i sysselsättningen mindre brant och mildare än under nedgången i början av 1990-talet. I slutet av 2003 vände sysselsättningen uppåt i Förenta staterna medan uppgången i euroområdet blev mindre påtaglig och inföll ett halvår senare. I Japan har arbetsmarknadsläget varit kärvt under en lång period men förbättrades under förra året. Sysselsättningstillväxten var svagt positiv samtidigt som arbetslösheten minskade till den lägsta nivån på sex år.

Förra året uppgick arbetslösheten i Förenta staterna till 5,5 % och i Japan till 4,7 %. I båda länderna väntas arbetslösheten minska under prognosperioden. I euroområdet har arbetslösheten legat kring 8,8 % sedan mitten av 2003 och endast en måttlig minskning av arbetslösheten förutses under de kommande åren.

Diagram 2.1 Sysselsätningstillväxt i euroområdet, Förenta staterna och Japan

Procentuell förändring

Källa: OECD

Den globala riskbilden

Det genomsnittliga priset på råolja (Brent) steg med drygt 30 % under 2004. Detta bidrog till att tillväxten mattades något under året. Det högre oljepriset väntas leda till en något lägre global tillväxt även under prognosperioden. Oljepriset är samtidigt en källa till osäkerhet i prognosen. En stark efterfrågetillväxt och fortsatt geopolitisk oro, med påföljande utbudsstörningar, kan resultera i ett stigande oljepris med negativa effekter på den globala ekonomin som följd.

Vid sidan av oljepriset utgör de globala obalanserna en risk i bedömningen. Bytesbalansunderskottet i Förenta staterna har ökat under många år och uppgick i inledningen av 2005 till ca 6 % av BNP. Det stigande underskottet har hittills finansierats genom att omvärldens vilja att investera i amerikanska tillgångar har varit hög. Det kan dock inte uteslutas att de mycket nedpressade långa räntorna kan komma att stiga om exempelvis de asiatiska centralbankerna, som har en stor andel dollar i sina valutaserver, skulle bestämma sig för att omfördela sina tillgångar till förmån för andra valutor. Det amerikanska bytesbalansunderskottet är också en bidragande orsak till de senaste årens dollarförsvagning. En viss förbättring av den amerikanska bytesbalansen skulle på kort sikt kunna uppnås genom att viktiga asiatiska länder införde mer flexibla växelkurser, eller genom en åtstramning av de offentliga finanserna i Förenta staterna. På längre sikt skulle strukturreformer med syfte att höja tillväxten i övriga världen ha en positiv inverkan på det amerikanska bytesbalansunderskottet. Någon påtaglig förbättring av de globala obalanserna förväntas dock inte under prognos-

perioden, vilket innebär att de grundläggande problemen kvarstår. Om en justering ändå framvingas talar mycket för att detta sker genom en kraftig dollarförsvagning. Detta skulle få svårbedömda konsekvenser för den globala konjunkturen (se avsnitt 12.2).

Tabell 2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet

Procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006	2007
Bruttonationalprodukt					
Världen	3,6	4,9	4,1	3,9	3,6
Förenta staterna	3,0	4,4	3,7	3,4	3,3
Japan	1,3	2,6	1,0	1,7	1,4
Euroområdet	0,5	2,0	1,6	2,1	2,3
Tyskland	-0,1	1,6	1,0	1,7	2,2
Frankrike	0,6	2,5	2,1	2,0	2,3
Italien	0,4	1,2	1,0	1,7	1,9
Storbritannien	2,2	3,1	2,6	2,5	2,7
Norden	1,0	2,7	2,8	2,6	2,4
Danmark	0,5	2,0	2,3	2,3	2,2
Finland	2,1	3,4	3,1	2,7	1,8
Norge	0,4	2,9	3,0	2,7	3,3
Konsumentpriser¹					
Euroområdet	2,1	2,1	1,9	1,8	1,8
Förenta staterna	2,3	2,7	2,6	2,3	2,3
Japan	-0,3	0,0	0,0	0,2	0,3
Arbetslöshet, procent av arbetskraften²					
Euroområdet	8,9	8,8	9,0	8,7	8,6
Förenta staterna	6,0	5,5	5,1	4,9	4,7
Japan	5,3	4,7	4,5	4,3	4,3
Världsmarknadstillväxt³					
	4,4	8,3	8,1	7,9	7,6

¹ HIKP för euroområdet och KPI för Förenta Staterna och Japan.² ILO:s definition för euroområdet och nationell definition för Förenta Staterna och Japan.³ Världsmarknadstillväxten mäter efterfrågan på svensk export av bearbetade varor från samtliga länder som Sverige exporterar till.

Källor: Nationella källor, Eurostat och Finansdepartementet.

Fortsatt stark svensk exportefterfrågan

Tillväxten i den globala handeln nådde sannolikt sin topp under 2004. I takt med att den globala konjunkturcykeln mognar och den ekonomisk-politiska stimulansen gradvis avtar förväntas konjunkturen gå in i en lugnare fas. Den globala tillväxten prognoseras till omkring 4 % både i år och nästa år, vilket kan jämföras med en genomsnittlig global tillväxt kring 3,5 % de senaste 20 åren. År 2007 bedöms den globala tillväxten uppgå till 3,6 %. Därmed bedöms förutsättningarna för en fortsatt stark svensk export-

tillväxt att vara goda också under de närmaste åren. Världsmarknadstillväxten, dvs. tillväxten i den handelsvägda efterfrågan på bearbetade varor som de svenska exportföretagen möter, väntas uppgå till 8,1 % 2005 respektive 7,9 % 2006, vilket är något högre än det historiska genomsnittet. År 2007 bedöms världsmarknadstillväxten öka med 7,6 %.

2.1 Euroområdet

Tillfällig konjunkturuppgång i euroområdet

Under det andra halvåret av 2004 mattades konjunkturen åter i euroområdet. Den återhämtning som inleddes i mitten av 2003 varade endast 4 kvartal. Uppgången i ekonomin drevs i huvudsak av en stark exporttillväxt. När den globala efterfrågan försvagades i mitten av förra året och euron fortsatte att apprecieras försämrades exportförutsättningarna betydligt. Förra året bedöms BNP-tillväxten ha uppgått till 2,0 %. Framöver förutses tillväxten i allt större omfattning drivas av en tilltagande inhemsk efterfrågan och BNP förväntas växa med 1,6 % i år och med 2,1 % nästa år. Under 2007 förutses tillväxten tillta ytterligare och uppgå till 2,3 %.

Euron har sedan inledningen av 2002 apprecierat betydligt, framför allt gentemot dollarn men också mätt i handelsvägda termer. Sedan 2002 har euron apprecierat med drygt 30 % gentemot dollarn och med över 15 % gentemot de viktigaste handelspartnerns valutor. Euroförstärkningen under loppet av förra året var relativt måttlig jämfört med föregående år. Den sammantagna effekten av euroapprecieringen på exportindustrin är dock sannolikt betydande och effekten antas slå igenom med en viss fördröjning. Samtidigt har euroförstärkningen skapat ett kraftfullt omvandlingstryck, vilket på sikt kan leda till en förbättrad konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Exporttillväxten vände tydligt nedåt under senare hälften av förra året i takt med att den internationella ekonomin gick in i en lugnare tillväxtfas. Euroområdet förlorade därmed draghjälp från den tidigare starka externa efterfrågan. Den väntade övergången från en exportledd konjunkturuppgång till en i högre grad inhemskt genererad tillväxt uteblev under förra året. Hushållens konsumtion fortsatte att utvecklas svagt

och uppgången i investeringarna blev förhållandevis måttlig jämfört med tidigare konjunkturuppgångar.

Inhemsk efterfrågan stärks framöver

Den inhemska efterfrågan förutses stärkas under innevarande år, framför allt som en följd av en fortsatt återhämtning i investeringarna. Läget på arbetsmarknaden väntas ljusna något i år i form av en ökad sysselsättningstillväxt. Uppgången i antalet sysselsatta väntas leda till ett starkt konsumentförtroende och därmed ökad konsumtion hos hushållen. Därutöver understödjer ett lågt ränteläge och en dämpad inflation en återhämtning i hushållens konsumtion. Även de senaste årens markanta uppgång i hushållens sparkvot har gett hushållen utrymme att öka konsumtionen.

Flera faktorer talar för en fortsatt investeringsuppgång under både 2005 och 2006. Lönsamheten i företagen har ökat betydligt och företagens finansiella situation bedöms som mycket god. Den tidigare utdragna perioden med sjunkande investeringar har skapat ett stigande behov av ersättningsinvesteringar och i slutet av förra året passerade kapacitetsutnyttjandet det historiska genomsnittet.

Sammantaget förutses euroområdet växa i linje med potentiell tillväxt under den närmaste tvåårsperioden och BNP-gapet minskar därför endast marginellt fram till 2007.

Stora tillväxtskillnader inom euroområdet

För euroområdet som helhet uppgick BNP-tillväxten förra året till 2,0 %. Om man i stället tittar på den genomsnittliga tillväxttakten, då samtliga länder väger lika mycket, uppgick tillväxten förra året till 2,7 %. Detta återspeglar att det till stor del är några av de större ekonomierna i euroområdet som växer långsamt. Tillväxtskillnaderna inom euroområdet förstärktes under loppet av förra året, i synnerhet mellan euroområdets fyra största ekonomier, Tyskland, Frankrike, Italien och Spanien (se fördjupningsruta i slutet av avsnittet).

Hög inflation och hög arbetslöshet

År 2004 översteg inflationen i euroområdet ECB:s inflationsmål för femte året i rad. Trots en låg BNP-tillväxt och en hög arbetslöshet under de senaste fyra åren har inflationen legat kvar kring drygt 2 %. Till vissa delar kan den höga inflationen under förra året förklaras av tillfälliga effekter som ett stigande oljepris, höjda indirekta skatter och ökade avgifter inom hälso- och sjukvård. Kärninflationen har överstigit inflationsmålet de senaste åren med undantag för några enskilda månader. Den relativt höga inflationen tyder på att det finns stora strukturella problem i ekonomin. Inflationen väntas emellertid minska något framöver till följd av att effekterna av tidigare prishöjningar faller ur inflationsmålet. Dessutom antas den ökade återhållsamheten i löneförhandlingarna i flertalet av medlemsländerna ha en dämpande inverkan på inflationen.

Arbetslösheten har legat förvånansvärt stilla under den senaste konjunkturcykeln och sysselsättningstillväxten har varit mycket tillbakapressad. Under förra året uppgick arbetslösheten i euroområdet till 8,8 % och i år väntas arbetslösheten stiga till 9,0 %. Fallande arbetskraftskostnader i flertalet medlemsländer i kombination med en ökad inhemsk konsumtion väntas stödja en tilltagande sysselsättningstillväxt i år och minskad arbetslöshet främst nästa år.

2.2 Storbritannien

Konjunktoren i Storbritannien nådde sin topp under förra året då BNP-tillväxten blev 3,1 %. BNP bedöms i år växa med 2,6 % och nästa år med 2,5 %. En stark inhemsk efterfrågan har varit drivkraften bakom konjunkturuppgången medan utrikeshandeln bidragit negativt till tillväxten. Hushållens konsumtion väntas framöver dämpas något, bland annat till följd av att den brittiska centralbanken har höjt styrräntan. Stigande räntor har medfört att den tidigare skarpa uppgången i bostadspriser har dämpats. Därmed avtar också den förmögenhetsuppbyggnad hos hushållen som prisstegringen på bostadsmarknaden inneburit. Dessutom bidrar en trög löneutveckling till en lägre konsumtionstillväxt.

Ett högt kapacitetsutnyttjande och en förbättrad finansiell situation väntas leda till att företagens investeringar fortsätter att öka i år och nästa år. Brittisk exportindustri har på senare tid

förlorat marknadsandelar, delvis på grund av att pundet stärkts. Under andra halvåret 2004 försvagades pundet, och det väntas stärka exportindustrin något, men bidraget från utrikeshandeln förutspås ändå vara negativt de närmaste åren. Sedan hösten 2004 har inflationen stigit något och väntas närma sig målet på 2 % under 2006–2007.

2.3 Norden

Gemensamt för de nordiska länderna, exklusive Sverige, är att den inhemska efterfrågan har varit den främsta drivkraften till konjunkturförstärkningen under 2004. Bidraget till BNP-tillväxten från utrikeshandeln har däremot varit blygsamt. Hushållens konsumtion har stimulerats av en expansiv penning- och finanspolitik. Under 2005 fortsätter den inhemska efterfrågan att vara den starkaste drivkraften bakom den relativt starka BNP-tillväxten i Norden.

I Finland har hushållens konsumtion tillsammans med investeringar stått för den största delen av BNP-ökningen under 2004. Exportutvecklingen har varit förhållandevis svag med tanke på den starka globala tillväxten. Under senare delen av 2004 stärktes dock exporten, och i år väntas utrikeshandeln bidra i större omfattning till BNP-tillväxten. Den relativt starka investeringstillväxten i fjol, som främst förklaras av ökade bostadsinvesteringar, väntas fortsätta under 2005. Ett högre ränteläge bidrar till att investeringsutvecklingen dämpas 2006. Hushållens konsumtion förutses öka i god takt under prognosperioden till följd av en fortsatt expansiv finanspolitik. BNP-tillväxten bedöms uppgå till 3,1 % 2005, till 2,7 % 2006 och till 1,8 % 2007.

Även i Danmark har hushållens konsumtionsutveckling och investeringarna varit de drivande faktorerna till BNP-tillväxten under 2004. Till följd av den starka inhemska efterfrågan utvecklades importen mycket starkt de tre sista kvartalen 2004. Samtidigt har exporttillväxten varit blygsam till följd av en relativt svag efterfrågan från euroområdet. Bidraget från utrikeshandeln var således negativt i fjol. Även 2005 förväntas bidraget från utrikeshandeln bli negativt. Den starka ökningen i hushållens konsumtion förutses fortsätta i år, men under 2006 väntas ett högre ränteläge och en neutral finanspolitik bidra till en mer dämpad konsumtionsut-

veckling. BNP-tillväxten prognoseras till 2,3 % respektive år under perioden 2005–2007.

Till följd av höga reallöneökningar och ett lågt ränteläge har hushållens konsumtion i Norge ökat i en relativt hög takt under 2004. Förväntningarna om ett högre varaktigt oljepris har bidragit till en stark investeringsutveckling inom oljesektorn. Investeringarnas ökningstakt förväntas tillta under 2005 medan hushållens konsumtionsökning dämpas något jämfört med 2004. Importen ökade kraftigt 2004 samtidigt som exporttillväxten var måttlig. Bidraget till BNP-tillväxten från utrikeshandeln väntas bli fortsatt negativt under hela prognosperioden. BNP prognoseras öka med 3,0 % i år och med 2,7 % 2006. År 2007 förväntas BNP-tillväxten vara fortsatt god.

2.4 Förenta staterna

Fortsatt stark tillväxt

Den positiva ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna fortsatte under 2004. BNP-tillväxten uppgick till 4,4 %, vilket var den starkaste tillväxttakten sedan i slutet av 1990-talet. Det var främst hushållens konsumtion och företagens investeringar som bidrog till den höga tillväxten, medan nettoexporten bidrog negativt. Den inhemska efterfrågan har tidigare stimulerats av en mycket expansiv ekonomisk politik, men trots att den finanspolitiska stimulansen till stor del ebbade ut under 2004 fortsatte den inhemska efterfrågan att öka i god takt. Företagens vinster är historiskt höga och fortsatt goda vinstförväntningar har bidragit till en stark utveckling av privata investeringar. Hushållens konsumtion har ökat till följd av stigande disponibla inkomster och en ökande sysselsättning. Därutöver har fortsatt låga räntor stimulerat konsumtions- och investeringsutvecklingen.

Den positiva ekonomiska utvecklingen väntas fortsätta under innevarande år, även om den ekonomiska politiken gradvis stramas åt och konjunkturen går in i en något lugnare fas. BNP väntas öka med 3,7 % i år och med 3,4 % 2006. År 2007 förutses tillväxten uppgå till 3,3 %.

Den inhemska efterfrågan utgör drivkraften

Det är fortsatt den inhemska efterfrågan som väntas vara den främsta drivkraften i ekonomin under prognosperioden. Sysselsättningen ökade stadigt under 2004 och dämpningen av produktivitetstillväxten under det andra halvåret talar för en fortsatt robust sysselsättningstillväxt i ekonomin. Arbetslösheten har sjunkit och i takt med att läget på arbetsmarknaden förbättras ytterligare väntas lönerna stiga snabbare. Samtidigt som utvecklingen på arbetsmarknaden stärker de disponibla inkomsterna talar anpassningen mot en mer neutral penningpolitik för ett ökat hushållssparande. Hushållens förmögenhetssituation har förbättrats till följd av stigande börs- och fastighetsvärden. Efter att ha försvagats något under hösten 2004 har konsumentförtroendet stärkts de senaste månaderna och ligger nu på en mycket hög nivå. Sammantaget är förutsättningarna goda för en fortsatt stark privat konsumtionsutveckling såväl i år som nästa år.

De privata investeringarna väntas också fortsätta att öka i god takt till följd av företagens starka balansräkningar och fortsatt goda vinstutsikter. Samtidigt bedöms företagen ha ett fortsatt investeringsbehov. Ett stigande kapacitetsutnyttjande i kombination med fortsatt gynnsamma finansieringsmöjligheter bidrar till den starka investeringsutvecklingen under prognosperioden. Företagsförtroendet är starkt, framför allt i tjänstesektorn men också inom tillverkningsindustrin. Exporten väntas också öka i snabbare takt framöver till följd av den konkurrensfördel som dollarförsvagningen inneburit. Då importvolymen är betydligt större än exportvolymen väntas dock nettoexporten även fortsättningsvis bidra negativt till tillväxten.

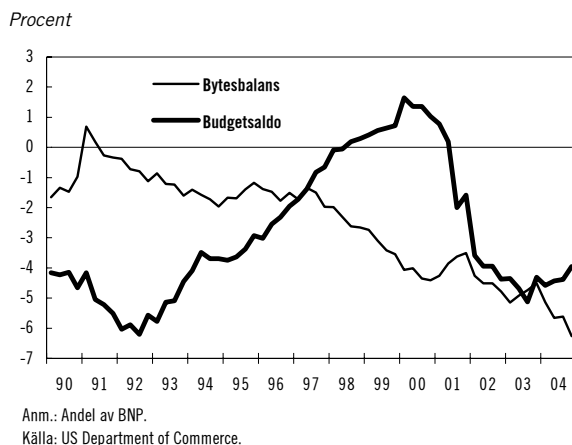
Inflationen har stigit i måttlig takt trots lägre produktivitetstillväxt och högre energipriser. Produktivitetstillväxten dämpades dock från mycket höga nivåer och är fortfarande god. Detta, i kombination med att den amerikanska centralbanken fortsätter att successivt strama åt penningpolitiken, väntas leda till en måttlig prisökningstakt även framöver.

De dubbla underskotten utgör alltså en riskfaktor

De främsta riskerna för den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna utgörs fortfarande av det höga oljepriset och landets stora bytesbalans- och budgetunderskott (se diagram 2.2). Bytesba-

lansunderskottet har ökat under många år och väntas fortsätta att öka under prognosperioden. Om en justering av underskottet skulle framvingas skulle det kunna leda till en kraftig dollarförsvagning och stigande obligationsräntor (se alternativscenariot i avsnitt 12). En ytterligare försämring av de offentliga finanserna skulle också kunna få negativa förtroendeeffekter med stigande obligationsräntor som följd. Dock väntas budgetunderskottet minska framöver vilket i stället har en dämpande effekt på långa räntor. Det finns även risker som verkar i motsatt riktning. Det kan t.ex. inte uteslutas att BNP-tillväxten i Förenta staterna blir högre än väntat med tanke på det positiva tillståndet bland hushåll och företag.

Diagram 2.2 Budgetsaldo och bytesbalans i Förenta staterna

2.5 Japan

Ekonomi stagnerade under 2004

Efter att ha vuxit starkt kring årsskiftet 2003/2004 stagnerade den japanska ekonomin under förra året. Den globala konjunkturdämpningen minskade exporttillväxten, varpå bidraget från utrikeshandeln blev negativt för första gången på två år. Även hushållens konsumtion och privata investeringar dämpades under loppet av 2004. Till detta ska läggas att en metodomläggning – BNP beräknas numera med ett s.k. kedjeindex – innebar lägre tillväxt såväl under 2004 som bakåt i tiden. BNP-tillväxten för 2004 uppgick till 2,6 % enligt reviderade utfall, vilket är 1,5 procentenheter lägre jämfört med bedömningen i budgetpropositionen.

Tecken på återhämtning i ekonomin

Det stigande oljepriset och den starkare valutan har inneburit att bidragen både från utrikeshandeln och från hushållens konsumtion förväntas bli något mindre i år och nästa år, än bedömningen i budgetpropositionen.

Ny statistik ger samtidigt en relativt optimistisk bild av utvecklingen i inledningen av 2005. Den starka tillväxten på viktiga exportmarknader i Asien och Förenta staterna talar för en återhämtning i tillverkningsindustrin. Förutom en starkare exportutveckling väntas detta leda till att tillväxten i privata investeringar tilltar igen, efter att ha dämpats under slutet av förra året. Fundamentala faktorer i form av stigande kapacitetsutnyttjande, gynnsamma finansieringsmöjligheter och en stark vinstutveckling borgar för en återhämtning i företagens investeringar. Exportorderingen har varit robust de senaste månaderna, samtidigt som industriproduktionen förbättrades under inledningen av året efter att ha dämpats under hösten. Även inköpschefsindex har stärkts de senaste månaderna efter att successivt ha försvagats sedan mitten av förra året.

Hushållens konsumtion stagnerade under det andra halvåret 2004. Fallande reallöner och en ovanligt varm vinter bidrog till dämpningen i hushållens efterfrågan. Statistiken i inledningen av 2005 pekar på en återhämtning i hushållssektorn. Hushållens konsumtionsutgifter, detaljhandeln och disponibla inkomster har utvecklats positivt i inledningen av 2005. I kraft av fler heltidsanställningar och stigande bonusutbetalningar har även arbetsmarknadsläget förbättrats. Tillsammans med fortsatt starka förtroendeindikatorer tyder således den senaste tidens statistik på en återhämtning i hushållens konsumtionstillväxt framöver.

Efter drygt fem års deflation var konsumentpriserna oförändrade under 2004. Eftersom deflationsförväntningarna samtidigt har avtagit, förväntas svaga prisökningar under de kommande åren. Priserna väntas dock inte öka i sådan utsträckning att en omläggning av den extremt expansiva penningpolitiken förväntas.

BNP-tillväxten i Japan prognoseras till 1,0 % 2005 och 1,7 % 2006. 2007 väntas tillväxten uppgå till 1,4 % vilket är i linje med potentiell nivå.

2.6 Övriga Asien

Stark tillväxt i resten av Asien

Tillväxten i Asien exklusive Japan uppgick till närmare 8 % 2004, vilket är den starkaste tillväxttakten sedan 1996. I Kina mattades tillväxten under det andra kvartalet för att sedan åter tillta under det andra halvåret. I övriga Asien dämpades tillväxten successivt under loppet av året, vilket delvis speglar en återgång till långsiktigt hållbara tillväxtnivåer. Oljepriset steg samtidigt kraftigt under hösten. Därmed dämpades den inhemska efterfrågan i ett flertal länder i regionen.

I Kina har myndigheterna vidtagit ett flertal åtgärder i syfte att kyla av investeringsboomen. Till följd av detta dämpades BNP-tillväxten temporärt under det andra kvartalet förra året. Tack vare ett relativt större bidrag från hushållens konsumtion växte ekonomin därefter återigen starkt under det andra halvåret. Tillväxten för helåret 2004 uppgick till 9,5 %.

Den senaste tidens statistik i Kina tyder på att aktiviteten har varit fortsatt hög under inledningen av 2005. Efter att ha dämpats gradvis sedan förra våren ökade tillväxten i den kinesiska industriproduktionen i januari och var fortsatt stark i februari. Vidare har framför allt nettoexporten men även hushållens konsumtion utvecklats starkt under årets första månader. Det relativt större bidraget från hushållens konsumtion i kombination med dämpningen i trånga sektorer (exempelvis stål, cement och aluminium) innebär att BNP-tillväxtens sammansättning ser ut att bli något mer balanserad i år.

Framåtblickande indikatorer som inköpschefsindex har också vänt upp, vilket talar för att den kinesiska ekonomin kommer att stimulera efterfrågan i regionen också framöver.

Tsunamikatastrofen som drabbade Asien under slutet av 2004 är i första hand en mänsklig tragedi av enorm omfattning. De ekonomiska konsekvenserna i regionen som helhet är sannolikt begränsade. Enskilda länders turistnäring, jordbruk och fiskenäring har drabbats hårt, men de drabbade områdenas andel av BNP är liten.

Den sammantagna BNP-tillväxten för Asien exklusive Japan väntas uppgå till 7,0 % 2005, för att dämpas till 6,5 % 2006. 2007 väntas tillväxten i regionen dämpas ytterligare något och uppgå till 5,5 %.

2.7 Oljepriset

Sedan årsskiftet har priset på Brentolja åter stigit kraftigt från ca 40 dollar per fat till ca 55 dollar per fat i mitten på mars. Till skillnad från tidigare prisuppgångar under det senaste året ligger ingen specifik händelse bakom prisuppgången under 2005. Sannolikt har en fortsatt kraftig efterfrågeökning åter satt fokus på begränsningar i den existerande produktionskapaciteten och risken för en global bristsituation.

Sedan årsskiftet 2004/05 har International Energy Agency (IEA) reviderat upp prognosen för den globala oljeefterfrågan. Parallellt har prognosen för utbudet från de oljeproducerande länderna utanför OPEC reviderats ned något. Därigenom har OPEC-ländernas betydelse för att tillgodose efterfrågan kommit att öka samtidigt som marginalerna mellan utbud och efterfrågan har minskat. Sannolikt är den globala kapaciteten tillräcklig för att tillgodose efterfrågan under de kommande åren. Däremot är den lediga produktionskapaciteten relativt knapp och produktionsstörningar kan förväntas få betydande effekter på oljepriset.

Det höga oljepriset dämpar sannolikt efterfrågan på olja något redan under innevarande år, vilket bör bidra till att oljepriset successivt faller tillbaka under 2005. Under 2006 förväntas marginalen mellan utbud och efterfrågan öka i takt med att ny kapacitet tas i bruk samtidigt som något lägre global tillväxt, omställning till andra energikällor och effektivare användning förväntas dämpa tillväxten i oljeefterfrågan ytterligare. Prognosen för priset på Brentolja är 44 dollar per fat i december 2005 och 40 dollar per fat i december 2006.

Stora tillväxtskillnader inom euroområdet

Konjunkturen i euroområdet vände nedåt i mitten av förra året. Det var andra gången på mindre än två år som en återhämtning i euroområdet avstannat innan den riktigt tagit fart. De senaste årens kraftiga euroförstärkning har till viss del bidragit till att dämpa tillväxten i euroområdet. Den huvudsakliga orsaken till den låga tillväxten är emellertid en svag utveckling i inhemsk efterfrågan och i synnerhet i hushållens konsumtion. Tillväxten hämmas i större utsträckning av inhemska strukturella problem än av en ofördelaktig utveckling av växelkursen.

Tillväxten har dock inte varit svag i samtliga medlemsländer under de senaste åren. Vissa mindre länder som Grekland, Luxemburg, Finland och framför allt Irland har haft en hög tillväxt. Sedan 1999 har tillväxtskillnaderna inom euroområdet minskat. Mellan 1995 och 1999 var tillväxtskillnaden i genomsnitt drygt 8 procentenheter medan skillnaden i tillväxt under de senaste åren legat kring 6 procentenheter (se diagram 2.3). De minskade tillväxtskillnaderna inom euroområdet kan till stor del förklaras av att tillväxten i Irland dämpats betydligt under de senaste åren.

Under loppet av förra året ökade dock tillväxtskillnaderna mellan de fyra största ekonomierna. Tyskland och Italien utgör de medlemsländer bland de stora ekonomierna som haft den svagaste BNP-tillväxten under de senaste åren. Frankrike och Spanien har däremot uppvisat relativt höga tillväxttal. Tyskland och Italien utgör nästan 50 % av euroområdets totala ekonomi medan Frankrikes och Spaniens andel är 30 %. De resterande åtta länderna utgör endast 20 % av euroområdet. Utvecklingen i de fyra största euroländerna får därför stort genomslag på den ekonomiska utvecklingen och därmed på utformningen av penningpolitiken.

Den genomsnittliga BNP-tillväxten i euroområdet som helhet mellan 2001 och 2004 uppgick till 1,3 %. Den genomsnittliga tillväxttakten då samtliga länder ges samma vikt uppgick däremot till 2,0 % för samma period. Lågtillväxtländerna Tyskland och Italien växte med i genomsnitt 0,8 % medan de snabbt växande stora ekonomierna, Frankrike och Spanien, uppvisade en genomsnittlig tillväxt på 2,1 %. De övriga åtta medlemsländerna växte ännu snabbare. Den

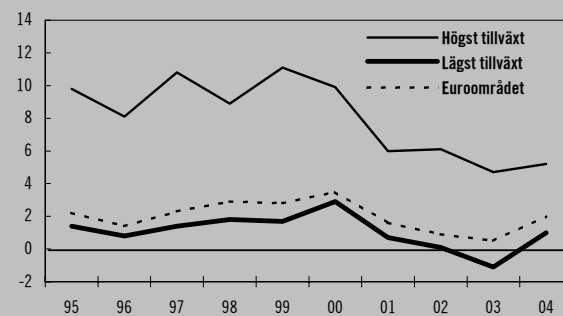
genomsnittliga tillväxten i de små euroländerna uppgick till 2,3 % mellan 2001 och 2004.

Det innebär att under de senaste åren har hälften av euroområdets ekonomi i genomsnitt vuxit med 0,8 % per år medan den andra hälften vuxit med i genomsnitt 2,2 %. Den låga tillväxten i euroområdet under de senaste åren kan därmed till stor del förklaras av att två av de största ekonomierna, Tyskland och Italien, har halkat efter de övriga medlemsländerna.

De relativt stora tillväxtskillnaderna inom euroområdet medför även skillnader i andra viktiga nyckeltal, exempelvis inflationen. Mellan åren 2001 och 2004 uppgick inflationen i Tyskland och Italien till i genomsnitt 2,0 % medan inflationen under samma period i Frankrike och Spanien uppgick till 2,6 %. I de resterande åtta medlemsländerna uppgick inflationen i genomsnitt till 2,7 %. Med andra ord har de senaste åren hälften av euroområdet uppvisat en inflationstakt som i det närmaste legat i linje med Europeiska centralbankens inflationsmål, men samtidigt haft en mycket låg tillväxt. I den andra hälften av euroområdet har tillväxten varit relativt hög, men inflationstakten har vida överstigit inflationsmålet.

Stora skillnader i inflationstakt och BNP-tillväxt inom ett valutaområde försvårar möjligheten att föra en penningpolitik som är anpassad till förhållandena i hela regionen. Få euroländer har kunnat kombinera en hög tillväxt med en dämpad inflation. Under förra året uppgick tillväxten i de åtta små medlemsländerna till 3,1 % medan inflationen stannade vid 2,1 %. I Tyskland och Italien var tillväxten förra året 1,4 % och inflationen 2,1 %, medan motsvarande tal för Frankrike och Spanien var 2,6 % och 2,7 %.

Tillväxtskillnader i euroområdet

Anm.: Diagrammet visar den högsta och den lägsta tillväxttakten i ett enskilt euroland för respektive år samt tillväxten i euroområdet som helhet.
Källa: Eurostat

3 Kapitalmarknaderna

Låga räntenivåer bidrar till att de globala finansiella förhållandena är fortsatt expansiva. På valutamarknaden försvagades dollarn till sin hittills lägsta nivå mot euron vid årsskiftet 2004/05. Även om stigande räntedifferenser mellan Förenta staterna och euroområdet tillfälligt kan ge stöd åt dollarn förväntas bl.a. det amerikanska bytesbalansunderskottet bidra till att dollarn fortsätter att försvagas. En generell dollarförsvagning väntas bidra till en starkare handelsviktad kronkurs. I Sverige medför låg inflation och en relativt svag utveckling på arbetsmarknaden att Riksbanken väntas lämna styrräntan oförändrad under 2005.

3.1 Utvecklingen i omvärlden

De finansiella marknaderna präglas av fortsatt låga räntenivåer. De globala finansiella förhållandena är alltså expansiva, samtidigt som världskonjunkturen väntas gå in i en lugnare tillväxtfas framöver. Sammantaget är de ekonomiska förutsättningarna fortsatt gynnsamma. Ökad global konkurrens och relativt hög produktivitetstillväxt har bidragit till en låg inflation och låga inflationsförväntningar och därför har centralbankerna kunnat bibehålla styrräntorna på låga nivåer under en längre tid. Framöver bedöms centralbankerna vara förhållandevis återhållsamma med penningpolitiska åtstramningar både på kort och på lite längre sikt.

De internationella marknadsräntorna ligger alltså på historiskt låga nivåer. Obligationsräntorna förväntas stiga framöver, men mycket tyder på att räntorna kommer att förbli relativt låga sett ur ett historiskt perspektiv. Strukturella faktorer såsom förändrade placeringsregler för försäkringsbolag och pensionsfonder väntas ytterligare bidra till att dämpa uppgången för de långa obligationsräntorna i Europa.

I spåren av kraftigt stigande företagsvinster har aktiemarknaderna stigit under inledningen av 2005. Fortsatt expansiva finansiella förhållanden, tilltagande aktivitet i näringslivet och höjda utdelningar väntas bidra till gynnsamma finansiella förutsättningar för företagen.

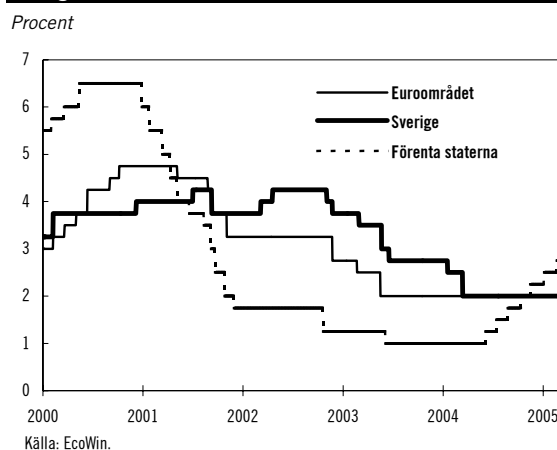
Kreditmarknaden har fortsatt att utvecklas i positiv riktning och ränteskillnaden mellan företagsobligationer samt obligationer i utvecklingsländer gentemot statsobligationer har sjunkit till mycket låga nivåer de senaste åren.

De låga räntedifferenserna är sannolikt ett uttryck för att efterfrågan på kapital är låg. Bl.a. har stigande företagsvinster genom rationaliseringar och ökade intäkter medfört lägre skuldsättning hos företagen. De låga räntenivåerna på statsobligationer har sannolikt också bidragit till ett ökat intresse bland investerare för alternativa placeringar, såsom obligationer i utvecklingsländer och företagsobligationer.

Stigande styrränta i Förenta staterna

Federal Reserve började strama åt penningpolitiken i juni 2004 och styrräntan ligger nu på 2,75 %. Styrräntan ligger alltså på en låg nivå och penningpolitiken är fortsatt expansiv. Tillväxten i Förenta staterna är alltså god, samtidigt som inflationen är låg och efterfrågan på arbetskraft har ökat. Den penningpolitiska åtstramningen bedöms fortsätta under året i takt med att återhämtningen på arbetsmarknaden fortsätter och resursutnyttjandet ökar i den amerikanska ekonomin. Den underliggande inflationen väntas förbli relativt låg under prognosperioden. Prognosen för den amerikanska styrräntan är 3,50 % i december 2005 och 4,00 % i december 2006. En ytterligare åtstramning av penningpolitiken väntas under 2007.

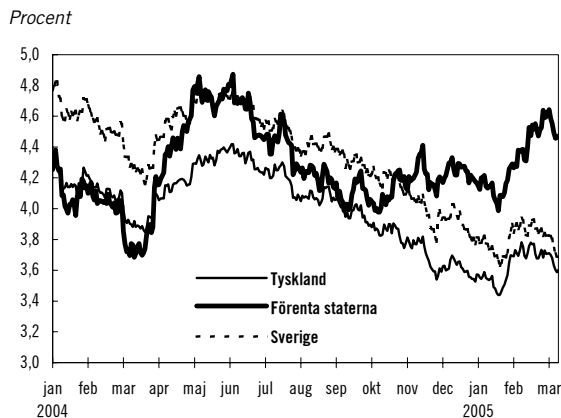
Diagram 3.1 Styrräntor i Förenta staterna, euroområdet och Sverige

De amerikanska obligationsräntorna har stigit sedan årsskiftet, men både nominella och reala obligationsräntor ligger på låga nivåer trots den goda tillväxten i den amerikanska ekonomin. Utvecklingen är likartad i flera andra länder och kan delvis vara ett uttryck för den globala finansiella integrationen. I Förenta staterna bedöms en stabil tillväxt och ett ökat resursutnyttjande

ge fortsatt stigande marknadsräntor. Ett stort offentligt lånebehov för att finansiera det amerikanska budgetunderskottet kan dock bidra till att statsobligationsräntorna stiger mer än vad som antagits under prognosperioden. Denna risk är särskilt stor om de asiatiska centralbankerna parallellt minskar sina köp av amerikanska statspapper. Stigande inflationsförväntningar t.ex. i spåren av en fortsatt dollardepreciering skulle dessutom kunna bidra till en kraftigare räntepågång än vad som antas i prognosen, vilket även skulle påverka långa obligationsräntor internationellt. Möjliga konsekvenser av en sådan utveckling illustreras i avsnitt 12.

Diagram 3.2 10-åriga obligationsräntor i Förenta staterna, Tyskland och Sverige

Ränteutvecklingen i euroområdet

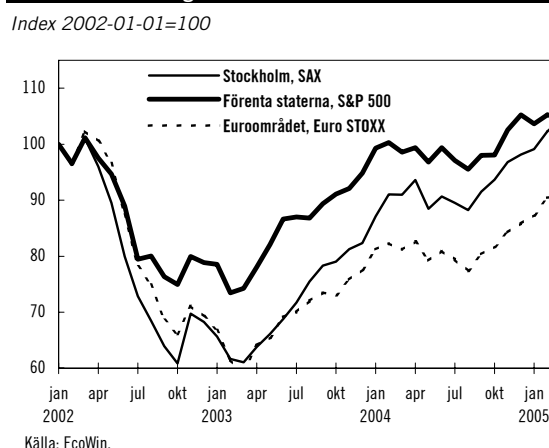
Tillväxten i euroområdet är alltså låg. Löneökningstakten har dämpats och hushållens konsumtion har varit återhållsam de senaste åren. Sammantaget har detta bidragit till att Europeiska centralbanken (ECB) behållit en styrränta (refiränta) på 2,00 % sedan våren 2003, trots att inflationen legat över centralbankens inflationsmål. Eurons förstärkning har dock bidragit till att de finansiella förhållandena stramats åt något. En fortsatt dämpad tillväxt och en nedgång i den underliggande inflationen bidrar till att ECB bedöms lämna styrräntan oförändrad på 2,00 % under 2005. En åtstramning av penningpolitiken inleds under nästa år och i december 2006 antas refiräntan uppgå till 2,50 %. Räntehöjningarna antas fortsätta åren därefter.

De europeiska obligationsräntorna väntas följa den internationella utvecklingen och stiga i takt med att resursutnyttjandet inom euro-

området ökar. Räntepågången i euroområdet väntas dock bli mindre än i Förenta staterna. Strukturella förändringar på bl.a. försäkringsmarknaden väntas bidra till att öka efterfrågan på obligationer med längre löptider och därmed hålla ned räntenivåerna något.

Svagare dollar

Den amerikanska dollarn försvagades till sin hittills lägsta nivå mot euron vid årsskiftet 2004/2005. Under början av 2005 stärktes dollarn betydligt, men rekylen bedöms vara tillfällig. Positiva signaler om förmågan att hantera det amerikanska budgetunderskottet och fokus på ökad räntedifferens gentemot bl.a. euroområdet är en bidragande orsak till dollarförstärkningen. De globala obalanserna kvarstår dock som den dominerande underliggande faktorn som sannolikt kommer att fortsätta styra dollarutvecklingen under de kommande åren. Underskottet i bytesbalansen växer och motsvarade ca 6 % av BNP vid inledningen av 2005. Därmed finns det ett behov av utländskt kapital för att finansiera sparandeunderskottet i ekonomin. Asiatiska centralbanker är stora köpare av amerikanska statspapper, vilket utgör ett stöd för dollarn. Trots en avsevärt högre tillväxt i Förenta staterna än i t.ex. euroområdet har nettoinflödet av privat kapital i form av direktinvesteringar och portföljplaceringar varit fortsatt lågt. Kapitalinflödet från bl.a. de asiatiska centralbankerna bedöms på sikt vara otillräckligt för att finansiera det nuvarande underskottet i den amerikanska bytesbalansen. Därför kan en minskning av bytesbalansunderskottet komma att framtvängas genom en svagare dollarkurs. När en sådan eventuell korrigering kan tänkas ske är svårt att bedöma, men en viss justering av valutapolitiken i Asien förutses ske under prognosperioden. Sammantaget är en fortsatt försvagning av dollarn att vänta framöver. Prognosen för dollarn är 1,37 mot euron i december 2005 och 1,40 i december 2006.

Diagram 3.3 Dollarutvecklingen mot yen och euro**Diagram 3.4 Börsutvecklingen i Förenta staterna, euroområdet och Sverige**

Börsutvecklingen internationellt

De internationella börserna har inlett året med stigande aktiekurser. Företagen har fortsatt att uppvisa resultat som överstigit marknadens förväntningar. Generellt är företagsvinsterna höga till följd av stigande försäljning och fortsatta rationaliseringar. Under 2004 steg vinsterna för företagen i det breda amerikanska indexet S&P 500 med 20,3 %, vilket innebär att vinstnivån nu är högre än under rekordåret 2000. Vinstutvecklingen har sannolikt kulminerat och de kommande åren förväntas bolagens vinster växa i en lugnare takt än under 2003 och 2004. De expansiva finansiella förhållandena väntas fortsatt bidra till gynnsamma förutsättningar för företagen framöver. Samtidigt är intresset stort för den amerikanska centralbankens penningpolitik. Om det skulle komma överraskande tecken på en tilltagande inflation eller stigande arbetskraftskostnader, och därmed en snabbare räntehöjningstakt än vad som är bedömningen i dag, finns det risk för att aktiemarknaden kan komma att reagera negativt. Den nuvarande värderingen av börserna tillåter dock relativt omfattande ränteuppgångar innan aktiemarknaden kan betraktas som högt värderad i förhållande till obligationsmarknaden.

3.2 Utvecklingen i Sverige

Penningpolitiken fortsatt expansiv

Riksbanken har behållit nuvarande styrräntenivå sedan våren 2004. I spåren av en fortsatt låg inflation och en svag utveckling på arbetsmarknaden har förväntningarna på en styrräntehöjning skjutits på framtiden. Inflationen ligger betydligt under Riksbankens inflationsmål och Riksbanken har aviserat att räntan kommer att bibehållas på nuvarande nivå under en längre tid. Riksbanken har betonat att den kraftiga kreditillväxten hos hushållen utgör en risk, vilket har bidragit till att Riksbanken i dagsläget gör bedömningen att räntan inte bör sänkas ytterligare. Mot bakgrund av detta bedöms Riksbanken lämna styrräntan oförändrad under innevarande år. Om inflationen blir lägre än förväntat och läget på arbetsmarknaden förvärras kan en räntesänkning dock inte uteslutas. Under 2006 väntas Riksbanken strama åt penningpolitiken i takt med att resursutnyttjandet stiger, situationen på arbetsmarknaden förbättras och inflationen ökar. Prognosen för reporäntan är 2,00 % i december 2005 och 2,75 % i december 2006. Riksbanken bedöms fortsätta strama åt penningpolitiken under 2007.

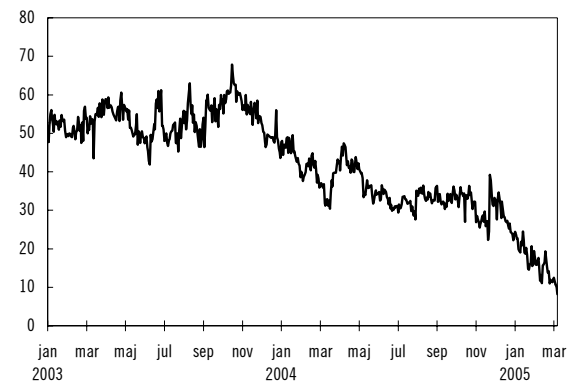
Obligationsräntorna väntas stiga

Nya regler för hur bl.a. pensionskapital ska förvaltas har haft en dämpande effekt på ränteutvecklingen under andra halvåret 2004 och inledningen av 2005. De nya reglerna innebär ändrade riktlinjer för hur försäkringsbolag och pensionsfonder skall förvalta och placera försäkringstagarnas tillgångar samt hur försäkringsbolagens åtaganden skall värderas. Reglerna avses träda i kraft de närmaste åren. Förändringarna förväntas bidra till en ökad efterfrågan på obligationer med långa löptider, vilket pressar ned räntan. Sammantaget bedöms ändå de svenska långräntorna stiga framöver.

Ränteskillnaden mellan Sverige och Tyskland på den 10-åriga statsobligationen har fallit den senaste tiden och uppgick i början av april till ca 0,10 procentenheter. En bidragande faktor är den låga svenska inflationen och att de förväntade svenska styrräntehöjningarna har skjutits på framtiden. Ränteskillnaden mot Tyskland bedöms ligga kring 15 räntepunkter under prognosperioden.

Diagram 3.5 Skillnaden mellan 10-åriga obligationsräntor i Sverige och Tyskland

Räntepunkter

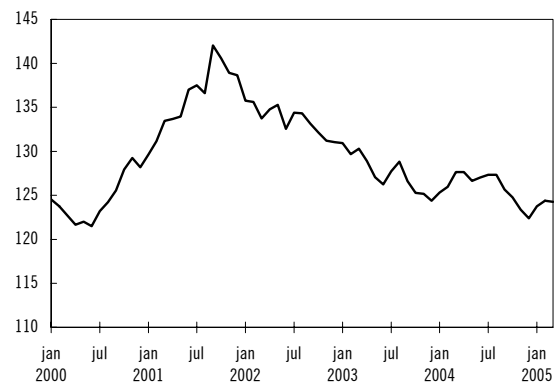
Källa: EcoWin.

Kronan fortsätter stärkas

Sverige har ett betydande bytesbalansöverskott som påverkar kronan. Dessutom är tillväxten hög relativt euroområdet. Det handelsvägda TCW-indexet noterades i början av april till ca 125. Kronans utveckling framöver bedöms vara positiv och prissättningen på marknaden tyder på att man förväntar sig en ytterligare förstärkning mot euron. Däremot tyder skattningar av kronans långsiktiga jämvikt, baserade på reala faktorer, på att kronan i dagsläget inte längre är

undervärderad. Detta medför att utrymmet för ytterligare förstärkningar mot euron ändå bör vara begränsat. Dollarutvecklingen påverkar i hög grad kronans utveckling, då kronan tenderar att följa eurons utveckling mot dollarn. En fortsatt generell dollarförsvagning kommer sannolikt att ge en starkare handelsviktad kronkurs, uttryckt som TCW-index. Sammantaget bedöms kronan stärkas ytterligare under innevarande år och prognosen för TCW-index är 121 i december 2005. Därefter förväntas kronan vara stabil.

Diagram 3.6 TCW-index

Källa: EcoWin.

Bytesbalansens finansiella poster

Riksbankens statistik över betalningsbalansen visar att svenska och utländska investerares köp och försäljning av aktier och räntebärande papper gav upphov till ett nettoutflöde på 177,6 miljarder kronor under 2004 (se tabell 3.1). Nettoutflödet omfattade såväl aktier som räntebärande värdepapper. I viss mån påverkade dessa flöden kronan, men i vilken utsträckning beror på hur stor del av portföljinvesteringarna som valutasäkrats.

Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster

Flöden miljarder kronor

	2003*	2004*
A. Bytesbalans	185,5	205,6
B. Kapitaltransfereringar	0,0	0,6
C. Finansiell balans	-227,5	-211,2
Direkta investeringar	-161,3	-101,4
Portföljinvesteringar	-73,4	-177,6
Räntebärande värdepapper	-39,6	-134,2
I svenska kronor	-71,4	-135,0
I utländsk valuta	31,8	0,7
Aktier	-33,9	-43,2
Svenska	-37,0	-44,9
Utländska	3,1	1,8
Finansiella derivat	8,9	-1,6
Övrigt kapital	14,7	61,1
Valutaresevrens förändring	-16,3	8,4
D. Restpost	42,0	5,0

Anm.: *Avser perioden januari t.o.m. december.

Källa: Riksbanken.

Börsutveckling

Den positiva kursutvecklingen på Stockholmsbörsen under 2004 har varit bred och i stort sett samtliga branschindex har stigit, med undantag för hälsobranschen. Den positiva utvecklingen har fortsatt under inledningen av 2005 i spåren av starka företagsrapporter och höga vinster. De svenska företagens goda resultat, med höga vinster och stigande försäljning, bör vara gynnsamt för börsens utveckling.

Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden

Värde vid respektive års slut

	2003	2004	2005	2006	2007
Reporänta	2,75	2,00	2,00	2,75	3,25
6-månadersränta	2,70	2,05	2,30	2,95	3,40
5-årsränta	4,30	3,33	3,70	4,00	4,10
10-årsränta	4,86	3,90	4,20	4,30	4,40
10-årsdiff. SEK-DEM	0,51	0,25	0,15	0,15	0,15
6 mån. EURIBOR	2,14	2,16	2,30	2,65	3,10
TCW-index	124	121	121	121	121
EUR/SEK	9,02	8,98	8,90	8,90	8,90
USD/SEK	7,36	6,70	6,50	6,36	6,36
EUR/USD	1,22	1,34	1,37	1,40	1,40

Källa: Finansdepartementet och Riksbanken.

4 Utrikeshandel

Förra året gynnades den svenska exporten av en stark internationell konjunktur. Utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten uppgick till 2,0 procentenheter 2004. Framöver utvecklas den internationella konjunkturer i en lugnare takt och växelkursen stärks ytterligare. Därmed dämpas exporttillväxten och beräknas uppgå till 6,9 % i år, 5,8 % 2006 och 5,7 % 2007. Samtidigt bedöms importen växa snabbare än exporten till följd av en ökad inhemsk efterfrågan. Importen förväntas öka med 7,9 % i år, 6,2 % 2006 och 6,4 % 2007. Sammantaget innebär detta att bidraget från utrikeshandeln till BNP-tillväxten minskar till ca 0,2 procentenheter respektive år under perioden 2005–2007.

Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster

	Mdkr 2004	Procentuell volymförändring			
		2004	2005	2006	2007
Varuexport	896	9,5	6,2	5,6	5,7
Bearbetade varor ¹	763	9,4	6,7	5,8	5,7
Tjänsteexport	280	12,6	9,2	6,7	5,7
Total export	1176	10,2	6,9	5,8	5,7
Varuimport	719	7,2	7,3	6,3	6,4
Bearbetade varor ¹	554	8,7	8,0	6,5	6,4
Tjänsteimport	253	5,3	9,8	6,1	6,4
Total import	972	6,7	7,9	6,2	6,4

¹Varugrupping enligt SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

4.1 Varuexport

Stark efterfrågan på svenska exportvaror 2004

Den höga globala tillväxttakten under 2004 har påverkat den svenska varuexporten mycket positivt. Dessutom har den globala efterfrågan i hög grad riktats mot produkter som Sverige producerar relativt mycket av. Exportindustrins konkurrenskraft har, trots kronapprecieringen, varit fortsatt stark som en följd av en god produktivitetstillväxt och en dämpad löneutveckling. Enligt nationalräkenskaperna ökade svensk varuexport med 9,5 % förra året (se tabell 4.1).

Expansionen har varit särskilt stark inom teleproduktindustrin, vilket delvis kan förklaras av ett uppdämt behov av investeringar bland teleoperatörer. Vidare har den starka globala

efterfrågan på råvaror gynnat svensk råvaruindustri, där såväl exportvolymerna som priser stigit. De stigande internationella priserna på råvaror har också ökat svenska tillverkningsföretags kostnader för insatsvaror. Prisökningen mätt i kronor har dock dämpats av kronans förstärkning gentemot dollarn.

Fortsatt stark exporttillväxt 2005–2007

Under den andra halvan av 2004 dämpades tillväxten i varuexporten jämfört med det första halvåret. Kvartalsbarometern från Konjunkturinstitutet (KI) indikerar en svagare ökning av exportorderingsgången framöver jämfört med den kraftiga ökningen i början av 2004. I år väntas dollarförsvagningen bidra till att dämpa exporten till Förenta staterna och länder vars valuta är knutna till dollarn. Att världsmarknadstillväxten, dvs. den importefterfrågan på bearbetade varor som svenska exportörer möter, avtar något i år och nästa år bidrar också till att exporttillväxten dämpas.

Trots att världsmarknadstillväxten försvagas under perioden 2005–2007 bedöms den ändå vara relativt hög. Svensk export består till stor del av varor som efterfrågas tidigt i en konjunkturcykel som t.ex. teleprodukter. Detta leder till att efterfrågan på svenska exportvaror dämpas i ett tidigare läge än världsmarknadstillväxten.

I år avtar den starka exportökningen av teleprodukter när operatörerna drar ned sina investeringar till mer långsiktigt uthålliga nivåer. Exporten av teleprodukter beräknas dock utvecklas väl under både 2005 och 2006. För maskinindustrin samt för stål- och metallindustrin är utsikterna positiva framöver, och tillväxttalen bedöms bli fortsatt höga i år och 2006.

Stormen, som inträffade i januari i år, väntas leda till en ökad export av trävaror, främst i år men även nästa år. Trots den ökade trävaruexporten beräknas stormens effekter på den totala varuexporten bli marginella.

Varuexporten förväntas öka med 6,2 % i år och med 5,6 % 2006. Färre arbetsdagar under 2006 än 2005 drar ned exporttillväxten nästa år med 0,5 procentenheter. Den kalenderkorrigerade exporttillväxten väntas uppgå till 6,1 % 2006. År 2007 bedöms varuexporten öka med 5,7 %.

Svenska exportvaror blir dyrare

Den starka produktivitetens utvecklingen inom svensk exportindustri förra året gjorde det möjligt för företagen att sänka priserna, mätt i kronor, med fortsatt god vinstutveckling.

De svenska exportpriserna i gemensam valuta steg dock eftersom kronan stärktes. Samtidigt steg emellertid världsmarknadspriserna än mer. Sammantaget var svenska exportföretags konkurrenskraft mycket god förra året, se avsnitt 5.1.

I år och nästa år beräknas de internationella priserna på bearbetade varor fortsätta att öka. Även de svenska exportpriserna på bearbetade varor, mätt i kronor, förväntas stiga, men i en lägre takt än de internationella priserna. Den väntade kronförstärkningen gör dock att det svenska exportpriset stiger mer än de internationella priserna, mätt i gemensam valuta. De svenska exportföretagens relativpriser² höjs därmed under 2005 och 2006.

4.2 Varuimport

Stark importtillväxt under 2004

Den starka utvecklingen för svensk varuimport fortsatte under 2004 och importen av varor ökade med 7,3 % jämfört med året innan. Av den totala importen består omkring tre fjärdedelar av bearbetade varor. Importen av bearbetade varor har stigit successivt sedan slutet av 2002. Ökningstakten tilltog under 2004 då importen av bearbetade varor ökade med 8,7 %. Den starka utvecklingen berörde flera branscher. Bland dessa kan nämnas importen av teleprodukter samt importen av kontorsmaskiner och datorer vilka ökade med 36 % respektive 39 %. Mot slutet av 2004 steg även importen av textilvaror, kläder och skor kraftigt.

Importen av råvaror ökade med 3 % under 2004, vilket innebar en inbromsning jämfört med 2003 då den steg med 7,5 %. Råvaruimporten består till drygt 40 % av gruppen råolja och

petroleumprodukter vilken ökade med 4,4 % förra året.

Fortsatt god importtillväxt under 2005 och 2006

Efterfrågan på importerade bearbetade varor väntas vara stark även under 2005 och 2006. Exportens importinnehåll är betydande och importen av bearbetade varor påverkas därmed i stor utsträckning av den starka exporttillväxten. Även en tilltagande inhemsk efterfrågan bidrar till stigande import framöver. Bland annat bedöms stigande hushållskonsumtion och maskininvesteringar, samt ett behov av lageruppbyggnad bidra till en ökad importefterfrågan.

Det mesta talar alltså för en fortsatt stark import av bearbetade varor. Bedömningen är att importen av bearbetade varor kommer att öka med 8,5 % 2005 och 6,5 % 2006.

Även importen av råvaror väntas stiga framöver mot bakgrund av en stark industrikonjunktur och lägre råvarupriser. Sammantaget beräknas varuimporten öka med 7,3 % i år och 6,3 % nästa år.

Fortsatt låga importpriser

De senaste årens svaga importprisutveckling fortsatte under 2004. Importpriserna steg med måttliga 0,8 %. Skillnaden var dock stor mellan prisutvecklingen för bearbetade varor och råvaror. Priserna på bearbetade varor sjönk med 1,1 % medan priserna på råvaror steg med 7,8 %. Anledningen till uppgången i råvarupriserna är en kombination av en stark internationell efterfrågan, utbudstörningar hos vissa metallproducenter samt ett kraftigt stigande oljepris. Priserna för bearbetade varor hölls tillbaka av fallande priser på bl.a. teleprodukter, livsmedel, textilvaror samt kontorsmaskiner och datorer.

Under 2005 och 2006 väntas kronan stärkas ytterligare, vilket bidrar till att dämpa importpriserna. Samtidigt bedöms de internationella priserna på bearbetade varor stiga, vilket verkar i motsatt riktning. Sammantaget väntas de svenska importpriserna på bearbetade varor stiga med drygt 0,5 % under perioden 2005 till 2006.

Priserna på importerade råvaror förutses stiga med omkring 1 % i år. Uppgången förklaras framför allt av oljeprisuppgången under inledningen av innevarande år. Priserna på de

² Svenska exportpriser i förhållande till priserna på världsmarknaden, mätt i gemensam valuta.

flesta andra råvaror väntas sjunka mot mer normala nivåer efter den senaste tidens prisuppgång. Bland annat väntas utbudet av metaller öka framöver till följd av minskade utbudsstörningar och ökad produktionskapacitet. Under 2006 väntas en kombination av lägre råolje- och metallpriser bidra till att råvarupriserna sjunker.

Sammantaget bedöms priset på importerade varor stiga med ca 0,5 % i år, medan det väntas sjunka med ca 1 % nästa år.

Prognosen innebär att priserna på inhemskt producerade varor stiger snabbare än priserna på importerade varor. Det kommer därmed att bli mer förmånligt att ersätta inhemskt producerade varor med importerade.

4.3 Tjänstehandeln

Tjänsteexporten ökade med 12,6 % 2004 medan tjänsteimporten ökade med 5,3 %. Bidraget till BNP-tillväxten från tjänstehandeln uppgick till hela 0,8 procentenheter. En betydande del av tillväxten i tjänsteexporten går att hänföra till en kraftig ökning av s.k. övriga tjänster, dvs. konsulttjänster, licenser, patent och banktjänster. En femtedel av dessa tjänster utgörs av merchanting (se fördjupningsruta i slutet av avsnittet) som ökade med drygt 30 % i fjol. Tjänsteimporten utvecklades också starkt under 2004, främst under andra halvåret.

Tjänsteexportens tillväxt dämpas i år och nästa år när den internationella efterfrågan på svenska företagstjänster, som i stor utsträckning följer varuexportens utveckling, avtar. Även ökningstakten i exporten av frakttjänster och utlänningars resande i Sverige avtar under prognosperioden. Trots dämpningen bedöms ökningstakten i tjänsteexporten vara fortsatt stark under prognosperioden.

Svenskars resande i utlandet, som ingår i tjänsteimporten, påverkades negativt av katastrofen i Asien. Kronans appreciering, tillsammans med stigande disponibelinkomster under 2005 och 2006, väntas dock leda till en starkare ökningstakt av svenskars resande framöver. Den tilltagande varuimporten i år bedöms bidra till en högre efterfrågan på import av företagstjänster. Tjänsteimporten växer snabbare i år än i fjol.

Bidraget från tjänstehandeln till BNP-tillväxten minskar därmed betydligt i år jämfört

med 2004. Tjänsteexporten väntas öka med 9,2 % i år och 6,7 % 2006, medan tjänsteimporten väntas öka med 9,8 % i år och 6,1 % 2006.

4.4 Bytesbalansen

Överskottet i bytesbalansen uppgick till 8,1 % av BNP 2004, vilket är en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2003. Delvis beror detta på att handelsbalansöverskottet fortsatte att öka och uppgick till 6,8 % av BNP 2004. Även tjänstehandeln och kapitalavkastningen bidrog positivt till ökningen i bytesbalansöverskottet. En stark produktivitetstillväxt, starka offentliga finanser, en hög exportefterfrågan och en åldrande befolkning bidrar till det höga överskottet i bytesbalansen.

Tabell 4.2 Bytesbalans

Miljarder kronor, löpande priser om ej annat anges

	2004	2005	2006	2007
Handelsbalans	172	180	198	206
<i>procent av BNP</i>	<i>6,8</i>	<i>6,8</i>	<i>7,1</i>	<i>7,0</i>
Tjänstebalans	40	34	38	39
Faktorinkomster	28	31	33	35
Löpande transfereringar	-35	-36	-40	-41
Bytesbalans	206	209	229	239
<i>procent av BNP</i>	<i>8,1</i>	<i>7,8</i>	<i>8,2</i>	<i>8,2</i>
Kapitaltransfereringar	1	-2	-3	-3
Finansiellt sparande	206	207	226	236
<i>procent av BNP</i>	<i>8,1</i>	<i>7,8</i>	<i>8,1</i>	<i>8,1</i>

Anm.: Bytesbalansen visas enligt Riksbankens definition. Fördelningen mellan bytesbalansens poster i Riksbankens statistik skiljer sig från NR:s fördelning i försörjningsbalansen.

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet.

I år beräknas det positiva bidraget från utrikes-handeln minska betydligt jämfört med i fjol, medan bidraget från kapitalavkastningen väntas öka. År 2006 förväntas ett något större bidrag från utrikeshandeln än i år och en fortsatt ökning av kapitalavkastningen.

Svenska exportpriser bedöms öka mer än importpriserna under 2005 och 2006. Det leder till att bytesförhållandet, dvs. exportpriser i förhållande till importpriser, ökar och beräknas bidra positivt till bytesbalansöverskottet. Sammantaget prognoseras bytesbalansöverskottet som andel av BNP till 7,8 % 2005 och 8,2 % både 2006 och 2007.

4.5 Bruttonationalinkomsten

Bruttonationalinkomsten (BNI) beräknas genom att till BNP i löpande priser lägga svenska inkomster i utlandet och subtrahera utländska inkomster i Sverige. BNI ligger till grund för bl. a. biståndsanslaget och EU-avgiften. Historiskt har Sveriges BNI varit lägre än BNP. I samband med Riksbankens senaste kvartalspublicering reviderades utfallet för kapitalavkastning upp för både 2003 och 2004. Det innebär att BNI nu beräknas ha varit högre än BNP både 2003 och 2004. Denna relation väntas fortsätta framöver då Sveriges nettoställning gentemot omvärlden stärks som följd av det stora bytesbalansöverskottet.

Tabell 4.3 Bruttonationalinkomst (BNI)

Miljarder kronor, löpande priser

	2004	2005	2006	2007
BNP	2543	2664	2796	2927
Primära inkomster, netto ¹	30	32	34	35
BNI	2573	2697	2830	2962

¹Löner, kapitalavkastning, subventioner och skatter gentemot utlandet.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Merchanting

Med merchanting avses svenska företags handel med varor i utlandet som inte passerar den svenska gränsen. Den typ av merchanting som i dag är av störst omfattning uppstår då ett svenskt moderbolag sköter fakturering av försäljning av varor som produceras av dotterbolag i ett annat land och levereras till en köpare i ett tredje land.

I dessa affärer uppstår en marginal mellan det värde som det svenska moderbolaget fakturerar köparen i tredje land och det belopp som det svenska moderbolaget betalar till det producerande dotterföretaget. Denna marginal kallas merchanting och bokförs i nationalräkenskaper (NR) som svensk tjänsteexport och svensk produktion.

Anledningen är att marginalen kan ses som täckning för de kostnader moderbolaget har för produktutveckling, forskning, marknadsföring, företagsledning m.m.

Statistik över merchanting publiceras inte löpande av NR. För 2004 har dock uppgifter publicerats. Merchanting uppgick då i löpande priser till 33 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 10 % av den totala tjänsteexporten på 280 miljarder kronor. Merchanting ökade med ca 30 % 2004 jämfört med 2003 och bidrog med 0,4 procentenheter till BNP-tillväxten 2004. Den starka ökningen av merchanting kan ses huvudsakligen som en konjunktoreffekt. Framöver bedöms ökningstakten mattas av i takt med den dämpade exporttillväxten och det positiva bidraget till BNP-tillväxten från merchanting väntas minska.

5 Näringslivets produktion

Under 2005 breddas konjunkturuppgången och den inhemska efterfrågan väntas bidra allt mer till tillväxten. Detta resulterar i ökad produktions-tillväxt i tjänstesektorn och byggindustrin. Industrikonjunkturen förväntas däremot gå in i en lugnare fas, delvis på grund av en något mer dämpad internationell konjunktur. Utvecklingen inom industrin medför att produktionsstillväxten i näringslivet som helhet dämpas 2005. Under 2006 väntas tillväxten avta även inom tjänstesektorn vilket sammantaget även dämpar tillväxten i näringslivet. Produktionen i näringslivet bedöms öka med 3,8 % 2005 och 3,2 % 2006

Dämpad produktionsstillväxt framöver

Produktionen³ inom näringslivet ökade kraftigt under slutet av 1990-talet men tillväxten mattades under perioden 2001–2003. År 2004 blev dock ett betydligt bättre år. Produktionen ökade med 4,0 % jämfört med 2003. Den högre tillväxten 2004 förklaras i huvudsak av att industrikonjunkturen stärktes markant under året. Framför allt var det de exportinriktade företagen inom industrin som bidrog till den starka utvecklingen.

Tabell 5.1 Näringslivets produktion

	Mdkr 2004 ¹	Procentuell volymförändring			
		2004	2005	2006	2007
Jord- och skogsbruk, fiske	41	1,2	1,8	1,9	–
Industri	472	9,1	6,0	5,0	–
El, gas, värme, vatten	64	3,2	2,3	1,8	–
Byggindustri	102	3,6	4,5	4,4	–
Tjänstesektor	1 081	2,0	2,9	2,4	–
Summa näringsliv²	1 760	4,0	3,8	3,2	2,9

¹ Löpande priser.

² Exklusive ofördelade banktjänster.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Det finns goda förutsättningar för en fortsatt positiv industrikonjunktur, men då den internationella konjunkturen går in i en något lugnare fas mattas tillväxten också inom industrin. Framför allt är det produktionen inom investeringsvaruindustrin som växer långsammare framöver. Produktionen inom övriga delar av indu-

strin, med undantag för konsumtionsvaruindustrin, fortsätter att stiga i god takt under prognosperioden. Under 2005 breddas konjunkturen och den inhemska efterfrågan ökar, vilket gynnar tjänstesektorn. Industrins efterfrågan på tjänster ökar samtidigt som handeln stärks i takt med ökad konsumtion. Tillväxten i tjänstesektorn bedöms därmed öka. Avmattningen inom industrin medför emellertid att produktionsstillväxten i näringslivet dämpas 2005. År 2006 avtar tillväxttakten även inom den privata tjänstesektorn, vilket tillsammans med den något försiktigare utvecklingen inom industrin sammantaget dämpar tillväxten i näringslivet.

Produktionsstillväxten i näringslivet hålls också uppe av en ökad produktion inom byggindustrin. Konjunkturen inom byggindustrin stärktes redan under 2004. Vändningen berodde i huvudsak på ökade bostadsinvesteringar. De låga räntorna borgar för fortsatt höga bostadsinvesteringar i år och nästa år (se avsnitt 10.3). Även byggreparationerna väntas bidra till den ökade produktionen inom byggindustrin. Bygginvesteringarna inom tillverkningsindustrin bedöms emellertid utvecklas måttligt som en följd av ett överskott på lediga lokaler.

Sammantaget bedöms produktionen i näringslivet öka med 3,8 % 2005 och 3,2 % 2006 (se tabell 5.1). Näringslivets produktion bedöms därmed växa snabbare än den potentiella tillväxten både 2005 och 2006. Efter hand blir de lediga resurserna allt knappare och produktionen bedöms närma sig den uppskattade potentiella nivån. År 2007 förväntas produktionen öka med 2,9 %.

Förra året ökade produktiviteten i näringslivet med 3,2 %. Detta var framför allt en effekt av hög produktivitetstillväxt inom industrin. Anställningsplanerna inom industrin var försiktiga samtidigt som produktionen ökade betydligt. Tjänstesektorns produktivitetstillväxt var lägre. År 2005 växer produktiviteten i näringslivet i nivå med 2004, men för 2006 väntas produktivitetstillväxten bli lägre då företagens möjligheter att öka produktionen genom effektiviseringar minskar. Därmed ökar sysselsättningen och antalet arbetade timmar. Produktiviteten i näringslivet bedöms öka med 3,3 % 2005 och 2,4 % 2006.

³ Med produktion avses förädlingsvärde, dvs. bruttoproduktionsvärde minus förbrukning.

5.1 Industri

Något lägre produktionsökning framöver

År 2004 ökade produktionen i industrin med 9,1 %. Det var betydligt högre än året innan och var den högsta tillväxten sedan 1995. Framför allt var det motorfordons- och teleproduktindustrin som utvecklades gynnsamt. Kapacitetsutnyttjandet steg successivt under fjolåret och var i slutet av 2004 på en hög nivå historiskt sett (se diagram 10.3).

I samband med att den internationella konjunkturen förbättrades under 2003 förbättrades också utsikterna för svensk industri. Orderingen från exportmarknaden ökade och produktionen satte fart. Utvecklingen var fortsatt gynnsam under 2004. I slutet av 2004 mattades dock industrikonjunkturen, vilket i hög grad sammanföll med en avtagande global tillväxt. Framför allt var det produktionen inom investeringsvaruindustrin, i vilken motorfordon och teleprodukter ingår, som mattades betydligt.

Situationen för teleproduktindustrin förbättrades avsevärt under 2004. Efterfrågan på teleprodukter steg väsentligt under 2004, vilket avspeglas i ökad orderingång och stor produktionsökning. Utvecklingen för teleproduktindustrin är bland annat en effekt av låg investeringsnivå i telekomsektorn under krisåren 2001 och 2002, då förädlingsvärdet i teleproduktindustrin var negativt enligt nationalräkenskaperna. Under 2005 förväntas produktionen i teleproduktindustrin fortsätta att öka, men inte i samma höga takt som under 2004. Investeringsstillväxten i teleprodukter förväntas 2005 övergå till mera normala nivåer, vilket också väntas dämpa produktionstillväxten i teleproduktindustrin i år och nästa år.

Även för motorfordonsindustrin dämpas tillväxten. Dels mattades orderingången i slutet av 2004, dels förväntas försäljningstillväxten av personbilar på de viktigaste marknaderna utvecklas lugnare framöver.

Enligt flera ledande indikatorer, bl.a. Konjunkturinstitutets (KI:s) barometer, har industrikonjunkturen mattats ytterligare vid inledningen av 2005. Produktionen ökar dock fortfarande enligt indikatorerna, men i en lägre takt. Dessutom bedöms det internationella konjunkturläget vara fortsatt gynnsamt framöver, vilket ger goda förutsättningar för stor efterfrågan på svenska exportvaror. För

maskinindustrin ser det ljusare ut än i fjol på grund av att investeringarna på den viktiga euro-pamarknaden väntas öka. En viss avmattning av den internationella konjunkturen innebär emellertid att även industrikonjunkturen sammantaget mattas något jämfört med 2004. Produktionen dämpas också på grund av att efterfrågan från hemmamarknaden utvecklas svagare för vissa branscher. Sammantaget förväntas produktionen i industrin öka med 6,0 % 2005 och 5,0 % 2006.

En stor produktionsökning i kombination med en marginell ökning av antalet arbetade timmar innebar att produktiviteten i industrin steg med 9,0 % under fjolåret. I år och nästa år fortsätter produktionen att öka men i en lägre takt, vilket dämpar tillväxten i produktiviteten. Produktiviteten bedöms öka med 6,6 % 2005 och 4,8 % 2006 (se tabell 5.2).

Tabell 5.2 Nyckeltal för industrin

Procentuell förändring, om annat ej anges

	2003	2004	2005	2006
Produktionsvolym	2,6	9,1	6,0	5,0
Produktivitet	6,4	9,0	6,6	4,8
Enhetsarbetskostnad (ULC)	-2,3	-6,1	-2,9	-1,0
ULC i 11 OECD-länder ^{1,2}	0,7	0,8	1,1	1,0
Relativ ULC ²	-2,9	-6,9	-4,0	-2,0
Relativ ULC, SEK	2,4	-5,3	-1,0	-0,7
Vinstandel ³	34,4	37,7	38,8	39,8

¹ 11 OECD-länder avser Kanada, Förenta staterna, Japan, Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland, Danmark och Norge.

² ULC (unit labour cost) är arbetskraftskostnaden för att producera en enhet av en vara i nationell valuta. Relativ ULC är den relativa arbetskraftskostnaden för att producera en enhet av en vara i Sverige i förhållande till konkurrentländerna.

³ Vinstandel avser bruttoöverskottet som procentuell andel av förädlingsvärdet till faktorpris.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

God konkurrenskraft för svensk industri

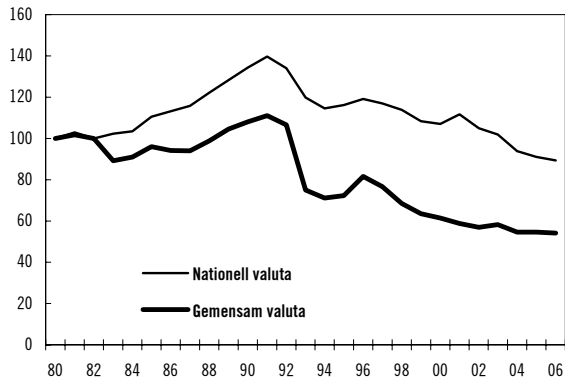
Industrins relativa enhetsarbetskostnad i nationell valuta ökade kraftigt under 1980-talet. Devalveringarna under 1980-talet medförde emellertid att den svenska industrins konkurrenskraft, mätt i termer av relativ enhetsarbetskostnad i gemensam valuta, var fortsatt god (se diagram 5.1).

Sedan början av 1990-talet har industrins relativa enhetsarbetskostnad i nationell valuta successivt sjunkit och var 2004 lägre än i början av 1980-talet. Orsaken är den relativt höga produktivitetstillväxten som motverkar de stigande kostnaderna för arbetskraft. Enhetsarbetskostnaden har med några få undantag stigit mer i

våra viktigaste konkurrentländer. Under de kommande åren bedöms förutsättningarna för den svenska industrins konkurrensläge vara fortsatt gynnsamt eftersom produktiviteten förväntas stiga snabbare än lönerna.

Diagram 5.1 Industrins enhetsarbetskostnader i Sverige relativt 11 OECD-länder

Index 1980=100

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Den relativa enhetsarbetskostnaden har fallit mer i konkurrensvägd gemensam valuta än i nationell valuta på grund av kronans försvagning under 1990-talet. På grund av en förväntad kronförstärkning dämpas dock fallet i den relativa enhetsarbetskostnaden i gemensam valuta i år och nästa år. Trots det förefaller den svenska industrin vara fortsatt konkurrenskraftig sett utifrån ett historiskt perspektiv.

Höga vinster i industrin

Förra året ökade industriföretagens vinstandelar⁴ relativt kraftigt, trots att de svenska exportpriserna på bearbetade varor sjönk. Vinstandelarna ökade främst på grund av den starka produktivitetstillväxten som mer än väl vägde upp ökade kostnader för löner och råvaror.

I år och nästa år ökar vinstandelarna ytterligare men inte i samma goda takt som under 2004. Tillväxten i produktiviteten sjunker vilket ger lägre marginaler i förhållande till löner och kostnader för insatsvaror. Konjunkturläget bedöms fortfarande vara relativt gott, vilket tillsammans med ökade priser på världsmarknaden

ger goda möjligheter även för de svenska företagen att höja priserna.

5.2 Byggindustri

Huvuddelen av den totala byggproduktionen utgörs av byggvolymen som i sin tur utgörs av summan av bygginvesteringar och byggreparationer.⁵ Bedömningen av byggvolymens utveckling ligger därför till grund för byggproduktionens prognos.

Byggkonjunkturen har hittills varit tudelad då bostadsinvesteringarna har ökat kraftigt medan övriga bygginvesteringar har fallit. Ökningen av bostadsinvesteringarna gjorde att de totala bygginvesteringarna växte med 2,9 % förra året (se tabell 5.3). Byggreparationerna ökade med 5,1 % förra året, vilket tillsammans med ökningen i bygginvesteringarna gjorde att den totala byggvolymen växte med 3,7 %.

Den starka utvecklingen av bostadsbyggandet har bidragit till att optimismen inom byggsektorn är större än på länge. Enligt KI:s barometer tror också företagen inom byggsektorn på en fortsatt stark utveckling i år. Den sammantagna bilden av byggkonjunkturen tyder på att antalet påbörjade nybyggnationer av lägenheter förväntas fortsätta att öka. I nationalräkenskapstermer bedöms bostadsinvesteringarna växa med 10,7 % 2005 och med 4,7 % 2006 (se avsnitt 10.3).

Bygginvesteringarna inom industrin har utvecklats svagt de senaste åren, och förra året föll de markant. SCB:s investeringsenkät tyder på att denna utveckling håller i sig. Även inom övriga näringslivet har bygginvesteringarna utvecklats svagt. I år väntas emellertid bygginvesteringarna inom delar av den varuproducerande sektorn och tjänstesektorn öka, vilket bidrar till att bygginvesteringarna i näringslivet som helhet ökar marginellt. Ökningstakten beräknas uppgå till 0,8 % 2005 och till 3,8 % 2006.

Offentliga myndigheters bygginvesteringar föll förra året, vilket berodde på en svag utveckling inom kommunsektorn. Det finans-

⁴ Vinstandelen avser bruttoöverskottet som andel av förädlingsvärdet till faktorpris.

⁵ I det totala byggproduktionsvärdet ingår förutom byggvolymen även värdet av viss tjänsteproduktion såsom exempelvis bygg- och datakonsulttjänster.

iella läget i kommunsektorn förbättras framöver, vilket gör att bygginvesteringarna förväntas öka något. Statens bygginvesteringar fortsätter att växa till följd av satsningarna på infrastrukturen. Sammantaget bedöms de offentliga myndigheternas bygginvesteringar öka med 3,4 % 2005 och med 4,6 % 2006.

Den prognoserade tillväxten i bygginvesteringar och reparationer medför att den totala byggvolymen förväntas öka med 5,5 % 2005 och med 4,7 % 2006.

Tabell 5.3 Byggvolym

	Mdkr 2004 ¹	Procentuell volymförändring			
		2003	2004	2005	2006
Bygginvesteringar	174	-1,2	2,9	5,2	4,4
Näringslivet	63	-5,9	-5,3	0,8	3,8
Myndigheter	48	-2,0	-1,4	3,4	4,6
Bostäder	64	5,5	16,1	10,7	4,7
Reparationer och underhåll	99	3,6	5,1	6,0	5,3
Totalt	273	0,5	3,7	5,5	4,7

¹Löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I fjol mattades produktivitetstillväxten i tjänstesektorn till 1,3 %. I år stiger dock produktivitetstillväxten till följd av att produktionen åter igen ökar i god takt samtidigt som antalet arbetade timmar inte bedöms behöva öka i motsvarande grad. Nästa år förväntas inte utrymmet för produktivetsförbättringar vara lika stort. Sysselsättningen och antalet arbetade timmar bedöms därför öka och produktivitetstillväxten dämpas. Produktiviteten i tjänstesektorn förutses öka med 2,4 % 2005 och med 1,0 % 2006.

5.3 Tjänstesektor

Efterfrågan ökar

Produktionen i tjänstesektorn steg med 2,0 % förra året, vilket var lägre än 2003. Både i år och nästa år förväntas dock produktionstillväxten i tjänstesektorn bli högre än 2004. Den goda industrikonjunkturen och de ökade investeringarna medför att efterfrågan på bland annat data-, affärs- och organisationskonsulter samt tekniska konsulter ökar, vilket stimulerar företags-tjänsterna. Hushållens efterfrågan på tjänster väntas öka framöver, samtidigt som försäljningen inom handeln gynnas av den ökade hushållskonsumtionen. Även hotell- och restaurangbranschen förväntas utvecklas bättre än tidigare på grund av den stigande konsumtionen och den goda industrikonjunkturen. Även KI:s barometer indikerar att konjunkturläget ser förhållandevis bra ut för tjänstesektorn. Samtidigt är förväntningarna på en ökad försäljning högre än tidigare. Framtidsoptimismen är särskilt hög bland datakonsulter och inom uppdragsverksamheten. Sammantaget förväntas produktionen i tjänstesektorn öka med 2,9 % 2005 och 2,4 % 2006.

6 Arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden var fortsatt dämpad under 2004. Under perioden 2005–2006 förutses dock läget på arbetsmarknaden förbättras. Antalet sysselsatta börjar stiga i år, främst i kommunal sektor. Införandet av friår i hela landet och utbildningsåtgärder i kommunsektorn bidrar till en ökad sysselsättning mätt i antal personer, men inte mätt i antal arbetade timmar. Under nästa år leder det goda konjunkturläget till en starkare sysselsättningsutveckling, inte minst inom den privata tjänstesektorn. Den öppna arbetslösheten faller gradvis framöver för att 2006 uppgå till 4,4 %. Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program ökar jämfört med i fjol och förutsätts uppgå till 121 000 såväl i år som nästa år.

Efterfrågan på arbetskraft dämpades ytterligare under 2004

Sysselsättningsutvecklingen har varit svag sedan början av 2001. Under 2004 fortsatte antalet sysselsatta att minska. Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) var 0,5 % eller drygt 20 000 färre sysselsatta under 2004 än under 2003.

Tabell 6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2003	2004	2005	2006	2007
BNP	1,5	3,5	3,2	2,7	2,4
Produktivitet	2,8	2,8	2,5	1,9	2,2
Arbetade timmar	-1,2	0,9	0,6	0,7	0,4
Arbetade timmar, kalenderkorrigerat	-1,2	-0,2	0,6	1,2	0,4
Medelarbetstid	-1,0	1,3	-0,2	-0,4	0,0
Antal sysselsatta	-0,3	-0,5	0,8	1,1	0,4
Reguljär sysselsättningsgrad ¹	77,6	77,0	76,8	77,1	77,4
Arbetskraft	0,7	0,2	0,2	0,6	0,2
Öppen arbetslöshet ²	4,9	5,5	5,0	4,4	4,2
Program ^{2,3}	2,1	2,4	2,7	2,7	2,4

¹ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen.

² I procent av arbetskraften.

³ Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program som Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) redovisar som konjunkturberoende samt deltagare i friåret.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och Finansdepartementet.

Indikatorer över arbetsmarknaden ger viss tillförsikt

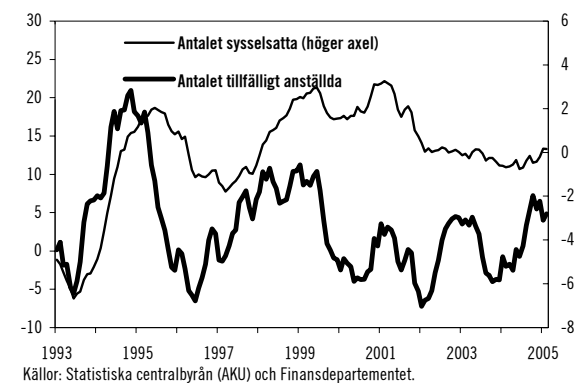
Indikatorerna för arbetsmarknadsutvecklingen framöver ger en något blandad bild. Överlag har dock indikatorerna stärkts sedan hösten 2004. Konjunkturinstitutets (KI:s) barometer redovisar allt mindre negativa anställningsplaner inom de flesta branscher, men det är fortfarande endast ett fåtal branscher som förväntar sig en ökning av antalet sysselsatta. Likaså har antalet företag som anger att de har brist på arbetskraft stigit, även om andelen fortfarande är relativt låg.

Antalet nyanmälda lediga platser vid Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) är nu högre än vad det var för ett år sedan. Historiskt har denna indikator, med viss fördröjning, samvarierat relativt väl med sysselsättningsutvecklingen. Antalet varsel om uppsägningar har under inledningen av 2005 varit lägre än genomsnittet under 2003 och 2004. Nivån är dock alltså fortfarande hög.

Under förra året ökade antalet tillfälligt anställda vilket kan indikera att en vändning på arbetsmarknaden är förestående. Vid tidigare konjunkturuppgångar har en bredare sysselsättningsuppgång ofta föregåtts av att antalet tillfälliga anställningar har ökat, se diagram 6.1.

Diagram 6.1 Tillfälligt anställda och totalt sysselsatta

Årlig procentuell förändring, tre månaders glidande medelvärde

Sysselsättningen stiger 2005 och 2006

Antalet sysselsatta väntas öka med ca 32 000 personer i år. Cirka hälften av denna sysselsättningsökning sker i kommunal sektor. Sysselsättningen bedöms också stiga i byggsektorn och i den privata tjänstesektorn. Under nästa år förutses arbetsmarknadsläget förbättras ytterligare. En ökande inhemsk efterfrågan bidrar till stigande tjänsteproduktion och högre efterfrå-

gan på arbetskraft. En stor del av sysselsättningsökningen nästa år väntas därför ske inom den privata tjänstesektorn. Antalet sysselsatta i ekonomin som helhet beräknas öka med ca 48 000 personer 2006.

Sjukfrånvaron har minskat gradvis sedan hösten 2003. Såväl sjukskrivna som deras vikarier räknas som sysselsatta i statistiken. En lägre sjukfrånvaro minskar behovet av vikarier och kan därför ha inverkat negativt på sysselsättningsutvecklingen. Framöver bedöms sjukfrånvaron fortsätta att minska vilket håller tillbaka sysselsättningsökningen något.

Cirka en tredjedel av sysselsättningsökningen i år förklaras av de 10 000 friårsplatser som infördes fr.o.m. årsskiftet 2004/2005. Liksom vid annan frånvaro räknas både de som deltar i friåret och deras vikarier som sysselsatta. De friårslediga räknas alltså som sysselsatta men inte som *reguljärt* sysselsatta. På samma sätt klassificeras deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som har anställningsstöd. Antalet personer med anställningsstöd beräknas öka med ca 13 000 i år. Sammantaget stiger antalet reguljärt sysselsatta med endast 9 000 i år. Nästa år väntas dock hela sysselsättningsökningen motsvaras av en ökad reguljär sysselsättning.

Sysselsättningsmålet, som innebär att 80 % av befolkningen inom åldersgruppen 20–64 år skall vara reguljärt sysselsatta, nås inte under prognosperioden. Under 2006 beräknas den reguljära sysselsättningsgraden uppgå till 77,1 %. I avsnitt 12 redovisas ett alternativt scenario där sysselsättningsmålet nås 2008.

Sysselsättningen i olika branscher

Fortsatt svag utveckling i tillverkningsindustrin

Trots ett högt kapacitetsutnyttjande, och trots att både produktion och ordergång ökade kraftigt, fortsatte industriföretagen att minska personalstyrkan under 2004. Antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin uppgick enligt nationalräkenskaperna till ca 700 000, vilket motsvarade ca 16 % av alla sysselsatta. Det var drygt 50 000 färre än 2001 (se tabell 6.2).

Enligt KI:s barometer är företagens anställningsplaner inom tillverkningsindustrin fortsatt dämpade. Det är enligt samma undersökning också få företag som uppger sig ha brist på personal. Mot denna bakgrund bedöms antalet sysselsatta minska något även i år, trots en fortsatt

hög produktion. Sysselsättningen bedöms vara i stort sett oförändrad under 2006.

Tabell 6.2 Sysselsatta i olika branscher

<i>Tusental</i>	2000	2001	2002	2003	2004
Näringsliv ¹	2 868	2 934	2 924	2 902	2 881
Bygg	222	236	238	239	238
Industri	753	761	741	720	706
Tjänster	1 745	1 799	1 810	1 810	1 804
Offentlig sektor	1 291	1 305	1 321	1 333	1 331
Stat	237	236	240	245	245
Kommun	1 054	1 069	1 081	1 088	1 086
Totalt²	4 264	4 345	4 352	4 343	4 321

¹ Inkluderar även sysselsatta inom branscherna jord, skog el och gas.

² Totala antalet sysselsatta utgörs förutom av sysselsatta i näringsliv och i offentlig sektor av sysselsatta i hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån (NR) och Finansdepartementet.

Stigande sysselsättning inom byggindustrin

Sysselsättningen har gynnats av den starka utvecklingen av bostadsbyggandet och sannolikt även av det s.k. ROT-avdraget som infördes våren 2004. Möjligheten till ROT-avdrag upphör från och med halvårsskiftet i år, men en fortsatt stark byggkonjunktur gör att sysselsättningen fortsätter att öka i god takt både i år och nästa år. Antalet sysselsatta i byggsektorn beräknas öka med 2 % i år och med drygt 1 % nästa år.

Sysselsättningen i tjänstesektorn ökar mer 2006

Drygt 40 % av landets sysselsatta verkar inom privat tjänsteverksamhet. Efter en kraftig uppgång under andra hälften av 1990-talet har sysselsättningen i näringslivets tjänstesektor i stort sett varit oförändrad de senaste åren. Under 2004 minskade sysselsättningen inom näringslivets tjänstesektor med drygt 6 000 till följd av avbolagiseringen av bl.a. Huddinge sjukhus. Sysselsättningen steg således i motsvarande mån inom landstingssektorn.

Tjänsteföretagens anställningsplaner är enligt KI:s barometer fortfarande dämpade. En ljusning syns dock i enskilda delbranscher, exempelvis datakonsulter och övrig uppdragsverksamhet.

Antalet sysselsatta inom företagstjänster började stiga under fjolåret, vilket sannolikt hänger samman med den högre industriproduktionen. Under 2005 och 2006 förutses tjänsteproduktionen öka i god takt. Detta väntas också leda till en gynnsam sysselsättningsutveckling. Antalet sysselsatta i näringslivets tjänstesektorer prognoseras öka med 0,6 % i år och 1,3 % nästa år.

Markant stigande sysselsättning i offentlig sektor

Sysselsättningen i kommunerna ökade i relativt god takt under åren 2001–2003. Ökningen skedde främst i primärkommunerna medan antalet sysselsatta i landstingen i stort sett var oförändrat. Sedan andra halvåret 2003 har dock sysselsättningen minskat i primärkommunerna. I landstingen ökade sysselsättningen 2004 till följd av avbolagiseringen av Huddinge sjukhus.

Kommunsektorns relativt goda finansiella ställning tillsammans med ett stort rekryteringsbehov väntas leda till att antalet nyanställningar ökar redan i år. Samtidigt antas att en stor del av friårsplatserna fördelas till kommunal sektor. Därutöver genomförs en särskild satsning med 6 000 platser för vidareutbildning för anställda i kommuner och landsting vilket också bidrar till ökad sysselsättning. För att fylla platserna för dem som är friårslediga och i utbildningsinsatser bedöms det krävas ca 9 000 vikarier.

Sammantaget prognoseras antalet sysselsatta i kommunerna öka med ca 1,5 % i år, motsvarande ca 16 000 personer, och med drygt 1 % nästa år.

Av sysselsättningsökningen på ca 32 000 personer i hela ekonomin sker således hälften i kommunal sektor. Om kommunerna, trots gynnsamma förutsättningar, väntar med nyanställningar, exempelvis tills slutet av 2005, riskerar detta att leda till en sämre utveckling på arbetsmarknaden än den som här prognoseras.

Inom statlig sektor var antalet sysselsatta 2004 oförändrat jämfört med 2003. Även under prognosperioden förutses sysselsättningen i stort sett vara oförändrat.

Arbetade timmar stiger framöver

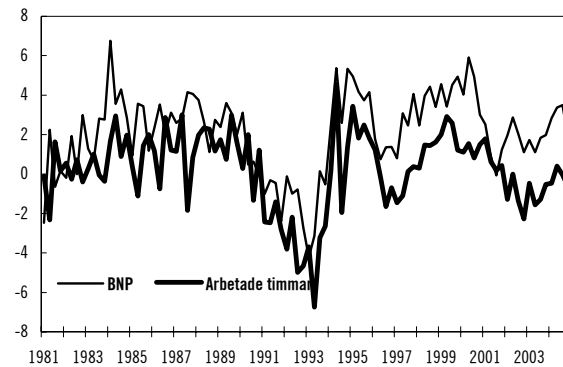
Under 2002 och 2003 minskade antalet arbetade timmar i hela ekonomin. Under 2004 ökade antalet arbetstimmar med 0,9 %. Ökningen beror på att det var ovanligt många arbetsdagar förra året. Om man bortser från denna effekt minskade antalet arbetade timmar något (se tabell 6.1). Timutvecklingen var särskilt svag under andra halvåret 2004.

Produktivitetstillväxten var fortsatt hög under 2004. I ekonomin som helhet beräknas produktiviteten ha ökat med drygt 3 %. Diagram 6.2 visar antalet arbetade timmar och BNP sedan 1981. Sedan mitten av 1990-talet har Sverige haft en hög produktivitetstillväxt, vilket i diagrammet

avspeglas i skillnaden mellan de två kurvorna. Det innebär att en stor del av BNP-tillväxten kunnat realiserats utan att sysselsättningen, mätt i antalet timmar, behövt stiga.

Diagram 6.2 Arbetade timmar och BNP

Årlig procentuell förändring, kvartalsdata

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

I fördjupningsrutan efter detta avsnitt redogörs för sambandet mellan BNP-utvecklingen och några arbetsmarknadsindikatorer i olika konjunkturcykler. Det framgår att det är svårt att entydigt påvisa att fördröjningen mellan produktionsökning och sysselsättningsökning är längre i den pågående konjunkturuppgången än vad som varit normalt tidigare, särskilt mot bakgrund av att arbetsmarknadsnedgången denna gång varit mindre än vid tidigare konjunkturbedgångar.

Medelarbetstiden bedöms minska 2005 och 2006

Den genomsnittliga årsarbetstiden per sysselsatt minskade successivt under perioden 2000–2003. Denna trend bröts under 2004 då medelarbetstiden ökade. Till stor del förklaras fjolårets uppgång i medelarbetstiden av att antalet vardagar var betydligt större än 2003, men lägre sjukfrånvaro bidrog också till uppgången. I motsatt riktning verkade det faktum att andelen deltidsarbetande fortsatte att öka. Uttaget av övertidstimmar var enligt AKU fortsatt mycket lågt.

Under 2005 och 2006 väntas antalet arbetade timmar öka något långsammare än antalet sysselsatta, vilket innebär att medelarbetstiden sjunker. Antalet arbetade timmar väntas öka med 0,6 % i år och 0,7 % nästa år.

Den lägre medelarbetstiden i år och nästa år beror på att sysselsättningsuppgången delvis förklaras av fler friårslediga vilka räknas som syssel-

satta. Antalet personer som faktiskt är i arbete ökar däremot inte till följd av friåret, och inte heller antalet arbetade timmar. Arbetstiden per *person i arbete* väntas, som en följd av det goda konjunkturläget, fortsätta att öka något.

År 2006 hålls timutvecklingen tillbaka av att antalet vardagar blir mindre än under 2005. När denna kalendereffekt beaktas ökar timmarna med 1,2 %, vilket innebär att den underliggande medelarbetstiden stiger något.

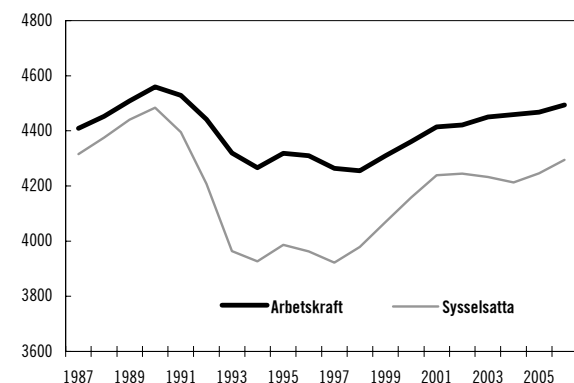
Arbetskraftsutbudet ökar svagt 2005

I fjol ökade arbetskraftsutbudet med endast 0,2 %, trots att befolkningen i arbetsför ålder ökade med 0,6 %. En delförklaring till den dämpade utvecklingen av arbetskraften är att befolkningen ökade i åldersgrupper som har ett lågt arbetskraftsdeltagande. Även frånsett denna demografiska effekt var dock utbudet förhållandevis lågt. Detta kan förklaras dels av att antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram ökade markant, dels av att antalet sjuka utanför arbetskraften fortsatte att öka.

Trots att befolkningen under prognosperioden bedöms fortsätta att öka i god takt stiger arbetskraftsutbudet relativt svagt även framöver (se diagram 6.3). I första hand beror detta på att befolkningsökningen även under prognosperioden framför allt sker i åldersgrupper med lågt arbetskraftsdeltagande (unga och gamla).

Diagram 6.3 Arbetskraftsutbud och sysselsättning

Tusental personer

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

År 2004 var drygt tre fjärdedelar av programdeltagarna i utbildning och ingick därmed inte i arbetskraften. Under prognosperioden antas det totala antalet programdeltagare öka. Ökningen

beräknas dock endast ske för dem som räknas som sysselsatta. Personer går alltså från öppen arbetslöshet till att registreras som sysselsatta och därmed påverkas inte arbetskraftsutbudet i någon större utsträckning av de förändrade programvolymerna.

Antalet arbetslösa minskar 2005 och 2006

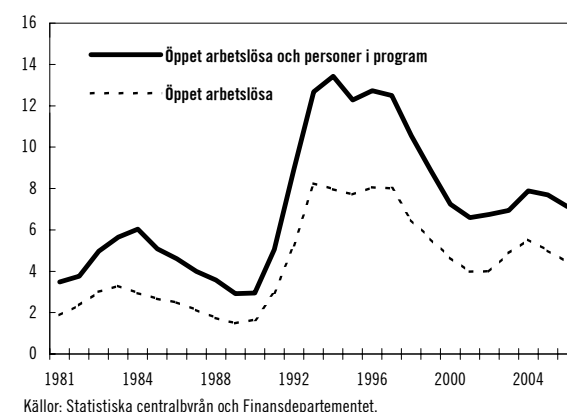
Antalet öppet arbetslösa uppgick förra året till i genomsnitt ca 246 000, vilket motsvarar 5,5 % av arbetskraften. Under loppet av 2004 minskade antalet öppet arbetslösa till följd av att fler personer deltog i arbetsmarknadspolitiska program. Den totala arbetslösheten, inklusive programdeltagare, fortsatte att stiga under året och uppgick i genomsnitt till 7,9 % under 2004.

Som en följd av en god sysselsättningsutveckling och en relativt svag ökning av arbetskraftsutbudet minskar arbetslösheten framöver, se diagram 6.4. Mätt som årsgenomsnitt bedöms den öppna arbetslösheten uppgå till 5,0 % i år och till 4,4 % nästa år.

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program förutsätts uppgå till 121 000 både i år och nästa år. Det innebär 10 000 fler personer med anställningsstöd under 2005 och 2006 än vad som antogs i budgetpropositionen för 2005. De högre programvolymerna bidrar till att den öppna arbetslösheten faller under prognosperioden.

Diagram 6.4 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Lägre öppen arbetslöshet under 2007

Vid utgången av 2006 bedöms det finnas lediga resurser i ekonomin (se vidare avsnitt 1.5). Därmed kan BNP-tillväxten 2007 bli något

högre än den långsiktigt hållbara tillväxttakten, även om den dämpas jämfört med perioden 2004–2006.

Antalet sysselsatta beräknas fortsätta att öka, trots en svag utveckling av arbetskraftsutbudet. Utbudet hålls tillbaka av en ogynnsam demografisk utveckling. Antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program förutsätts minska till 107 000. Därmed fortsätter den öppna arbetslösheten att minska. År 2007 ligger den öppna arbetslösheten på 4,2 %. Den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldern 20–64 år uppgår till 77,4 %.

Sambandet mellan konjunkturutvecklingen och arbetsmarknaden

En typisk svensk konjunkturuppgång inleds med en exportuppgång. Svenska exportföretag uppvisar generellt sett ett högt förädlingsvärde per anställd vilket därför vanligen gör att den högre exporttillväxten också leder till en markant ökad BNP. Samtidigt ökar inledningsvis antalet arbetade timmar och sysselsatta i ekonomin endast marginellt eftersom endast en mindre andel av de anställda arbetar inom exportindustrin och dess underleverantörer. Efter hand tar dock den inhemska efterfrågan över som drivkraft och arbetade timmar och sysselsättning tar så småningom fart.

I inledningsskedet möter företagen den ökade efterfrågan genom att producera mer med en given mängd personal och arbetsinsats. I nästa steg ökas produktionen genom att personalen arbetar fler timmar, exempelvis genom ökat övertidsuttag. Efterhand börjar företagen nyanställa.⁶

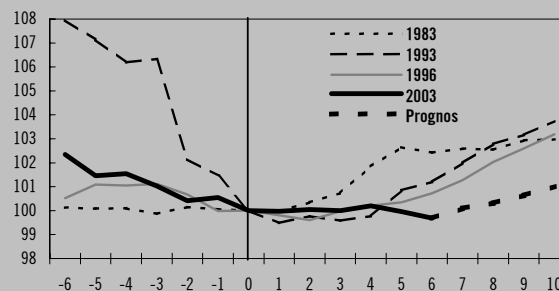
Att jämföra utvecklingen på arbetsmarknaden under nuvarande konjunkturuppgång med utvecklingen tidigare konjunkturuppgångar är svårt. Jämförelser av ekonomins utveckling för längre tidsperioder försvaras av att flera faktorer varierar över tiden, såsom t.ex. det institutionella ramverket. Det är inte heller uppenbart hur konjunkturcyklerna skall dateras.

Trots dessa begränsningar görs här ett försök att analysera utvecklingen på arbetsmarknaden före och efter konjunkturbotten för olika cykler. Jämförelsen utgår ifrån Konjunkturinstitutets definition av BNP-gapet, dvs. skillnaden mellan faktisk och potentiell produktion. En konjunkturbotten definieras som det kvartal, i en viss given konjunkturcykel, då BNP-gapet är som mest negativt. Sedan 1980 identifieras fyra konjunkturbottnar: 1983, 1993, 1996 och 2003. De två första skiljer sig så pass mycket från nuvarande konjunkturcykel att de inte kan tjäna som jämförelseobjekt. De två senare cyklerna påminner mer om varandra och kan därför jämföras på ett mer rättvisande sätt.

Antalet arbetade timmar har under de senaste två konjunkturcyklerna utvecklats på ett likartat sätt (se diagram nedan). Den mest påtagliga skillnaden är den negativa utvecklingen av antalet arbetade timmar under andra halvåret 2004, cirka 5–6 kvartal efter konjunkturbotten. Motsvarande tidpunkt vid föregående konjunkturuppgång ökade antalet arbetade timmar något. En förklaring till den svagare timutvecklingen kan vara den lägre BNP-tillväxten under fjärde kvartalet 2004. Motsvarande kvartal under återhämtningen 1997 steg BNP markant. Ytterligare en förklaring till skillnaden kan vara att BNP-gapets storlek är mindre nu än vid tidigare inledande uppgångsfas. Det innebär att det i denna konjunkturuppgång finns mindre lediga resurser att tillgå än under exempelvis uppgångarna som följde efter 1993 och 1996.⁷ Det innebär också en lägre potential för återhämtning. Under 2005 och 2006 förutses antalet arbetade timmar öka, men inte i samma takt som vid föregående konjunkturuppgång.

Utveckling av antalet arbetade timmar under olika konjunkturcykler

Index=100 vid respektive konjunkturbotten

Anm.: Diagrammet visar säsongsrensad kvartalsutveckling i förhållande till respektive konjunkturbotten: 1983 kv.1, 1993 kv.1, 1996 kv.4 och 2003 kv.3. Det kvartal BNP-gapet var som mest negativt i respektive konjunkturcykel definieras som konjunkturbotten. För utfallsstatistiken har KLI:s säsongsrensade serier används.
Källor: Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Även antalet sysselsatta har utvecklats något svagare i nuvarande konjunkturuppgång än under föregående uppgång (se diagram nedan). Den period som närmast föregick konjunkturbotten skilde sig också åt, då antalet sysselsatta ökade något under den senaste lågkonjunkturen. En förklaring till detta är troligen utvecklingen av antalet sjukfrånvarande. Eftersom både sjukfrånvarande och deras vikarier räknas som sysselsatta finns det skäl att anta att det höga

⁶ Enligt Konjunkturinstitutets uppskattning (se Konjunkturläget, mars 2005) har eftersläpningen mellan utvecklingen av BNP och av antalet arbetade timmar historiskt uppgått till ungefär ett kvartal. Även eftersläpningen mellan antalet arbetade timmar och sysselsättningen har varit ungefär ett kvartal.

⁷ Exempelvis uppgick arbetslösheten inkl. programdeltagare både 1993 och 1996 till 12,7 % medan motsvarande siffra 2003 var 6,9 %. De olika arbetslöshetsnivåerna illustrerar skillnaderna i lediga resurser.

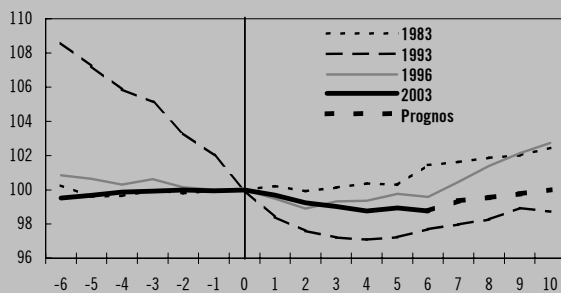
antalet sjukfrånvarande under den senaste lågkonjunkturen bidrog till att hålla uppe antalet sysselsatta. På samma sätt finns det skäl att anta att sysselsättningsutvecklingen dämpats av att antalet sjukfrånvarande minskat under 2004.

Även den mer dämpade utvecklingen av antalet sysselsatta kan sannolikt förklaras av det förhållandevis lilla BNP-gapet. De kommande åren förutses en ökning av sysselsättningen, dock inte i samma takt som vid föregående konjunkturuppgång.

Sammantaget tycks eftersläpningen vara något längre nu än vid tidigare uppgångar. Det är dock viktigt att beakta utvecklingen även innan konjunkturbotten. Under den senaste lågkonjunkturen var utvecklingen på arbetsmarknaden mindre negativ än vid tidigare lågkonjunkturer. Tidigare erfarenheter talar för att arbetsmarknaden återhämtar sig om BNP-tillväxten fortgår tillräckligt länge i en hög takt.

Utveckling av antalet sysselsatta under olika konjunkturcykler

Index=100 vid respektive konjunkturbotten

Anm.: Diagrammet visar säsongrensad kvartalsutveckling i förhållande till respektive konjunkturbotten: 1983 kv.1, 1993 kv.1, 1996 kv.4 och 2003 kv.3. Det kvartal BNP-gapet var som mest negativt i respektive konjunkturcykel definieras som konjunkturbotten. För utfallsstatistiken har KI:s säsongrensade serier används.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU), Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

7 Löner

Under 2004 dämpades löneökningstakten något. En måttlig ökning av efterfrågan på arbetskraft i kombination med låg inflation och lägre avtalsnivå än föregående avtalsperiod talar för en måttlig löneökningstakt de kommande åren. Lönerna beräknas öka med 3,5 % i år. År 2006 och 2007 antas lönerna öka med 3,5 % per år.

Löneökningstakten sjönk under 2004

Löneökningstakten dämpades något under 2004. Enligt Medlingsinstitutets preliminära statistik uppgick den genomsnittliga löneökningstakten till 3,2 % 2004. Detta utfall kommer under innevarande år att revideras till följd av retroaktiva löneutbetalningar. Det definitiva utfallet bedöms komma att uppgå till 3,3 %.

För fjärde året i rad ökade lönerna i offentlig sektor snabbare än i näringslivet. Snabbast steg lönerna inom landstingen där ökningen återigen översteg 4 %. Det kan jämföras med löneutvecklingen i industrin som legat relativt stabilt på en ökningstakt kring drygt 3 % under de senaste två åren. I byggsektorn sjönk löneökningstakten till 2,6 %. I näringslivets tjänstesektorer sjönk löneökningstakten för tredje året i rad, till knappt 3 %.

Lägre avtal 2004–06

Avtalsförhandlingarna 2004 avsåg drygt 1,9 miljoner löntagare. Hela den statliga sektorn och stora delar av den privata sektorn omfattades.

I stort sett alla avtal som slöts 2004 är likvärdiga med de 7,3 % på tre år som lades fast i industrins förhandlingar. Samtliga avtal inom det statliga området är treårsavtal med möjlighet till uppsägning under det tredje avtalsåret.⁸ Majoriteten av avtalen inom den privata sektorn utgörs av treårsavtal.⁹ Knappt hälften av de privatanställda omfattas av avtal som innehåller en möjlighet till uppsägning under det sista avtalsåret.

Näringslivets avtal för den närmaste treårsperioden ligger ca 0,5 procentenheter lägre per år

än under perioden 2001–2003. Avtalen är lägre främst till följd av att kostnaden för den avtalade arbetstidsförkortningen nu är lägre än tidigare.

Inom det statliga området är avtalen för den närmaste treårsperioden ca 0,2 procentenheter lägre per år än under perioden 2001–2003. Avtalen innehåller inte några arbetstidsförkortningar.

Avtalsrörelsen 2005 är inte lika omfattande som 2004. Totalt omfattas 1,3 miljoner löntagare. De områden som är aktuella är kommunsektorn, delar av byggsektorn samt bank- och försäkringssektorn.

Inom den kommunala sektorn har nya avtal eller principöverenskommelser undertecknats som omfattar ca 600 000 löntagare. De överenskomna löneavtalen är relativt lika varandra till sin konstruktion. I de flesta fall ger avtalen 2 % per år under en treårsperiod, men i några fall är avtalen sifferlösa för 2007.¹⁰ Kommunals avtal löpte ut den 31 mars.

Byggnads avtal löper ut den 31 oktober och bank- och försäkringssektorns avtal löper ut vid årsskiftet.

Måttlig löneökningstakt framöver

Flera faktorer talar för en relativt måttlig löneökningstakt den närmaste tiden: de avtalade löneökningarna är lägre än tidigare, efterfrågan på arbetskraft bedöms öka i begränsad omfattning, inflation och inflationsförväntningar är låga.

För ekonomin som helhet beräknas lönerna öka med 3,5 % i år. År 2006 och 2007 antas lönerna öka med 3,5 % per år.

Tabell 7.1 Löneutveckling

	Årlig procentuell förändring			
	2002	2003	2004	2005–2007
Industri	4,2	3,2	3,1	–
Byggindustri	3,7	3,8	2,6	–
Näringslivets tjänstesektorer	3,8	3,2	2,9	–
Statliga myndigheter	4,3	4,2	3,1	–
Kommunala myndigheter	4,5	3,8	4,1	–
Totalt	4,1	3,5	3,3	3,5

Ann.: Siffrorna avseende 2004 är en prognos.

Källor: Medlingsinstitutet och Finansdepartementet.

⁸ Avtalen inom den statliga sektorn löper ut den 30 september 2007.

⁹ Merparten av avtalen inom privat sektor löper ut den 31 mars 2007.

¹⁰ Avtalen inom kommunal sektor löper ut den 30 juni 2007.

8 Inflation

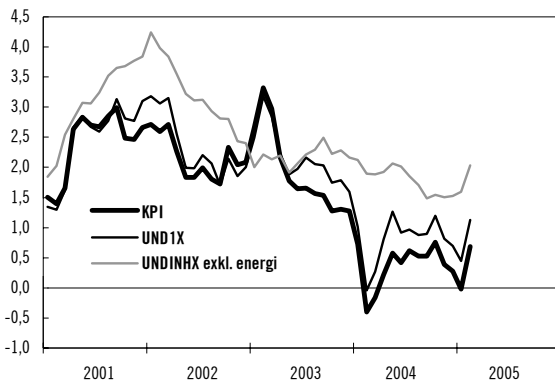
Inflationen har den senaste tiden varit lägre än väntat. Under 2005 väntas inflationen förbli lägre än 1 %. Under 2006 bedöms den stiga gradvis, då importprisernas inflationsdämpande effekt minskar och det inhemska pristrycket ökar i takt med stigande resursutnyttjande och efterfrågan i svensk ekonomi. I december 2006 förutses den underliggande inflationen (UND1X) vara 1,5 %. På grund av stigande räntor väntas KPI stiga snabbare än UND1X under nästa år och uppgå till 2,0 % i december 2006.

Inflationen planade ut på låg nivå 2004

Under större delen av 2001 översteg inflationen, mätt med konsumentprisindex (KPI), Riksbankens mål om en inflation på 2 %. Diagram 8.1 visar inflationen, mätt med KPI, samt Riksbankens mått på underliggande inflation (UND1X) och huvudsakligen inhemskt genererad underliggande inflation (UNDINHX, här redovisat exklusive el).¹¹ Som framgår av diagrammet har utvecklingen sedan årsskiftet 2001/2002 kännetecknats dels av kraftiga svängningar i inflationen, dels av att inflationen har sjunkit.

Diagram 8.1 Inflation (KPI), underliggande inflation (UND1X) samt inhemska underliggande inflation (UNDINHX) exkl. energi

Inflation, procent

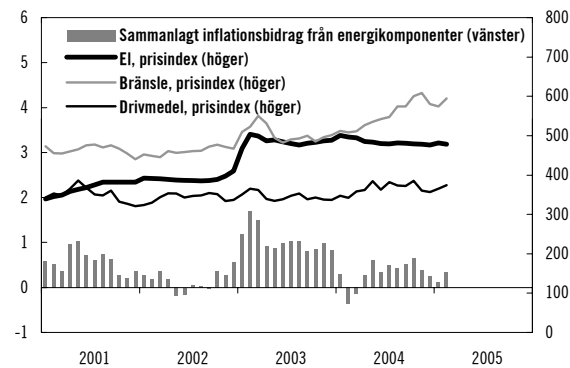
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

¹¹ I diagram 8.1 visas inflationen för hela perioden enligt den definition som används av Statistiska centralbyrån (SCB) från och med januari 2005. Förändringarna av beräkningsmetoden för KPI och definitionen av inflationen beskrivs i en fördjupningsruta i budgetpropositionen för 2005 (prop. 2004/05:1, bilaga 2, avsnitt 8).

De stora svängningarna har främst berott på varierande energipriser (se diagram 8.2). Om man bortser från energipriseffekterna har den underliggande inflationen fallit kraftigt under i stort sett hela tiden från och med början av 2002.

Diagram 8.2 Konsumentpriser på energi. Energikomponenternas prisindex och totala bidrag till KPI-inflationen

Inflationsbidrag, procentenheter Prisindex (1980=100)

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

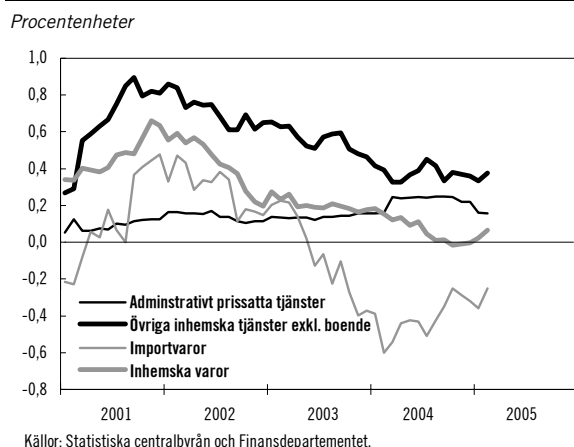
I början av 2004 var inflationen negativ. Detta berodde delvis på att effekterna av energiprisökningarna i början av 2003 föll bort ur inflationsmättet. Därefter steg inflationen något, men den förblev låg under hela förra året.

Att inflationen snabbt steg något från de mycket låga nivåerna i början av 2004 berodde till stor del på prishöjningar på bensin och eldningsolja. Sammantaget bidrog energipriserna till att höja inflationen under större delen av fjolåret (se diagram 8.2).

Även andra grupper av varor och tjänster bidrog till att inflationen steg under större delen av 2004. Diagram 8.3 visar bidragen från olika grupper av varor och tjänster (exkl. energi, frukt och grönsaker) till den totala KPI-inflationen.

Bidraget från importerade varor exkl. energi förblev kraftigt negativt under hela 2004, men det blev gradvis mindre negativt. Bidraget från priser på inhemska tjänster har, liksom importbidraget, sjunkit sedan början av 2002, men det planade ut under 2004. De administrativt prissatta tjänsternas¹² bidrag till inflationen steg.

¹² I denna grupp inkluderas här bl.a. VA-taxor, lokaltrafik och läkarvård.

Diagram 8.3 Bidrag till KPI-inflationen från vissa grupper av varor och tjänster exkl. el, bränsle, drivmedel, frukt och grönsaker

Däremot fortsatte bidraget från priserna på inhemska producerade varor att sjunka under större delen av året. Därtill kommer att sjunkande bostadsräntor drog ned inflationen mätt med KPI alla månader 2004. Ränteeffekten varierade mellan $-0,4$ och $-0,8$ procentenheter.

Inflationen, mätt med KPI, översteg inte 1 % någon månad 2004. Riksbankens mått på underliggande inflation (UND1X) översteg 1 % endast tre månader.

Oväntat låg inflation vintern 2004–2005

Under slutet av 2004 och början av 2005 har inflationen varit oväntat låg. Inflationen, mätt med KPI, har under perioden november–februari underskridit budgetpropositionens prognos med mellan 0,5 och 0,8 procentenheter varje månad.

Det är framför allt inflationen på importerade varor (exkl. energi) som fallit mer än förutsett i konsumentledet under de senaste månaderna. Denna utveckling kan bero både på lägre priser i importledet och på inhemska faktorer, såsom lägre marginaler i parti- och detaljhandel.

Efter att ha varit 0,0 % i januari steg inflationen åter i februari, bland annat på grund av höga priser på livsmedel. Ungefär hälften av denna livsmedelseffekt kan knytas till tillfälligt högre priser på vissa grönsaker till följd av kyla i södra Europa.

Fortsatt låga importpriser

Enligt producent- och importprisstatistiken steg priserna i importledet för gruppen bearbetade

varor under en stor del av 2004, för att sedan falla tillbaka något under slutet av året. En stor del av uppgången berodde på stigande priser på insatsvaror. För mer konsumentnära varugrupper var importprisutvecklingen mer tydligt avtagande under en större del av året. Detta gällde såväl för livsmedel som för kläder och andra varaktiga konsumtionsvaror, t.ex. hem-elektronik.

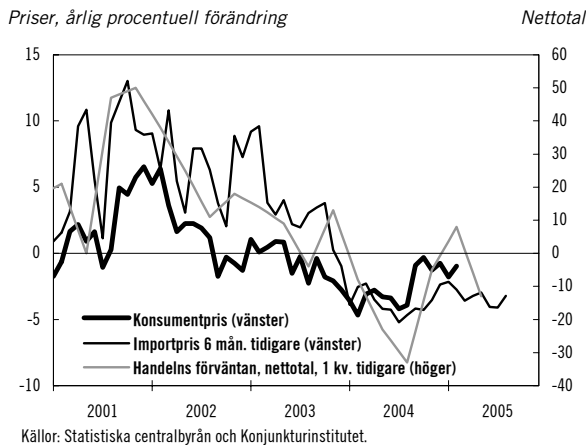
Under 2005 och 2006 väntas priserna på bearbetade varor i importledet stiga. Delvis beror detta på att förra årets uppgång i råvarupriserna får ett visst genomslag på priserna på bearbetade varor. Uppgången i importpriserna dämpas dock av den förväntade kronförstärkningen. (Se vidare avsnitt 4.2.) Genomslaget i konsumentledet av prisökningar i importledet är svårbedömt både till storlek och fördröjning, och den senaste tidens prognosavvikelse tyder på att osäkerheten för närvarande är ovanligt stor. Ökad konkurrens kan ha gjort det svårare att höja priserna i de distributionsled som ligger närmast konsumenterna.

Som nämnts ovan kan överskattningen av den senaste tidens konsumentprisutveckling på importvaror bero dels på fallande importpriser för varugrupper med stor vikt i konsumtionen, dels på att marginalerna i parti- och detaljhandel har pressats. Även under prognosperioden bedöms båda dessa faktorer tala för att konsumentprisutvecklingen för importvaror blir svagare än tidigare förutsett. Avvecklingen av kvoter i världshandeln med tekoprodukter vid årsskiftet 2004/2005 är ett exempel på den förra typen av effekter.

Konsumentpriserna på kläder och skor har sjunkit kontinuerligt sedan mitten av 2004 (bortsett från säsongvariationer). Priserna minskade med mellan 3 % och 4 % på årsbasis under en stor del av förra året. I slutet av året dämpades priset något, men priserna är omkring 1 % lägre än de var för ett år sedan. Framöver väntas de förändrade kvoterna för kläder, tillsammans med fortsatt ökad konkurrens, leda till fortsatta prissänkningar.

I diagram 8.4 visas konsumentpriserna tillsammans med priserna i importledet (6 månader tidigare) och handelns förväntningar om konsumentpriset (ett kvartal tidigare). Indikatorerna stöder bedömningen att priserna på kläder kommer att fortsätta falla under 2005 och att takten i prissänkningarna sannolikt åter kommer att öka.

Diagram 8.4 Kläder och skor. Konsumentpriser och importpriser (årlig procentuell förändring) samt handelns förväntningar om försäljningspriserna

De prissänkningar på livsmedel som skedde under förra året, och som väntas fortsätta under 2005, är troligen ett exempel på den andra typen av effekter, dvs. att skärpt inhemsk konkurrens påverkar prisutvecklingen på både inhemskt tillverkade och importerade varor.

Variationer i oljepriset påverkar konsumentpriserna både direkt och indirekt. Den direkta effekten uppkommer genom ändrade priser på bensin och villaolja. De indirekta effekterna uppkommer då producenternas ändrade kostnader för uppvärmning, transporter och varuproduktion övervältras på konsumenterna. Hur mycket av kostnaden som övervältras, och med hur stor fördröjning detta sker, varierar.

Priset på bensin och villaolja drar upp inflationen avsevärt i början av 2005. Den antagna oljeprisutvecklingen (se avsnitt 2.5) innebär dock att de direkta oljepriseffekterna längre fram under prognosperioden är begränsade. Priserna på villaolja och bensin beräknas bidra till att dra ned inflationen (KPI) med mellan 0,1 och 0,2 procentenheter i december 2006. Ett visst fördröjt indirekt genomslag i konsumentledet av de höga oljepriserna under 2004 förutses under prognosperioden. Effekten fångas dock till viss del upp i företagets vinstmarginaler. Oljeprisutvecklingen är en källa till osäkerhet i inflationsbedömningen.

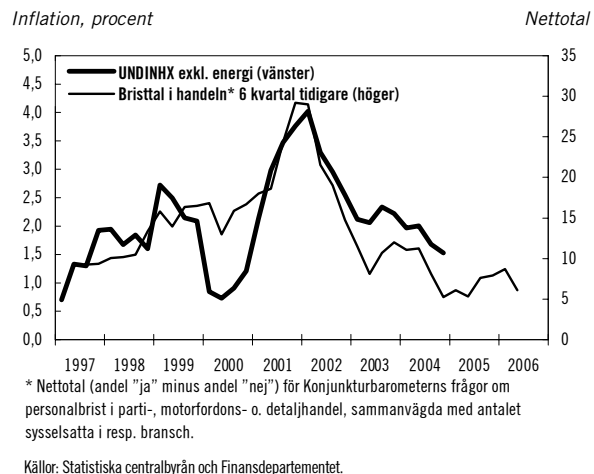
Det inhemska inflationstrycket stiger långsamt

Även den inhemskt genererade inflationen har varit låg under 2004. Riksbankens mått på huvudsakligen inhemskt genererad inflation,

UNDINHX (se diagram 8.1 där elpriserna rensats bort ur måttet), har förblivit lågt under 2004 och början av 2005.¹³

Dagens situation skiljer sig avsevärt från läget för några år sedan. Under 2000 och 2001 ökade inflationen på inhemskt producerade varor och tjänster kraftigt. Detta berodde åtminstone delvis på att resursutnyttjandet i svensk ekonomi vid den tidpunkten hade blivit ansträngt. Sysselsättningen hade ökat snabbt under några år, och löner och arbetskraftskostnader hade stigit i relativt hög takt. Detta slog igenom särskilt tydligt i konsumentnära tjänstebanscher där bristen på personal hade blivit påtaglig (se diagram 8.5). Bidragen till inflationen från inhemska varor och tjänster växte snabbt (se diagram 8.3).

Diagram 8.5 Inhemsk underliggande inflation och bristtal i handeln

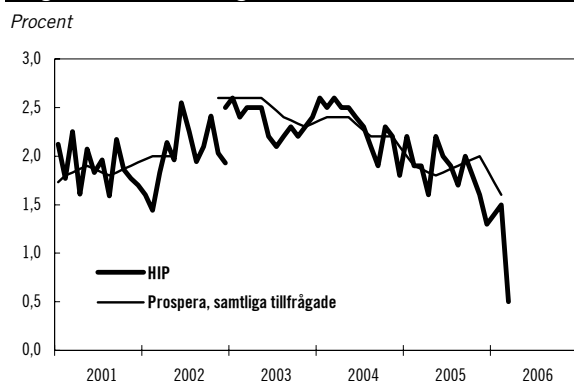
I dag är resursutnyttjandet i svensk ekonomi avsevärt lägre (se avsnitt 1.5). De senaste årens betydligt långsammare löneökningstakt och högre produktivitetstillväxt har bidragit till att det inhemska inflationstrycket nu är lågt. Pågående strukturella förändringar i detaljhandeln (se diskussionen om importpriserna ovan) har sannolikt också haft betydelse.

De allmänna förväntningarna om den framtida inflationen har sjunkit de senaste två åren, men de har legat inom Riksbankens toleransintervall på ± 1 procentenhet från inflationsmålet. Enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) undersökning (HIP) av hushållens inflationsförväntningar sjönk dock den förväntade inflationen på ett års

¹³ Även UNDINHX drogs, på grund av sin konstruktion, upp av priserna på importerade grönsaker i februari i år.

sikt till 0,5 % i februari i år, efter att ha legat mellan 1 % och 2 % under sista kvartalet 2004. Se diagram 8.6. Enstaka månadsutfall i en stickprovsundersökning måste tolkas med försiktighet, men februarisiffran tyder på att den senaste tidens mycket låga inflation har haft en större effekt på förväntningarna än vad den negativa inflationen i början av 2004 hade.

Diagram 8.6 Förväntningar om inflationen om tolv månader

Anm.: I diagrammet visas förväntningarna vid den tidpunkt de avser.
Källor: Konjunkturinstitutet och Prospera.

Prosperas mätningar bland arbetsmarknadens och penningmarknadens aktörer (som görs på Riksbankens uppdrag) indikerar att inflationsförväntningarna på ett års sikt ligger kring 1,5 %. På två års sikt väntas enligt Prosperas undersökning en inflation på 1,9 %.

Som beskrivs i avsnitt 6 förutses sysselsättningen stiga under 2005, men under detta år finns det fortfarande gott om lediga resurser på arbetsmarknaden. Under 2006 stiger sysselsättningen ytterligare. Lönerna bedöms öka med 3,5 % 2005 och ökningstakten antas förbli densamma 2006 (se avsnitt 7).

Den goda produktivitetstillväxten i näringslivet under 2004 har till stor del varit koncentrerad till industrin. Produktivitetstillväxten i tjänstesektorn väntas bli högre i år för att dämpas nästa år, då sysselsättningen i tjänstesektorn stiger betydligt snabbare. Delvis hänger detta samman med att den mer inhemskt drivna efterfrågan under nästa år leder till att produktionen i tjänstesektorn inriktas mot mer konsumentnära och sysselsättningsintensiva tjänster.

Sammantaget bedöms detta leda till att det inhemska pristrycket förblir lågt i år för att stiga gradvis nästa år, i takt med högre inhemsk efterfrågan och stigande resursutnyttjande på arbetsmarknaden. Strukturellt betingade pris-sänkningar på vissa varugrupper, som t.ex. livs-

medel och kläder, väntas också bidra till att dämpa inflationen under framför allt 2005.

Stigande bostadsräntor drar upp KPI 2006

Boendekostnaderna utgör en stor del av hushållens konsumtion, och utvecklingen av hyror och bostadsräntor har därmed en betydande effekt på inflationen.

Hyrorna, som bl.a. påverkas av uppvärmningskostnaderna, steg med 3 % 2004. Under prognosperioden förutses hyreshöjningarna bli av ungefär samma storlek.

De låga räntekostnaderna för egnahem har sedan april 2003 bidragit till att hålla ned inflationen mätt med KPI. Under andra halvåret 2004 och början av 2005 har de låga räntorna dragit ned KPI-inflationen med omkring en halv procentenhet. Den ränteprogno som beskrivs i avsnitt 3.2 innebär att den genomsnittliga bostadsräntan börjar stiga 2006 för att i slutet av året dra upp inflationen (KPI) med ca 0,5 procentenheter.

Inflationen närmar sig gradvis målet

Sammanfattningsvis väntas inflationstrycket förbli lågt under 2005 och stiga gradvis 2006. I december 2006, då det fortfarande bedöms finnas vissa lediga resurser på arbetsmarknaden, beräknas den underliggande inflationen (UND1X) uppgå till 1,5 % och inflationen mätt med KPI vara 2,0 % (se tabell 8.1).

Tabell 8.1 Konsumentprisernas utveckling

Procentuell förändring om annat ej anges

	2003	2004	2005	2006	2007
KPI, årsgenomsnitt	1,9	0,4	0,5	1,5	2,0
KPI, dec–dec	1,3	0,3	0,6	2,0	2,0
UND1X, årsgenomsnitt	2,2	0,8	0,7	1,3	–
UND1X, dec–dec	1,6	0,7	0,7	1,5	–
HIKP, årsgenomsnitt	2,3	1,0	0,9	1,5	–
HIKP, dec–dec	1,8	0,9	0,9	1,6	–
NPI, årsgenomsnitt	1,5	0,1	0,4	1,6	–
NPI, dec–dec	0,8	0,1	0,4	2,2	–
Prisbasbelopp, tkr	38,6	39,3	39,4	39,7	40,3
HIKP, euroområdet, årsgenomsnitt	2,1	2,1	1,9	1,8	1,8

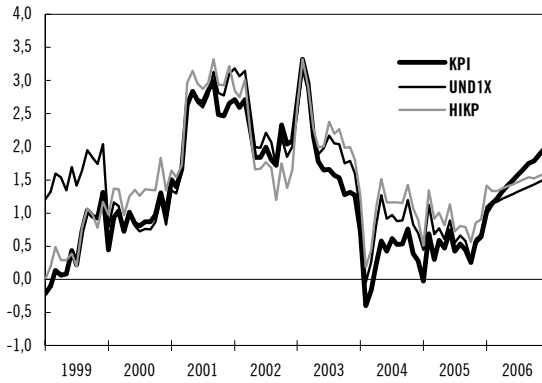
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under 2006 gör de stigande bostadsräntorna att inflationen mätt med KPI ökar betydligt

snabbare än den underliggande inflationen mätt med UND1X (se diagram 8.7). Penningpolitiken antas anpassas så att inflationen når Riksbankens inflationsmål under 2007.

Diagram 8.7 Konsumentprisernas utveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

9 Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter

Förra året ökade hushållens realinkomster med 1,5 % och i år väntas de öka med 3,3 %. Den starka utvecklingen i år förklaras huvudsakligen av den förbättrade arbetsmarknaden samt genomförda skattesänkningar. Nästa år bedöms ökningstakten minska till 1,8 %.

Även hushållens konsumtionsutgifter väntas öka något starkare i år, jämfört med förra året. Utöver en god inkomstutveckling stöds konsumtionstillväxten framöver av fortsatt låga räntor och en stabil förmögenhetsställning bland hushållen.

Eget sparande bland hushållen beräknas öka 2005 till 5,6 % av de disponibla inkomsterna, jämfört med 4,5 % året innan.

9.1 Hushållens inkomster

Dämpad uppgång 2003 och 2004

Under femårsperioden 1998–2002 steg hushållens realinkomster med i genomsnitt 4,2 % per år (se diagram 9.1). Antalet arbetade timmar steg och lönerna gav ett kraftigt bidrag till ökningen av den disponibla inkomsten. Samtidigt genomfördes reformer och skattesänkningar som gav ytterligare bidrag till inkomsttillväxten. Senast hushållen upplevde en liknande ökning under en femårsperiod var på 1960-talet.

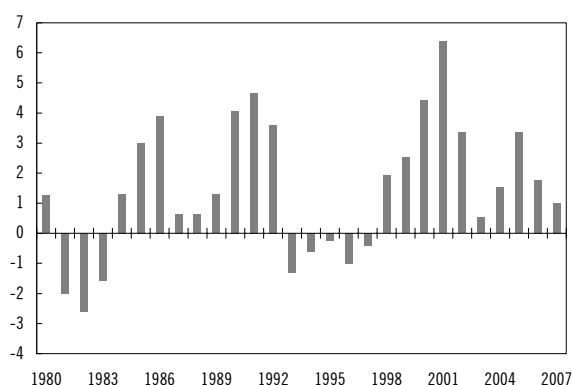
År 2003 ökade de disponibla realinkomsterna med endast 0,5 %. En svag arbetsmarknad och höjd kommunal utdebitering bidrog till denna utveckling.

År 2004 ökade de reala disponibelinkomsterna med 1,5 %. De reala löneinkomsterna steg med 1,5 %, vilket innebar ett bidrag till realinkomsterna med 1,2 procentenheter (se tabell 9.2).

Bidraget från offentliga transfereringar var relativt stort 2004, vilket delvis speglar den svaga arbetsmarknaden. Hushållens skatter reducerade de reala inkomsterna med 1,1 procentenhet.

Diagram 9.1 Hushållens realinkomstutveckling

Procentuell förändring

Anm.: Hushållens reala inkomster beräknas genom att de nominella inkomsterna deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Ökade realinkomster under prognosperioden

Åren 2005 och 2006 väntas hushållens reala inkomster öka med 3,3 % respektive 1,8 %. Detta kan jämföras med genomsnittet för perioden 1990–2004 som uppgick till 1,8 % per år.

Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster

	Mdkr 2004	Real procentuell förändring ¹				
		2004	2005	2006	2007	
Löner	1 042	1,5	3,1	3,1	1,9	
Transfereringar från offentlig sektor	481	2,0	1,0	1,3	1,1	
Övriga inkomster	266	3,3	4,2	-0,1	-0,6	
Skatter och avgifter	506	2,8	1,1	3,0	2,1	
Real disponibel inkomst		1,5	3,3	1,8	1,0	
Prisindex		1,2	0,8	1,6	2,0	
Nominell disponibel inkomst	1 282	2,7	4,2	3,4	3,0	

¹ Hushållens reala inkomster beräknas genom att de nominella inkomsterna deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under 2005 bidrar den låga prisutvecklingen till en förstärkning av realinkomsterna. Antalet arbetade timmar förutses öka med 0,6 %, samtidigt som timlönen antas öka med 3,5 %. I reala termer ökar löneinkomsterna med 3,1 %, och dess bidrag till disponibelinkomsternas utveckling beräknas till 2,5 procentenheter (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Bidrag till den reala inkomstutvecklingen

Procentenheter

	2004	2005	2006	2007
Löner	1,2	2,5	2,5	1,6
Övriga faktorinkomster	0,2	0,6	0,5	0,3
Räntor och utdelningar, netto	0,4	0,4	-0,4	-0,3
Transfereringar, offentlig sektor	0,8	0,4	0,5	0,4
Transfereringar, privata	0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Skatter och avgifter	-1,1	-0,4	-1,2	-0,8
Real disponibel inkomst	1,5	3,3	1,8	1,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Nettot av räntor och utdelningar väntas ge ett fortsatt positivt bidrag till hushållens inkomstutveckling i år, trots att skuldsättningen ökat. Stigande räntor och en fortsatt hög skuldsättning bidrar till att ränte- och utdelningsnettot ger ett negativt bidrag till inkomstutvecklingen 2006 och 2007.

Transfereringar från offentlig sektor väntas stiga med ca 1 % årligen 2005–2007 i reala termer, vilket ger ett bidrag med ca 0,5 procentenheter till realinkomstökningen. En mer detaljerad redovisning av hushållens transfereringsinkomster återfinns nedan.

År 2005 har skatteändringar genomförts som innebär sänkta inkomstskatter med drygt 10 miljarder kronor. Skattesändringarna består i huvudsak av två delar, den gröna skatteväxlingen och den fortsatta egenavgiftskompensationen. Därtill kommer ytterligare nära 3 miljarder kronor genom att arvs- och gåvoskatten har slopats för privatpersoner.

Den gröna skatteväxlingen har fortsatt genom att skatterna höjts på bl.a. el, bensin och diesel, samtidigt som grundavdraget höjts för låginkomsttagare. Totalt växlas nära 4 miljarder kronor, och effekten på hushållens reala inkomster blir neutral. Den fortsatta egenavgiftskompensationen motsvarar en skattesänkning med nära 7 miljarder kronor. Dessutom sänks uttaget av förmögenhetsskatt, då fribeloppet för sammanboende höjs från 2 till 3 miljoner kronor. Dessa skattesänkningar motverkas dock till viss del av en begränsad uppjustering av skiktgränserna i inkomstskatteskalen.¹⁴

De huvudsakliga orsakerna till att realinkomstökningen 2006 dämpas till 1,8 % (jämfört med 3,3 % för 2005) är omslaget av räntenettots bidrag till inkomstutvecklingen om 0,8 procentenheter, samt att skattereglerna förutsätts vara oförändrade.

Utvecklingen dämpas ytterligare 2007 vilket i huvudsak förklaras av att bidraget från löner väntas bli lägre till följd av en mer dämpad sysselsättningstillväxt.

De totala transfereringarna utvecklas stabilt

Hushållens transfereringar från offentlig sektor ökar realt med ca 1 % per år under prognosperioden. Inkomstindex ökar endast svagt 2005, vilket medför att pensionsinkomsterna i reala termer minskar något i år. Däremot väntas hushållens reala pensionsinkomster stiga 2006 och 2007, då inkomstindex beräknas öka med 2,9 % respektive 3,3 %.

Trots fallande sjuktal stiger hushållens inkomster från sjukdomsrelaterade transfereringar totalt sett under perioden 2005–2007. Ökningen 2005 förklaras främst av att antalet individer med sjuk- och aktivitetsersättning¹⁵ beräknas öka. Höjningen av den sjukpenninggrundande inkomsten från 77,6 % till 80,0 % av lönen under taket bidrar också. I år tar staten även över merparten av kostnaden för den tredje sjukveckan. Slopandet av den tredje sjuklöneveckan påverkar dock inte hushållens disponibla inkomster, eftersom inkomster endast förflyttas från lön till inkomst av sjukpenning.

Assistansersättningen är ytterligare en transferering som ökat kraftigt under de senaste åren, och som väntas fortsätta öka med drygt 10 % per år under prognosperioden. År 2004 uppgick assistansersättningen till knappt 13 miljarder kronor och förutses uppgå till drygt 18 miljarder kronor 2007.

¹⁴ Inkomstären 2004 och 2005 begränsades uppjusteringen av skiktgränserna i den statliga inkomstskatten. I normalfallet justeras dessa med den årliga procentuella förändringen av KPI i juni året innan inkomståret plus två procentenheter. För 2004 och 2005 justeras skiktgränserna med KPI-förändringen plus en procentenhet.

¹⁵ Tidigare benämnd förtidspension.

Tabell 9.3 Reala transfereringsinkomster

	Mdkr 2004	Real procentuell förändring ¹			
		2004	2005	2006	2007
Pensioner	230	2,1	-0,3	1,3	1,8
Sjukdom	114	-0,1	6,8	1,6	2,6
Arbetsmarknad	44	10,4	-4,2	-8,7	-6,5
Familjer och barn	48	-0,1	1,9	9,9	1,5
Studier	12	-0,2	-5,2	5,3	1,4
Övrigt	34	2,1	-1,7	-1,8	-1,5
Summa	481	2,0	1,0	1,2	1,1

¹ Transfereringsinkomsterna är deflaterade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under prognosperioden bedöms arbetslösheten minska. Samtidigt stiger antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program under 2005 och 2006, för att minska 2007. Den sammantagna effekten är att hushållens inkomster från arbetsmarknadsersättningar minskar under perioden.

År 2006 genomförs flera reformer som påverkar hushållens inkomster från familje- och barnrelaterade transfereringar. Barnbidragen höjs med 100 kronor per barn och månad från den 1 januari 2006. Samtidigt införs ett flerbarnstillägg för det andra barnet med 100 kronor, och flerbarnstillägget för det tredje barnet höjs med samma belopp. Fr.o.m. den 1 juli 2006 höjs taket i föräldraförsäkringen från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Dessutom höjs ersättningen för lägstanivåerna i föräldraförsäkringen från 60 kronor till 180 kronor per dag. Genom att dessa reformer införs vid halvårsskiftet 2006 får de även en positiv effekt på hushållens inkomstutveckling 2007, mätt som årsgenomsnitt. Därutöver kommer vissa förändringar av underhållsstöd och bostadsbidrag att påverka hushållens inkomster positivt.

9.2 Hushållens konsumtion

Hushållens konsumtionsutgifter steg i följd med 1,8 %. Utvecklingen var stark första halvåret. Under andra halvåret ökade konsumtionen i lägre takt, och samtidigt sjönk hushållens förtroende enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) sammanvägda konfidensindikator. Avmattningen bedöms vara av övergående karaktär och konsumentförtroendet, som redan återhämtat sig, bedöms stärkas allteftersom arbetsmarknadsläget förbättras. Hushållens reala disponibla inkomster ökade med 1,5 % 2004, varför det egna

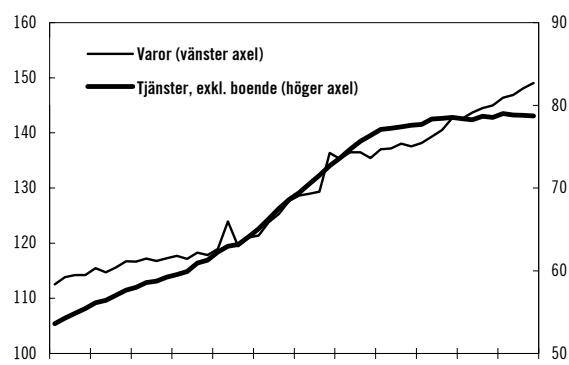
sparandet som andel av de disponibla inkomsterna sjönk marginellt till 4,5 %. I år och nästa år väntas hushållens inkomster öka med ca 3 % respektive 2 % och även konsumtionsutgifterna bedöms öka snabbare framöver. Fortsatt låga räntenivåer och en god förmögenhetsställning bidrar till att konsumtionstillväxten väntas uppgå till 2,2 % i år och 2,7 % nästa år. I den medelfristiga kalkylen för 2007 förutses konsumtionsutgifterna växa med 2,6 %.

Konsumtionen av tjänster fortsatt återhållsam

Efter att ha ökat med ca 1,5 % per år under såväl 2002 som 2003 växte konsumtionen något snabbare förra året. Enligt de preliminära nationalräkenskaperna uppgick konsumtionstillväxten 2004 till 1,8 % mätt som årsgenomsnitt. Konsumtionen av varor ökade med 2,5 % medan konsumtionen av tjänster, exklusive boende, steg med knappt 1 % (se diagram 9.2). Till den relativt starka utvecklingen av varukonsumtionen bidrog framför allt konsumtionen av sällanköpsvaror som steg med över 6 %. Hushållens inköp av nya bilar dämpades däremot i följd efter att ha utvecklats mycket positivt året innan. Statistiken över inregistreringen av nya personbilar indikerar en svag bilkonsumtion även i inledningen av 2005. Tjänstekonsumtionen planade ut i slutet av år 2000 och har sedan dess utvecklats mycket svagt. En faktor som sannolikt spelat in är att varukonsumtionen blivit relativt sett billigare de senaste åren till följd av en starkare internationell prispress. Denna prispress omfattar inte tjänstesektorn i lika stor utsträckning.

Diagram 9.2 Hushållens konsumtion av varor och tjänster

Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade värden

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

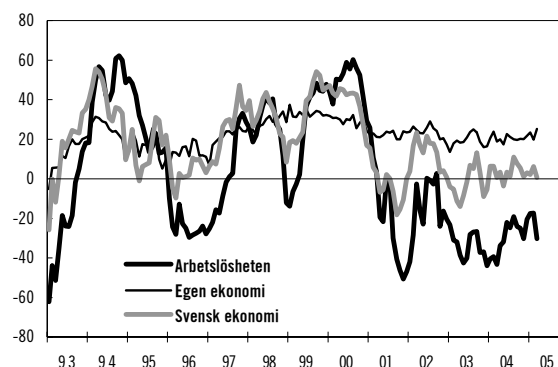
En breddning av konsumtionen väntas framöver, och hushållen ökar sin efterfrågan på tjänster i takt med att sysselsättningen stiger och konsumentförtroendet stärks. Varukonsumtionen väntas fortsätta att utvecklas starkt. Ytterligare bidrag till konsumtionsökningen 2004 kom från turistutgifterna, dvs. svenska hushålls konsumtion i utlandet. Svenskarnas konsumtion i utlandet ökade förra året med 12 %, trots en dämpning under andra halvåret. Utlandsresandet väntas fortsätta att öka i ungefär samma omfattning i år för att sedan öka något långsammare 2006. Utöver en mycket dämpad konsumtion av tjänster exklusive boende var det främst den dämpade tillväxttakten för turistutgifterna samt en ovanligt låg energikonsumtion som bidrog till den svaga konsumtionsutvecklingen under andra halvåret 2004.

Indikatorerna pekar i positiv riktning

Statistiska centralbyråns och Handels utredningsinstituts index för detaljhandeln uppvisar en fortsatt god tillväxt i inledningen av 2005. Det gäller främst försäljningen inom sällanköpsvaruhandeln. Utvecklingen inom dagligvaruhandeln är betydligt mer dämpad och har så varit under hela det senaste året. Enligt KI:s kvartalsbarometer uppger företagen inom sällanköpsvaruhandeln att försäljningssituationen är fortsatt god, trots att utfallen de senaste kvartalen varit svagare än förväntningarna. Utsikterna för det närmaste halvåret är mycket positiva. I KI:s undersökning av hushållens inköpsplaner (HIP) har tillförsikten kring den ekonomiska utvecklingen ljusnat något i inledningen av året efter en mindre svacka under fjärde kvartalet i fjol. Det råder dock alltjämt en viss osäkerhet kring utvecklingen på arbetsmarknaden och i mars trodde endast vart femte hushåll på sjunkande arbetslöshet under det närmaste året (se diagram 9.3). Utvecklingen på arbetsmarknaden kommer troligen att vara en avgörande faktor för konsumtionsutvecklingen framöver. Förutom att sysselsättningen påverkar hushållens inkomster har den sannolikt också stor betydelse för tillförsikten inför framtiden, och därmed för hushållens avvägning mellan konsumtion och sparande.

Diagram 9.3 Hushållens förväntningar om ekonomin 12 månader framåt

Nettotal, procent

Anm.: Värden före januari 2002 är nivåjusterade.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Hushållens förmögenhetsställning allt starkare

Uppgången på Stockholmsbörsen som inleddes våren 2003 håller i sig, och under fjolåret steg värdet av hushållens innehav av aktier och fondandelar med nära 17 % (se tabell 9.4). Även hushållens sparande i bank- och försäkringstillgångar fortsatte att öka under fjolåret. Hushållens totala finansiella tillgångar ökade därmed till 2 755 miljarder kronor, vilket överstiger den tidigare högsta nivån från 2001. Samtidigt har hushållens skulder ökat med nästan 10 % vilket medför att hushållens finansiella nettoförmögenhet har ökat mer måttligt och alltjämt är lägre än kring år 2000 då värdet på Stockholms fondbörs var som högst.

Tabell 9.4 Hushållens finansiella förmögenhet

Miljarder kronor vid årets slut, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Finansiella tillgångar ¹	2 557	2 564	2 270	2 546	2 755
aktier och fonder	956	831	570	716	836
bankinlåning	414	471	505	531	549
ind. försäkringar	577	639	576	597	644
bostadsrättsandelar	418	430	426	497	522
Finansiella skulder	1 123	1 228	1 324	1 451	1 590
Finansiell nettoförmögenhet	1 434	1 336	946	1 095	1 165

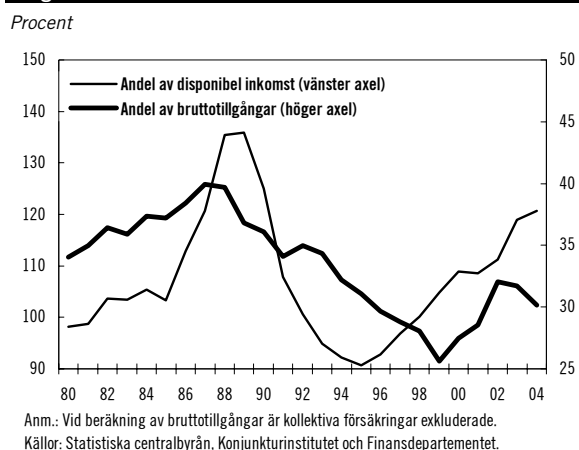
Anm.: Exklusive värden i hushållens intresseorganisationer.

¹ Exklusive kollektiva försäkringar och posten "övriga finansiella tillgångar" som ingår i finansräkenskaperna.

Källa: Finansinspektionen (Sparbarometern).

Förutom finansiella tillgångar innehar hushållen stora reala tillgångar, huvudsakligen i form av småhus. Den tilltagande belåningen är mycket nära knuten till stigande småhuspriser, dvs. en ökad real förmögenhet, samt stigande priser på bostadsrättsandelar.¹⁶ Såväl priserna på småhus som priserna på bostadsrätter var 2004 drygt 10 % högre än året före. Av diagram 9.4 framgår att hushållens skuldsättning i förhållande till deras totala bruttotillgångar är låg i ett historiskt perspektiv.

Diagram 9.4 Hushållens skulder

I relation till hushållens disponibla inkomster har skulderna däremot stigit de senaste åren trots den förhållandevis starka inkomstutvecklingen. Skulderna i förhållande till inkomsterna ligger i dag nära de nivåer som rådde i början av 1990-talet och hushållen har därmed blivit mer känsliga för ränteförändringar. Hushållen gynnas dock av att de samlade ränteutgifterna för närvarande hålls nere av de låga nominella räntorna. Trots att hushållen ökade sina skulder med nära 140 miljarder kronor förra året minskade deras ränteutgifter med 3,5 miljarder kronor. Som andel av de disponibla inkomsterna är ränteutgifterna (efter skatt) historiskt låga trots den ökade skuldsättningen.¹⁷

Hög konsumtionstillväxt under 2005 och 2006

Den något försiktiga konsumtionsökningen under andra halvåret i fjol bedöms vara av tillfällig karaktär och förutsättningarna är goda för en snabbare ökningstakt framöver. Lågt ställda inflationsförväntningar tyder på att hushållen räknar med fortsatt låga räntor. Låga räntor i kombination med en prognoserad real disponibel inkomstökning om 3 % i år och 2 % nästa år ger en god grund för ökad konsumtion.

Hushållens förmögenhetsställning är i utgångsläget mycket god, dels till följd av det sparöverskott som byggts upp under de senaste åren, dels till följd av de stigande tillgångspriserna. Detta bidrar till ett starkt förtroende för den ekonomiska situationen bland hushållen. I takt med ljusare utsikter på arbetsmarknaden stärks förtroendet ytterligare, vilket väntas leda till att hushållen väljer ökad konsumtion snarare än ytterligare ökat sparande.

Sammantaget bedöms konsumtionen, mätt som årsgenomsnitt, öka med 2,2 % i år och 2,7 % nästa år. För kalkylåret 2007 beräknas konsumtionstillväxten till 2,6 %.

¹⁶ Hushållens skulder utgörs till ca 60 % av lån i bostadsinstitut. Därtill skall läggas att en viss del av hushållens lån i banker också är knuten till bostadsfinansiering i form av s.k. topplån.

¹⁷ Ränteutgifterna efter skatt har utgjort mindre än 4 % av de disponibla inkomsterna såväl 2003 som 2004. Under perioden 1981–2002 utgjorde de årliga ränteutgifterna i genomsnitt 6,5 % av de disponibla inkomsterna.

9.3 Hushållens sparande

År 2004 sparade hushållen 58 miljarder kronor eller 4,5 % av disponibelinkomsterna (eget sparande¹⁸).

Tabell 9.5 Hushållens sparande

Löpande priser, miljarder kronor, om ej annat anges

	2004	2005	2006	2007
<i>Miljarder kronor</i>				
Disponibel inkomst	1282	1336	1382	1424
Konsumtionsutgifter	1224	1262	1317	1379
Eget nettosparande ¹	58	74	64	45
Nettosparande i avtalspensioner	54	55	58	60
Nettosparande ²	112	129	122	105
Finansiellt sparande ³	93	110	104	84
<i>Procent av disponibel inkomst</i>				
Eget sparande ¹	4,5	5,6	4,7	3,2
Nettosparande	8,4	9,3	8,5	7,1
Finansiellt sparande ²	7,2	8,2	7,5	5,9
<i>Procent av BNP</i>				
Finansiellt sparande	3,7	4,1	3,7	2,9

¹ Eget sparande = disponibel inkomst – konsumtionsutgifter.

² Nettosparande = eget sparande + nettosparande i avtalspensioner.

³ Finansiellt sparande = eget finansiellt sparande + nettosparande i avtalspensioner.

Anm.: Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkning av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringarna överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

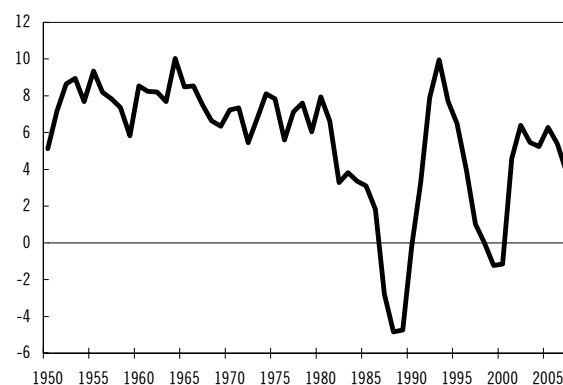
Statistiska centralbyråns definition av hushållens nettosparande innefattar, förutom eget sparande, avtalsenligt sparande i fonderade pensionsystem. I avtalsparandet ingår nysparande och direktavkastning med avdrag för utbetalade pensioner. Både förmåns- och avgiftsbestämda system ingår. Under 1990-talet och början av 2000-talet har en successiv övergång skett inom flera avtalsområden från förmåns- till avgiftsbestämda system. Icke-fonderat avtalsmässigt pensionsparande, vilket tidigare var vanligt förekommande i den offentliga sektorn, ingår inte i hushållens sparande. De pensionsförmåner som intjänas i det allmänna pensionssystemet, inkomst- och premiepensioner, ingår inte heller i hushållssparandet utan i den offentliga sektorns

sparande. Nettosparandet i avtalspensioner har ökat kraftigt under 1990-talet och uppgick 2004 till över 54 miljarder kronor eller 1,8 % av BNP.

Under prognosperioden väntas konsumtionsutgifterna öka snabbare än inkomsterna. Hushållens eget sparande minskar, men väntas vara fortsatt positivt. Totalt nettosparande och finansiellt sparande minskar under perioden både som andel av disponibel inkomst och som andel av BNP.

Diagram 9.5 Hushållens eget sparande

Procent av disponibel inkomst

Anm.: Eget sparande är hushållens nettosparande exklusive sparande i avtalspensioner.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

¹⁸ Hushållens sparande, enligt nationalräkenskapernas definition, innefattar hushållens sparande i avtalspensioner. I vissa fall kan det vara av intresse att analysera hushållens sparande exklusive sparande i avtalspensioner, här benämnt eget sparande, bl.a. av skälet att hushållens sparande i avtalspensioner är låst och inte kan användas av hushållen till t.ex. konsumtion eller reala investeringar.

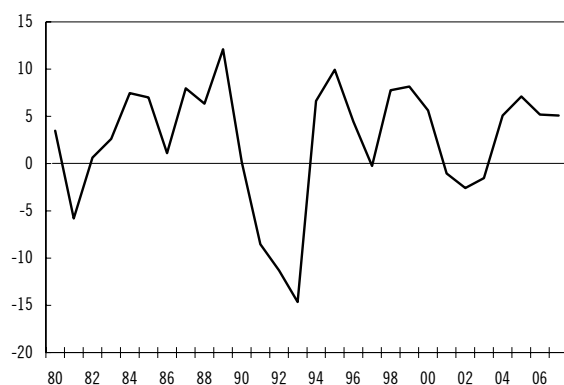
10 Investeringar

Investeringarna ökade med 5,1 % förra året. Ett högt kapacitetsutnyttjande i industrin, en fortsatt god efterfrågan på svenska produkter och gynnsamma finansiella förutsättningar talar för att investeringsuppgången fortsätter. Sammantaget beräknas de totala investeringarna växa med 7,1 % i år och med 5,2 % 2006.

De totala investeringarna föll något under perioden 2001–2003 (se diagram 10.1). Under förra året inleddes en uppgång, och investeringarna ökade med 5,1 % jämfört med 2003. Såväl den inhemska som den starka internationella konjunkturen har medfört ett högt kapacitetsutnyttjande i industrin och en förbättrad lönsamhet för många svenska företag. I kombination med en fortsatt god efterfrågan och ett lågt ränteläge talar detta för att investeringsuppgången fortsätter.

Diagram 10.1 Investeringar

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Varuproducenternas investeringar förväntas växa i god takt under prognosperioden. Tjänsteförbrukningens investeringar ökar också framöver, men i något långsammare takt, vilket beror på att en svagare utveckling förväntas inom fastighetsverksamhet exklusive bostäder samt inom handeln. Bostadsinvesteringarna, som utvecklades mycket starkt förra året, fortsätter att växa i god takt. De offentliga investeringarna ökar främst som en följd av de statliga satsningarna på infrastrukturen.

Sammanfattningsvis beräknas de totala investeringarna växa med 7,1 % i år och med 5,2 % 2006. Under 2007 beräknas BNP-tillväxten vara i linje med den långsiktiga trenden, vilket möjliggör en fortsatt god

investeringsutveckling. Investeringarna förväntas då växa med 5,1 %.

Bostadsinvesteringarna föll kraftigt i början av 1990-talet och har sedan dess legat på historiskt låga nivåer. Detta har medfört att de totala investeringarnas andel av BNP också har sjunkit till relativt låga nivåer (se diagram 10.2). Under prognosåren väntas de totala investeringarna i löpande priser växa något snabbare än BNP. Investeringarnas andel av BNP beräknas därför öka med ungefär 1 procentenhet, för att mot slutet av 2007 uppgå till ca 17 %.

Diagram 10.2 Investeringarnas andel av BNP

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

10.1 Näringslivet

Varuproducenternas investeringar fortsätter att öka

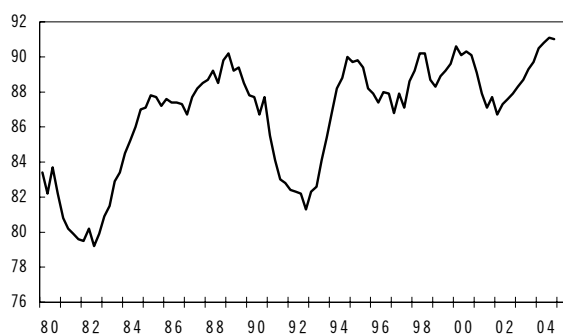
Den inhemska industriproduktionen, med motorfordon och teleprodukter i spetsen, ökade kraftigt förra året. Detta berodde främst på en stark efterfrågan från utlandet. Kapacitetsutnyttjandet i industrin fortsatte att stiga, för att mot slutet av 2004 plana ut på en mycket hög nivå, 91,0 % (se diagram 10.3). Det höga kapacitetsutnyttjandet och en fortsatt förväntad god efterfrågan på svenska produkter, i kombination med gynnsamma finansiella förutsättningar, tyder på fortsatt ökade investeringar inom industrin.

Statistiska centralbyråns (SCB:s) investeringsenkät tyder också på att den uppgång i industrins investeringar som påbörjades förra året, förstärks i år. Det är främst massa- och pappersindustri samt gruvor och mineralbrott som planerar att utöka produktionskapaciteten. Företag inom

kemisk industri och transportmedelsindustri har också expansiva planer.

Diagram 10.3 Kapacitetsutnyttjandet i industrin

Procent

Anm.: Kapacitetsutnyttjandet definieras som kvoten mellan faktisk produktion och total produktionskapacitet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Investeringarna inom energisektorn förväntas öka kraftigt framöver, vilket hänger samman med upprustningsprogram för elnät samt moderniseringar inom el- och värmeproduktion. Bland annat har Vattenfall påbörjat omfattande investeringsprojekt, och företaget planerar att investera 42 miljarder kronor i energisektorn i Sverige de närmaste åren.

Byggsektorns egna investeringar föll något förra året. Den kraftiga ökningen av bostadsbyggandet (se avsnitt 10.3) förväntas leda till en återhämtning, och investeringarna beräknas växa i år.

Tabell 10.1 Investeringar

Procentuell volymförändring

	2004	2005	2006	2007
Näringslivet ¹	4,7	7,3	5,6	5,4
Varuproducenter	0,5	9,1	7,6	–
Tjänsteproducenter	7,7	6,1	4,3	–
Bostäder	16,1	10,7	4,7	8,0
Offentliga myndigheter	–2,0	2,9	3,7	0,8
Stat	1,3	4,0	5,3	0,5
Kommuner	–5,6	1,7	1,9	1,2
Totalt	5,1	7,1	5,2	5,1
Byggnader	2,9	5,2	4,4	5,2
Maskiner	6,7	8,9	6,6	5,1
Övrigt	6,9	7,2	3,4	4,5

¹Exklusive bostäder.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sammanfattningsvis bedöms varuproducenternas investeringar växa på relativt bred front. De totala investeringarna i den varu-

producerande sektorn förväntas öka med 9,1 % i år och med 7,6 % 2006.

Splittrad bild i tjänstesektorn framöver

Tjänsteproducenternas investeringar ökade med 7,7 % förra året. Bakom ökningen ligger främst en återhämtning av investeringarna inom post- och telekommunikationer samt inom företags-tjänsteverksamhet, men även investeringarna i transportbranschen växte i god takt. Utvecklingen i dessa branscher beräknas bli fortsatt god under prognosperioden.

En svagare förväntad investeringstillväxt inom handel och fastighetsverksamhet exklusive bostäder gör dock att bilden för tjänstesektorn som helhet blir något mer splittrad. Handelns investeringar, som ökade i god takt under 2004, bedöms bli i det närmaste oförändrade i år. Investeringsnivån är relativt hög, och SCB:s enkät tyder på återhållsamma investeringsplaner. Den prognoserade ökningen av hushållens konsumtion förväntas bidra till att handelns investeringar ökar något nästa år. Inom branschen fastighetsverksamhet exklusive bostäder är vakanstalen för kommersiella lokaler höga sedan en lång tid tillbaka, och få nya bygglov söks. Detta talar för att branschens investeringar fortsätter att utvecklas svagt under prognosperioden.

Sammantaget bedöms investeringarna inom tjänstesektorn växa något långsammare än inom den varuproducerande sektorn. Tjänstesektorns investeringar förväntas öka med 6,1 % i år och med 4,3 % 2006.

10.2 Offentliga myndigheter

De senaste årens ansträngda finansiella läge i många kommuner har medfört fallande investeringsnivåer för kommunsektorn som helhet. I år stärks kommunernas finanser (se avsnitt 11), och aviserade investeringsbidrag och stimulanspaket beräknas leda till en uppgång i investeringarna.

Statens investeringar ökade något förra året. Framöver förväntas tillväxttakten tillta, vilket beror på Banverkets och Vägverkets satsningar på infrastrukturen. Sammantaget förväntas de offentliga myndigheternas investeringar öka med 2,9 % i år och med 3,7 % 2006.

10.3 Bostäder

Nybyggandet av bostäder utvecklades mycket starkt förra året. Enligt SCB uppgick antalet påbörjade nybyggnationer av lägenheter till ca 27 300, vilket motsvarar en ökning med hela 23 % jämfört med 2003.¹⁹ Sett ur ett långsiktigt perspektiv har ökningarna de senaste åren skett från låga nivåer, vilket hänger samman med det stora fallet i bostadsbyggandet i början 1990-talet (se diagram 10.4).

För flerbostadshusen uppgick ökningen av antalet påbörjade nybyggnationer till 33 % förra året, och för småhusen var ökningen 10 %. Den största ökningen av flerbostadshusen stod Stockholm för, där det påbörjades 1 000 lägenheter 2003 och över 3 500 lägenheter 2004. Enligt SCB redovisade de flesta länen ökning, och särskilt utmärkande var Dalarnas, Västerbottens och Kronobergs län. För hela Sverige uppgick antalet påbörjade nybyggnationer av flerbostadshus och småhus till 16 900 respektive 10 400 lägenheter. Antalet påbörjade ombyggnationer av lägenheter i flerbostadshus uppgick förra året till 24 650, vilket är en minskning med 6 % jämfört med 2003.

Enligt nationalräkenskaperna ökade investeringarna i nya bostäder med 25,1 % förra året medan ombyggnadsinvesteringarna ökade med 3,3 %. Sammantaget gjorde detta att de totala bostadsinvesteringarna ökade med 16,1 %.

Nybyggandet av bostäder förväntas fortsätta att öka i år, om än inte i samma höga takt som 2004. Enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) kvartalsbarometer har konfidensindikatorn för byggindustrin stigit i över ett års tid och befinner sig på en historiskt hög nivå, trots att övriga bygginvesteringar har utvecklats svagt. Den totala orderstocken har ökat och utfallet har varit över förväntan. KI:s barometer tyder också på en fortsatt stark byggkonjunktur. Nettotalet för utsikterna på byggmarknaden på ett års sikt, dvs. den nettoandel av de tillfrågade byggföretagen som uppger förbättrade utsikter, är på en mycket hög nivå.

Sammantaget bedöms antalet påbörjade nybyggnationer av lägenheter uppgå till drygt 29 600 i år. Ett något högre ränteläge bidrar till

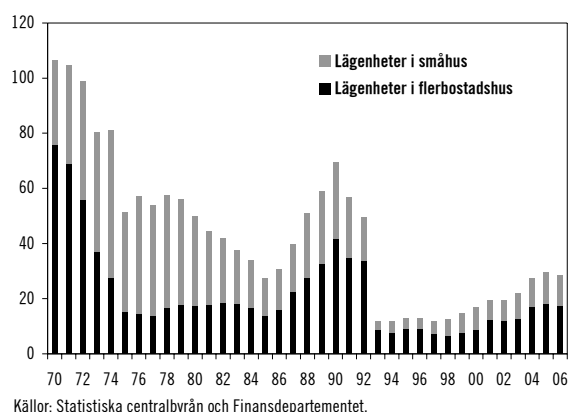
en marginell avmattning under 2006, och antalet påbörjade nybyggnationer förväntas då uppgå till drygt 28 700 lägenheter.

Behovet av ombyggnationer väntas bli större framöver. En stor del av de befintliga bostäderna i Sverige byggdes under 1960- och 1970-talen inom ramen för miljonprogrammet. Enligt beräkningar från Boverket kommer uppemot 1,2 miljoner lägenheter att behöva genomgå stambyten de närmaste 20 åren. I år förväntas också ROT-avdraget bidra till att ombyggnationerna ökar.

Antalet påbörjade ny- och ombyggnationer beräknas medföra att bostadsinvesteringarna i nationalräkenskapstermer ökar med 10,7 % i år. Nästa år väntas tillväxttakten i bostadsinvesteringarna bli 4,7 %.

Diagram 10.4 Påbörjade nybyggnationer av bostäder

Antal lägenheter, tusental

10.4 Lager

De totala lagerinvesteringarna föll förra året, vilket drog ned BNP-tillväxten med 0,3 procentenheter.

KI:s barometer visar att nettotalet för nulägesomdömet om industrins insatsvarulager ligger på en historiskt låg nivå. Samtidigt visar utfallen från nationalräkenskaperna att det har skett relativt stora uttag från insatsvarulagren under en lång tid. Detta tyder på att lagerinvesteringarna i insatsvaror kommer att öka framöver. I takt med att den globala efterfrågan går in i en något lugnare fas förväntas också en viss ökning av investeringarna i industrins färdigvarulager.

Inom handeln visar KI:s barometer att lageromdömena är splittrade. Andelen företag inom handel med motorfordon som är missnöjda med för stora lager har minskat något,

¹⁹ Siffrorna i detta avsnitt för antalet påbörjade lägenheter 2004 är preliminära och uppräknade med SCB:s utvecklingstal för den genomsnittliga eftersläpningen i rapporteringen av statistiken.

men ligger fortfarande på en hög nivå. För företag inom partihandel exklusive motorfordon tyder lageromdömena däremot på att företagen blivit alltmer nöjda med storleken på sina lager. I vissa delar av partihandeln förefaller det finnas ett behov av ökade lagerinvesteringar. Andra branscher inom handeln uppvisar ingen tydlig trend i sina lageromdömen. För handeln totalt gör detta att lagerinvesteringarna förväntas öka i år.

Sammanfattningsvis bedöms lagerinvesteringarna inom både industrin och handeln öka i år, vilket förväntas bidra till att höja BNP-tillväxten med 0,4 procentenheter. Nästa år väntas lagerinvesteringarna ge ett i det närmaste neutralt bidrag till BNP-tillväxten.

Den svåra stormen som drabbade södra Sverige i januari kommer att påverka lagerinvesteringarna i växande och avverkad skog och även industrins insatsvarulager. Exakt vilka effekter stormen får på dessa lagerinvesteringar under prognosåren är svårt att bedöma. Effekterna beror bl.a. på hur mycket skog som kommer att kunna tas om hand och hur snabbt de av stormen uppkomna lagren kan omsättas. Utöver de realekonomiska omständigheterna beror stormens effekter på lagerinvesteringarna också på rent redovisningstekniska faktorer i nationalräkenskaperna. Detta gör lagerprognosen mer osäker än vanligt.

11 Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorns finansiella sparande beräknas visa överskott under hela prognosperioden och skulden minskar som andel av BNP. Överskottet uppgår i år till 0,7 % och 2006 till 0,6 % av BNP. Både inkomster och utgifter minskar som andel av BNP.

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Budgetpolitiska mål

Finanspolitiken styrs av två medelfristiga mål. Den offentliga sektorns finansiella sparande skall uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel (överskottsmålet). Dessutom skall statens och ålderspensionssystemets utgifter sammantagna rymmas inom ett utgiftstak som normalt beslutas tre år i förväg.

Överskottsmålet motiveras i första hand av behovet av att stärka den offentliga sektorns finansiella ställning inför de framtida demografiska påfrestningarna på de offentliga välfärdssystemen. Samtidigt innebär målet att det skapas ett utrymme för att undvika alltför stora underskott i en lågkonjunktur.

Utgiftstaket för staten är ett viktigt instrument i budgetprocessen och förhindrar att tillfälligt högre inkomster används för varaktigt högre utgifter. Utgiftstaket är dessutom ett viktigt instrument för att säkerställa överskottsmålet.

Utgifterna som ingår under utgiftstaket avviker i definition och omfattning i flera avseenden från utgifterna i överskottsmålet. Den offentliga sektorns finansiella sparande definieras av EU:s regelverk för nationalräkenskaper ENS-95. Det innebär att överskottsmålet omfattar staten, ålderspensionssystemet och den kommunala sektorn. Utgiftstaket omfattar utgifterna på statsbudgeten exklusive statsskuld räntor, utgifterna för ålderspensionssystemet samt en budgeteringsmarginal. Den kommunala sektorns utgifter ingår inte i utgiftstaket. Däremot ingår statsbidragen som delvis finansierar de kommunala utgifterna. För den kommunala sektorn finns ett krav om balanserade budgetar (balanskravet).

Förutom att den kommunala sektorns utgifter inte ingår under utgiftstaket finns andra utgifter som påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande, men som inte omfattas av utgiftstaket. Vissa statliga utgifter finansieras på statsbudgetens inkomstsida och i riksgäldkontoret. Dessutom finns skillnader i redovisningen av inkomster och utgifter mellan nationalräkenskaperna och statsbudgeten som inte påverkar saldot.

Överskottsmålet på 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel gäller från och med 2000. Av tabell 11.1 framgår hur det finansiella sparandet har utvecklats sedan 2000 och hur det fördelas på den offentliga sektorns tre delar.

Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Miljarder kronor</i>								
Staten	56	167	-44	-43	-21	-43	-47	-28
Ålderspensionssystemet	48	-104	45	47	48	54	56	55
Kommunala sektorn	5	-4	-13	-7	2	8	8	5
Offentliga sektorn	109	59	-12	-2	28	19	17	32
<i>Procent av BNP</i>								
Staten	2,6	7,4	-1,9	-1,7	-0,8	-1,6	-1,7	-1,0
Ålderspensionssystemet	2,2	-4,6	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	1,9
Kommunala sektorn	0,2	-0,2	-0,5	-0,3	0,1	0,3	0,3	0,2
Offentliga sektorn	5,0	2,6	-0,5	-0,1	1,1	0,7	0,6	1,1
Genomsnitt fr.o.m. 2000	5,0	3,8	2,4	1,8	1,6	1,5	1,3	1,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Tabell 11.2 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Budgeteringsmarginal	5,0	4,7	0,4	2,9	2,4	1,1	1,5	10,4
Takbegränsade utgifter	715	741	773	800	834	869	906	933
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,6</i>	<i>32,7</i>	<i>32,8</i>	<i>32,8</i>	<i>32,8</i>	<i>32,6</i>	<i>32,4</i>	<i>31,9</i>
Staten och pensionssystemet enligt NR exkl. räntor	720	735	774	829	849	892	930	948
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,8</i>	<i>32,4</i>	<i>32,9</i>	<i>34,0</i>	<i>33,4</i>	<i>33,5</i>	<i>33,2</i>	<i>32,4</i>

Anm.: Budgeteringsmarginalen 2007 är beräknad på ett beräkningstekniskt utgiftstak. Takbegränsade utgifter är korrigerade för tekniska förändringar. Utgifterna för staten och ålderspensionssystemet är enligt nationalräkenskapernas redovisning, korrigerat för dels den mervärdeskatt som ingår i statlig konsumtion, i statliga investeringar samt i bidragen till den kommunala sektorn, dels överföringen till premiepensionssystemet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Överskottet understiger 2 % av BNP

År 2000 uppgick det finansiella sparandet till 5 % av BNP. Det stora överskottet gav utrymme för en expansiv finanspolitik under de därpå följande åren med en svag ekonomisk utveckling. Åren 2002 och 2003 uppstod mindre underskott i det finansiella sparandet. Förra året förbättrades sparandet till ett överskott på 28 miljarder kronor eller 1,1 % av BNP. Under prognosperioden beräknas sparandet inte uppnå 2 % av BNP något år, vilket medför att det genomsnittliga överskottet från 2000 minskar till 1,3 % av BNP i slutet av prognosperioden.

Samtliga offentliga sektorns delar visade överskott i det finansiella sparandet 2000. År 2001 påverkades fördelningen av sparandet mellan staten och ålderspensionssystemet av att 155 miljarder kronor, motsvarande 6,8 % av BNP, överfördes från AP-fonderna till staten till följd av pensionsreformen. Bortsett från denna överföring har således ålderspensionssystemet ett stabilt överskott på ca 2 % av BNP under hela perioden 2000–2007. Den kommunala sektorns finansiella sparande var positivt 2004 och väntas vara så under prognosperioden. Variationerna i den offentliga sektorns finansiella sparande ligger huvudsakligen i den statliga sektorn, vars sparande varit negativt sedan 2002.

Budgeteringsmarginalen är knapp

De takbegränsade utgifterna har underskridit utgiftstaket varje år sedan taket infördes 1997. Under perioden 2000–2004 har emellertid budgeteringsmarginalen varit relativt liten, och den är knapp även för 2005 och 2006 (se tabell 11.2). Utgiftstaket för 2007 beslutas först i budgetpropositionen för 2006. I budgetpropositionen för 2005 redovisades ett beräkningstekniskt utgiftstak genom att utgiftstaket 2006 höjdes med trendtillväxten i nominell BNP, som antas uppgå till 4 %. Det innebär att utgiftstaket som andel av potentiell BNP då beräknades vara oförändrat mellan 2006 och 2007. Med detta tekniskt beräknade utgiftstak uppgår budgeteringsmarginalen 2007 till drygt 10 miljarder kronor.

Redovisningsprinciperna i statsbudgeten varierar över tiden. För att skapa jämförbarhet har därför de takbegränsade utgifterna 2000–2004 i tabell 11.2 korrigerats till den redovisning som gäller från och med 2005. Korrigerat för tekniska förändringar har de takbegränsade utgifterna som andel av BNP legat på en relativt stabil nivå sedan 2000, men de minskar något i relation till BNP under prognosperioden.

Nationalräkenskapernas redovisning av utgifterna avviker i flera avseenden från budgetredovisningen. Justerat för de viktigaste skillnaderna (se anmärkning under tabell 11.2) erhålls emellertid en nivå som ligger relativt nära budgetredovisningen. Återstående skillnader i nivå och utveckling beror bland annat på att vissa utgifter i nationalräkenskaperna redovisas på inkomstsidan i budgeten, genom kreditering på skattekonto, eller genom lån i Riksgäldskontoret i stället för på anslag.

Under prognosperioden minskar de takbegränsade utgifterna som andel av BNP successivt. Enligt nationalräkenskaperna ökar

emellertid utgifterna först något 2005 för att sedan minska. Den skilda utvecklingen 2005 är en följd av att finansieringen på budgetens inkomstsida ökar, bl.a. genom sysselsättningsstödet till den kommunala sektorn.

Inkomster och utgifter minskar som andel av BNP

År 2004 vändes de två föregående årens underskott i den offentliga sektorns finansiella sparande till ett överskott på 28 miljarder kronor, eller 1,1 % av BNP. Bakom förbättringen ligger att utgifterna minskade medan inkomsterna var i stort sett oförändrade som andel av BNP.

Under prognosperioden minskar såväl inkomster som utgifter som andel av BNP. För 2005 och 2006 minskar den offentliga sektorns finansiella sparande till 0,7 respektive 0,6 % av BNP, trots att resursutnyttjandet i ekonomin ökar och arbetslösheten sjunker. Det minskade sparandet är främst en följd av en expansiv finanspolitik, vilket avspeglas av att även det strukturella sparandet minskar. År 2007 minskar utgifterna som andel av BNP relativt kraftigt och sparandet förstärks därmed till drygt 1 % av BNP (se tabell 11.3).

Tabell 11.3 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Inkomster	1 414	1 463	1 523	1 586
<i>procent av BNP</i>	<i>55,6</i>	<i>54,9</i>	<i>54,5</i>	<i>54,2</i>
Skatter och avgifter	1 280	1 315	1 372	1 430
<i>procent av BNP</i>	<i>50,3</i>	<i>49,4</i>	<i>49,1</i>	<i>48,9</i>
Kapitalinkomster	53	61	61	63
Övriga inkomster	82	86	89	93
Utgifter	1 386	1 444	1 506	1 554
<i>procent av BNP</i>	<i>54,5</i>	<i>54,2</i>	<i>53,9</i>	<i>53,1</i>
Utgifter exkl. räntor	1 335	1 386	1 446	1 489
<i>procent av BNP</i>	<i>52,5</i>	<i>52,0</i>	<i>51,7</i>	<i>50,9</i>
Ränteutgifter	51	58	60	65
<i>procent av BNP</i>	<i>2,0</i>	<i>2,2</i>	<i>2,2</i>	<i>2,2</i>
Finansiellt sparande	28	19	17	32
<i>procent av BNP</i>	<i>1,1</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>1,1</i>
Finansiell ställning				
Nettoskuld	-147	-161	-179	-209
<i>procent av BNP</i>	<i>-5,8</i>	<i>-6,0</i>	<i>-6,4</i>	<i>-7,1</i>
Konsoliderad bruttoskuld	1 301	1 331	1 358	1 385
<i>procent av BNP</i>	<i>51,2</i>	<i>49,9</i>	<i>48,6</i>	<i>47,3</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den finansiella ställningen stärks

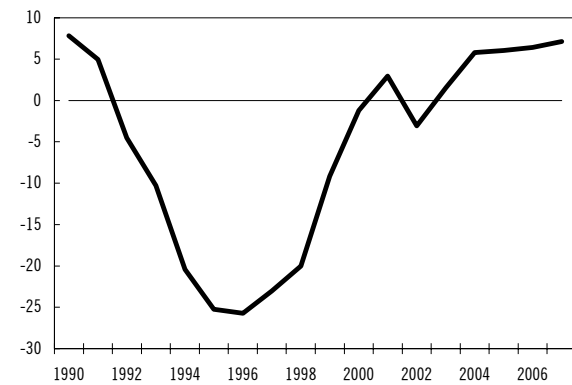
Den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder redovisas i Statistiska centralbyråns finansräkenskaper. Enligt de regler som gäller inom EU (ENS-95) värderas tillgångar och skulder till marknadspris. Det innebär att förändringen av den finansiella nettoställningen inte bara bestäms av det finansiella sparandet, utan också påverkas av värdeförändringar på finansiella tillgångar och skulder. Detta gäller såväl orealiserade som realiserade värdeförändringar.

Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet uppgick 1990 till över 100 miljarder kronor eller 8 % av BNP (se diagram 11.1). Under den djupa krisen i början av 1990-talet försämrades den finansiella ställningen snabbt. Förmögenheten vändes till en nettoskuld som 1996 var 467 miljarder kronor, eller 27 % av BNP. Sedan 1996 har den finansiella ställningen förbättrats och 2001 var den positiv igen. Under 2002 och 2003 påverkades nettoställningen av de kraftiga värdeförändringarna på aktiemarknaden, eftersom större delen av pensionssystemets tillgångar är placerade i aktier. Nedgången på aktiemarknaden 2002 medförde åter en nettoskuld. Denna vändes till en finansiell förmögenhet 2003 på 37 miljarder kronor, eller 1,5 % av BNP, till följd av värdeökningarna på aktier.

Överskottet i det finansiella sparandet 2004 och den fortsatta uppgången på aktiemarknaden beräknas ha medfört att nettoställningen förbättrats till nära 6 % av BNP förra året. I prognosen görs inget antagande om värdeförändringar, med undantag av effekter på statskulden av förändringar av valutakursen. Det innebär att nettoställningen utvecklas i takt med det finansiella sparandet. Det positiva sparandet medför att nettoställningen förstärks under prognosperioden, och 2007 väntas den offentliga sektorns finansiella tillgångar överstiga skulderna med över 200 miljarder kronor.

Diagram 11.1 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Den konsoliderade bruttoskulden definieras av EU-regler (Maastrichtvillkoren). Definitionen innebär att den offentliga sektorns bruttoskuld minskas med den offentliga sektorns innehav av interna skulder. För svenska förhållanden innebär definitionen att den konsoliderade bruttoskulden består av statsskulden till nominellt värde och kommunsektorns skulder på kreditmarknaden, med avdrag för AP-fondens innehav av statsobligationer. Den konsoliderade skulden uppgick vid utgången av 2004 till 51,2 % av BNP, vilket med god marginal underskrider referensvärdet inom EU på 60 % av BNP.

Förstärkningen av den finansiella ställningen under prognosperioden sker genom ökade tillgångar i pensionssystemet. Underskottet i statens finansiella sparande innebär samtidigt att skuldsidan i den offentliga sektorns balansräkning ökar. Som andel av BNP minskar emellertid både statsskulden och den konsoliderade bruttoskulden.

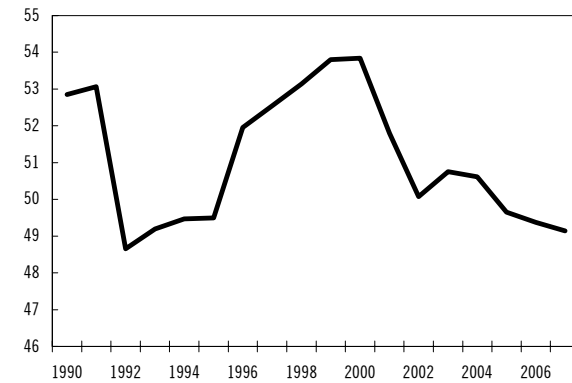
Skatter och avgifter

De skatter som nationalräkenskaperna (NR) redovisar i den offentliga sektorn är något lägre än de totala skatterna. I NR redovisas nämligen inte den del av mervärdesskatten och tullinkomsterna som ingår i avgiften till EU, som skatt i den offentliga sektorn, utan som en skatt till utlandet. De totala skatterna som andel av BNP (skattekvoten) sjönk i början av 1990-talet till följd av den ekonomiska krisen och av att 1991 års skattereform var underfinansierad på kort sikt. Skattehöjningarna i konsolideringsprogrammet och extraordinärt höga bolags-

vinster och kapitalvinster 1999–2000 medförde att skattekvoten ökade kraftigt under andra hälften av 1990-talet. Skattesänkningar och minskade bolags- och kapitalvinster bidrog till att skattekvoten återigen minskade i början av 2000-talet (se diagram 11.2).

Diagram 11.2 Skatter och avgifter

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

År 2004 uppgick skattekvoten till 50,6 % av BNP (se tabell 11.4). Den viktigaste skattebasen är löneinkomster, som tillsammans med skattepliktiga transfereringar, svarar för 65 %, av skatteinkomsterna. Av skatteinkomsterna tillfaller 54 % staten, 13 % ålderspensionssystemet och 32 % den kommunala sektorn. 1 % av skatterna går till EU via tullar och den del av EU-avgiften som baseras på mervärdesskatten.

Tabell 11.4 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007
Hushållens skatter och avgifter	19,4	18,8	18,8	18,7
Företagens direkta skatter	2,8	2,7	2,7	2,8
Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter	14,1	13,9	13,9	13,7
Mervärdesskatt	9,2	9,1	9,0	9,0
Fastighetsskatt	1,0	0,9	0,9	1,0
Övriga indirekta skatter	4,2	4,2	4,1	4,0
Summa inkl. skatt till EU	50,6	49,7	49,4	49,1
varav till EU	0,3	0,3	0,3	0,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I år beräknas skattekvoten sjunka till 49,7 %. Minskningen med knappt 1 procentenhet motsvarar ca 24 miljarder kronor, varav nära 10 miljarder kronor är ett resultat av regeländringar. Hushållens direkta skatter har sänkts i år med ca 15 miljarder kronor genom sänkt inkomstskatt och förmögenhetskatt samt genom att arvs- och

gåvoskatten slopats. Skattesänkningarna finansieras delvis genom höjda energiskatter och ändrade regler för företagens avsättningar till periodiseringsfonder.

Beslutet att räntebelägga bolagens periodiseringsfonder från och med 2005 har fått till följd att vissa bolag återfört hela eller delar av sin fondavsättning till beskattning 2004. Detta medför att inkomsterna från bolagsskatterna var tillfälligt höga 2004.

Under de följande åren utvecklas de viktigaste skattebaserna långsammare än BNP, vilket medför ett fortsatt fall i skattekvoten.

Andra inkomster

Vid sidan av skatter har den offentliga sektorn andra inkomster, som 2004 uppgick till 135 miljarder kronor eller 5,3 % av BNP. Omkring 40 % av dessa inkomster består av kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, varav ca hälften är direktavkastning på pensionsfonderna. Kapitalinkomsterna ökar relativt kraftigt i år till följd av höjda aktieutdelningar.

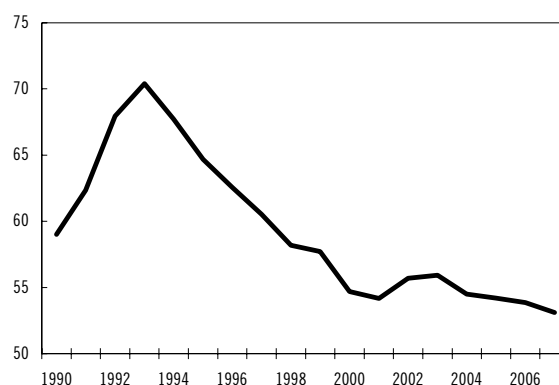
Övriga inkomster består huvudsakligen av tillräknade pensionsavgifter och kapitalförslitning. Dessa inkomster är kalkylmässiga och motsvaras på utgiftssidan av lika stora kostnader, som inräknas i den offentliga konsumtionen. I övrigt får den offentliga sektorn transfereringsinkomster från hushåll, företag och utlandet.

Utgifter

Den offentliga sektorns utgifter som andel av BNP (utgiftskvoten) steg kraftigt under den ekonomiska krisen i början av 1990-talet. Besparingarna i konsolideringsprogrammet bidrog till att utgiftskvoten minskade under andra hälften av 1990-talet. Reformerna och konjunkturbedgången har medfört att utgiftskvoten ökade 2002 och 2003. Under 2004 minskade emellertid utgiftskvoten med 1,4 procentenheter till 54,5 % (se diagram 11.3).

Diagram 11.3 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Utgiftskvoten beräknas fortsätta att minska under prognosperioden (se tabell 11.5). Transfereringar till hushåll minskar som andel av BNP bl.a. till följd av en relativt svag utveckling av ålderspensioner. Minskningen 2005 och 2006 är delvis en följd av låga löne- och prisökningar, som styr indexeringen av pensionerna. Nästa år bidrar även förbättringen på arbetsmarknaden till att transfereringarna till hushållen minskar som andel av BNP. De senaste årens kraftiga ökning av utgifterna för sjukförsäkringen bryts, men förtidspensionerna fortsätter att öka. Transfereringarna till hushåll beskrivs närmare i avsnitt 9.1

Tabell 11.5 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007
Hushållstransfereringar	18,9	18,4	18,0	17,8
Ålderspensioner	9,1	8,7	8,5	8,5
Sjukdom	4,5	4,6	4,5	4,5
Arbetsmarknad	1,7	1,6	1,4	1,3
Familjer och barn	1,9	1,8	1,9	1,9
Studier	0,5	0,4	0,4	0,4
Socialbidrag mm	0,4	0,4	0,4	0,3
Övrigt	0,9	0,8	0,8	0,8
Övriga transfereringar	3,0	3,2	3,5	3,3
Konsumtion	27,8	27,5	27,3	27,1
Staten och AP-systemet	7,7	7,5	7,3	7,2
Kommunal sektor	20,0	20,0	20,0	19,8
Investeringar	2,8	2,8	2,8	2,7
Ränteutgifter	2,0	2,2	2,2	2,2
Summa utgifter	54,5	54,2	53,9	53,1
exklusive räntor	52,5	52,0	51,7	50,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Övriga transfereringar beräknas öka under prognosperioden, bl.a. genom att biståndet och EU-avgiften ökar.

Förra året minskade både den statliga och den kommunala konsumtionsvolymen i kalenderkorrigerade termer (dvs. efter korrigerig för antalet arbetsdagar). Denna utveckling väntas vända till en ökning under prognosperioden. I år väntas den statliga konsumtionen öka med 0,5 % och den kommunala konsumtionen med 1,5 % i volym. Nästa år beräknas en fortsatt ökning av den kommunala konsumtionen med nära 1,5 % kalenderkorrigerat, medan den statliga konsumtionen är oförändrad. För 2007 förutses både den statliga och den kommunala konsumtionen öka med 0,5 %. Trots volymökningen minskar den offentliga konsumtionen som andel av BNP under prognosperioden. Ökade satsningar på infrastruktur bidrar till att de offentliga investeringarna ökar i volym under de närmaste åren. De förblir därmed oförändrade som andel av BNP.

Ränteutgifterna har minskat med 40 miljarder kronor eller 2 % av BNP sedan 2000. De minskade ränteutgifterna innebär att nettot av kapitalinkomster och ränteutgifter var positivt 2004. I år stiger ränteutgifterna något till följd av stigande statsskuld.

11.2 Den statliga sektorn

Nationalräkenskapernas redovisning

Statens finansiella sparande har varit negativt sedan 2002, efter att ha visat överskott under åren 1998–2001. År 2004 uppgick underskottet till 21 miljarder kronor eller 0,8 % av BNP, vilket var en halvering jämfört med 2003. I år väntas statens inkomster öka med 27 miljarder kronor, medan utgifterna ökar med 49 miljarder kronor. Därmed ökar underskottet i det finansiella sparandet till 43 miljarder kronor, eller 1,6 % av BNP. Nästa år beräknas underskottet öka till 47 miljarder kronor. År 2007 förstärks statens finanser främst till följd av en relativt återhållsam utgiftsutveckling, och underskottet minskar till 28 miljarder kronor, eller 1 % av BNP (se tabell 11.6).

Tabell 11.6 Statens finanser (exklusive statliga affärsverk och aktiebolag)

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Inkomster	779	806	838	872
Skatter och avgifter	712	730	761	794
Övriga inkomster	67	76	76	78
Utgifter	800	849	884	900
Utgifter exkl. räntor	757	797	830	842
Ränteutgifter	43	52	54	58
Finansiellt sparande	-21	-43	-47	-28
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,6</i>	<i>-1,7</i>	<i>-1,0</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Statsbudgeten

Statens finansiella sparande visar den förändring av den finansiella förmögenheten som beror av transaktioner. Budgetsaldot visar statens lånebehov och avspeglar därmed förändringen av statsskulden. Skillnaden innebär att det finansiella sparandet inte påverkas av att staten säljer finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökar utlåningen, t.ex. studiemedel, eftersom detta inte förändrar förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna principiella skillnad avviker redovisningsprinciperna i statsbudgeten i flera avseenden från redovisningen i nationalräkenskaperna. Budgetsaldot redovisas kassamässigt medan nationalräkenskaperna tillämpar periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatter och ränteutgifter.

De ovannämnda skillnaderna i redovisningsprinciper är saldpåverkande och medför således skillnader mellan budgetsaldo och finansiellt sparande. Därutöver finns stora saldoneutrala skillnader i redovisningen av inkomster och utgifter mellan statsbudgeten och nationalräkenskaperna (se ovan om utgiftstaket).

Budgetunderskottet 2004 var 53 miljarder kronor, och i år beräknas underskottet uppgå till 39 miljarder kronor. Budgetunderskottet minskar således med 14 miljarder kronor mellan 2004 och 2005, medan det finansiella sparandet försämras med 21 miljarder kronor. Den skilda utvecklingen beror bl.a. på omslag av periodiseringen av ränteutgifter och skatter, samt av att budgetsaldot, till skillnad från det finansiella sparandet, förstärks av antagna

försäljningar av aktier om 15 miljarder kronor. Övriga finansiella transaktioner har en negativ effekt på budgetsaldot, men påverkar inte det finansiella sparandet. I år minskar budgetsaldot genom att Riksgäldskontoret tar över lån på 12 miljarder kronor, som tidigare upptagits av Vägverket för finansiering av investeringar inom de s.k. storstadspaketet i Stockholm och Göteborg. Även för 2006 och 2007 antas försäljningar av aktier ske med 15 miljarder kronor per år (se tabell 11.7).

Tabell 11.7 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande	-21	-43	-47	-28
Periodisering av räntor, kursvinster/förluster,	-16	9	2	3
Periodisering av skatter	-23	-3	6	-9
Försäljning av aktier	0	15	15	15
Övriga finansiella transaktioner	-3	-18	-7	-6
Övrigt	9	1	1	1
Budgetsaldo	-53	-39	-30	-26

Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

Statsskulden uppgick till 1 213 miljarder kronor eller 47,7 % av BNP vid utgången av 2004. Under prognosperioden ökar statsskulden i takt med budgetunderskottet, men skulden minskar som andel av BNP.

Tabell 11.8 Budgetsaldo och statsskuld

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Inkomster	694	721	756	779
Utgifter under utgiftstaket	688	697	726	743
Statsskuld räntor	53	35	45	48
Riksgäldkontorets nettoutlåning m.m.	7	28	15	13
Budgetsaldo	-53	-39	-30	-26
<i>procent av BNP</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,1</i>	<i>-0,9</i>
Skulldispositioner m.m.	-26	2	-2	1
Konsoliderad statsskuld	1 213	1 254	1 283	1 309
<i>procent av BNP</i>	<i>47,7</i>	<i>47,1</i>	<i>45,9</i>	<i>44,7</i>

Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

11.3 Ålderspensionssystemet

Ålderspensionssystemet består av en fördelningsdel och en premiereservdel. Under uppbyggnadsfasen av det reformerade pensionssystemet är inkomsterna större än utbetalda pensioner. Därigenom uppstår ett sparande i såväl fördelnings- som i premiereservdelen av pensionssystemet. I fördelningsdelen fungerar AP-fonderna som en buffert. Vid sidan av AP-fonderna sker en förmögenhetsuppbyggnad inom premiepensionssystemet. De medel som sedan 1995 avsätts motsvarar intjänad premiepensionsrätt och placeras först i Riksgäldskontoret (RGK). Under den tillfälliga förvaltningen i RGK ingår avsättningarna i statens sparande och reducerar därmed statsskulden. Sedan 2000 överförs medel motsvarande premiepensionsrätten till Premiepensionsmyndigheten (PPM) andra året efter inkomståret och placeras hos den fondförvaltare som den enskilde själv väljer.

Tabell 11.9 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007
Inkomster	216	227	236	245
Avgifter	173	179	186	192
Premiepensionsmedel	22	23	24	25
Räntor, utdelningar m.m.	21	24	26	27
Utgifter	168	173	180	190
Pensioner	163	169	177	186
Övriga utgifter	5	3	3	4
Finansiellt sparande	48	54	56	55
<i>procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>	<i>1,9</i>
därav				
AP-fonderna ¹	23	26	26	23
Premiepensionsmyndigheten	25	28	30	32

¹ Med AP-fonderna avses fördelningsdelen av ålderspensionssystemet.

Källor: Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

År 2004 uppgick det finansiella sparandet i pensionssystemet, dvs. AP-fonderna och PPM, till 48 miljarder kronor eller 1,9 % av BNP. Därtill ökade placeringstillgångarna i pensionssystemet till följd av värdeökningar på aktier, som svarar för större delen av tillgångarna både i AP-fonderna och i de fonder som förvaltas av PPM. Värdeförändringar påverkar inte det finansiella sparandet. Där inräknas endast direktavkastningen i form av räntor och utdelningar.

Sparandet förutses ligga kvar på en nivå kring 2 % av BNP under prognosperioden. AP-fondernas sparande minskar något mot slutet av prognosperioden, medan sparandet fortsätter att öka i premiepensionssystemet.

EU:s statistikorgan Eurostat beslutade 1997 att hela det reformerade svenska pensionsystemet skulle klassificeras till den offentliga sektorn. Beslutet motiverades bl.a. med att deltagandet är obligatoriskt och att staten kontrollerar regelverket för både avgifter och förmåner. Detta beslut har nu ändrats av Eurostat så att avgiftsbestämda fonderade pensionssystem inte skall klassificeras till den offentliga sektorn i nationalräkenskaperna. För medlemsländer som för närvarande klassificerar sådana allmänna pensionssystem till den offentliga sektorn har Eurostat medgett en övergångstid att ändra redovisningen till mars 2007. För svensk del innebär det att den offentliga sektorns finansiella sparande kommer att reduceras med ca 1 % av BNP i nationalräkenskapernas redovisning.

Pensionsreformen innebar en omfördelning av betalningsansvaret mellan statsbudgeten och AP-fonden. Sammantaget ökade statsbudgetens kostnader till följd av reformen. I pensionsöverenskommelsen ingick därför att statsbudgeten skulle kompenseras för den sammanlagda kostnadsökningen. Beloppet beräknades till 300–350 miljarder kronor per den 1 januari 1999.

För att inte äventyra pensionssystemets finansiella ställning begränsades inledningsvis beloppet till 245 miljarder kronor, som överfördes under åren 1999–2001 från AP-fonderna till staten.

Frågan om en eventuell ytterligare överföring kommer att beredas under våren, och regeringen avser därför att återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2006.

11.4 Den kommunala sektorn

Den kommunala konsumtionen ökade med ca 2 % per år under perioden 1998–2002. Denna relativt höga ökningstakt bidrog till underskott i finansiellt sparande och resultat. Under 2003 och 2004 dämpades därför ökningstakten. Förra året ökade konsumtionen med endast 0,5 % i volym. Med beaktande av att antalet arbetsdagar var fler än 2003 minskade konsumtionen kalender-

korrigerat med 0,5 %. Denna utveckling bidrog till en kraftig förbättring av det finansiella sparandet och resultatet. Tillfälliga effekter förklarar en del av förbättringen, men framför allt landstingen har lyckats bromsa den snabba utgiftsökningen.

Den kraftiga ökningen av statsbidragen till kommunsektorn i år, bl.a. i form av generellt sysselsättningsstöd, tillsammans med en god utveckling av skatteunderlaget borgar för en fortsatt förstärkning av kommunsektorns finanser. Den genomsnittliga kommunala skattesatsen höjdes 2005 med 0,09 procentenheter till 31,60 %, vilket motsvarar ca 1 miljard kronor i ökade inkomster. Den starka inkomstutvecklingen bidrar till att den kommunala konsumtionsvolymen förväntas öka med 1,5 % i år.

Tabell 11.10 Kommunsektorns finansiella sparande

Miljarder kronor om annat ej anges

	2003	2004	2005	2006	2007
Inkomster	574	593	629	656	677
Skatter och statsbidrag	493	510	545	568	585
<i>procent av BNP</i>	<i>20,2</i>	<i>20,1</i>	<i>20,5</i>	<i>20,3</i>	<i>20,0</i>
Övriga inkomster	82	83	84	88	92
Utgifter	581	592	621	648	671
Konsumtion	495	509	533	558	580
<i>volymförändring %</i>	<i>0,7</i>	<i>0,5</i>	<i>1,5</i>	<i>1,0</i>	<i>0,5</i>
Övriga utgifter	86	82	88	89	91
Finansiellt sparande	-7	2	8	8	5
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>0,3</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>
Resultat före extraordinära poster	-1	2	6	6	4

Anm.: Statsbidragen och skatterna redovisas tillsammans eftersom effekten av reformer som påverkar skatteunderlaget neutraliseras genom justeringar av statsbidragen.

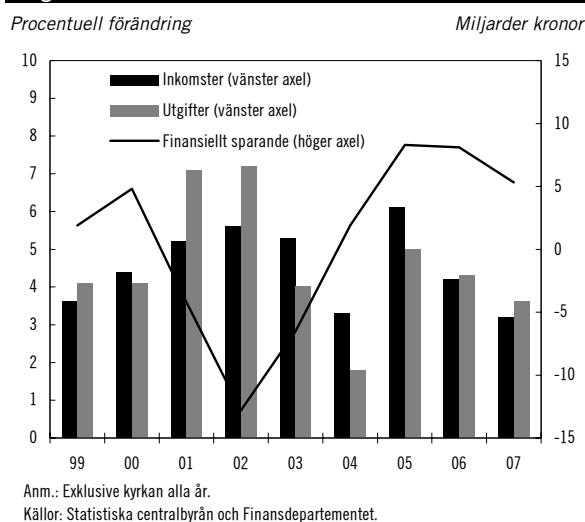
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Även under 2006 väntas inkomsterna utvecklas gynnsamt. Den genomsnittliga kommunala skattesatsen antas vara oförändrad, men en god utveckling av skatteunderlaget väntas ge ökade skatteinkomster. Statsbidragen ökar med 4 miljarder kronor. Under 2006 beräknas den kommunala konsumtionsvolymen öka med 1,0 %. Antalet arbetsdagar är färre än föregående år och den kalenderkorrigerade konsumtionsvolymen uppskattas bli nära 0,5 % högre. Finansiellt sparande och resultat bedöms vara oförändrat i förhållande till 2005.

Trots att finansiellt sparande och resultat under 2005 och 2006 väntas ligga på en betydligt högre nivå än tidigare år torde inte kommun-

sektorns resultat nå upp till en nivå som är förenlig med kommunallagens krav om god ekonomisk hushållning.

Diagram 11.4 Kommunsektorns finanser

Under 2007 beräknas konsumtionsvolymen öka med 0,5 %, vilket är något högre än den demografiskt betingade efterfrågan på kommunsektorns tjänster.²⁰

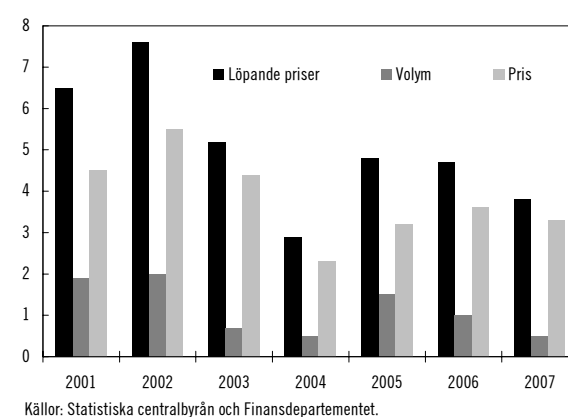
Prisutvecklingen för kommunal konsumtion

Kommunsektorns utgifter består till ca 85 % av konsumtion. Konsumtionsutgifterna, som redovisas netto efter avdrag för avgifter m.m., är till stor del lönerelaterade, antingen som direkta löner eller som köp av personalintensiva tjänster. Under 2001–2003 steg priset på kommunsektorns konsumtionsutgifter relativt kraftigt till följd av jämförelsevis höga löneökningar inom de kommunala verksamheterna. Vidare bidrog införandet av maxtaxan inom barnomsorgen till en hög prisutveckling 2002, eftersom avgiftsintäkterna minskade. Trots att löneökningarna även under 2004 var högre i kommunsektorn än i näringslivet var prisutvecklingen förhållandevis låg förra året (se diagram 11.5). I kommunsektorn, där många uppstår månadslön, innebär ett år med fler

arbetsdagar att en bestämd produktionsvolym kan produceras till en lägre kostnad.

Diagram 11.5 Kommunsektorns konsumtionsutgifter

Procentuell förändring

I år väntas lönerna i kommunsektorn öka något snabbare än i näringslivet. Framgent antas att kommunsektorns löner utvecklas i linje med näringslivets löner, vilket dämpar prisutvecklingen. År 2006 väntas ett lägre antal arbetsdagar ge en något högre prisutveckling.

Utvecklingen i primärkommunerna och landstingen

Det finansiella sparandet i primärkommunerna förbättrades 2004 med 3 miljarder kronor till ett underskott på 2 miljarder kronor. Förbättringen av det finansiella sparandet förklaras till stor del av stora försäljningar av fastigheter. År 2004 höjde primärkommunerna skatten med i genomsnitt 0,10 procentenheter, vilket motsvarar ca 1 miljard kronor i högre inkomster. Konsumtionsvolymen ökade med 1,0 %. Justerat för antalet arbetsdagar var konsumtionsvolymen oförändrad i förhållande till 2003.

Preliminärt uppskattas det ekonomiska resultatet före extraordinära poster i primärkommunerna 2004 till 2,4 miljarder kronor, vilket är en förbättring med ca 1 miljard kronor.

Landstingens finansiella sparande stärktes 2004 med drygt 5 miljarder kronor till 4 miljarder kronor. Landstingen höjde den genomsnittliga skattesatsen med 0,24 procentenheter, vilket motsvarar ca 3 miljarder kronor i högre inkomster. Konsumtionen minskade med 0,3 %, vilket i kalenderkorrigerade termer motsvarar en minskning med ca 1,3 %. Resultatet före extraordinära poster förbättrades med ca 2 miljarder kronor till nära balans. Jämfört med

²⁰Den demografiskt betingade ökningen av efterfrågan på kommunsektorns tjänster beräknas uppgå till i genomsnitt 0,3 % per år under perioden fram till 2010. Under 2020-talet överstiger ökningstakten 1 % per år. Beräkningen förutsätter oförändrad kvalitet på tjänsterna uttryckt som antal arbetstimmar per brukare i respektive åldersgrupp.

2002 har resultatet förbättrats med ca 7 miljarder kronor.

Kommunal sysselsättningsutveckling

Under 2004 minskade sysselsättningen i kommunsektorn som helhet med ca 2 000 personer. Antalet sysselsatta i primärkommunerna minskade med ca 8 000 personer medan sysselsättningen i landstingen ökade med ca 6 000 personer. Justerat för avbolagiseringar²¹ i landstingen minskade dock antalet sysselsatta med ca 9 000 personer. Den goda utvecklingen av skatteinkomster och statsbidrag i år och nästa år väntas leda till ökad sysselsättning i kommunsektorn. I år väntas antalet sysselsatta öka med 16 000 personer. Därav svarar införandet av friåret samt en tidsbegränsad utbildningssatsning för 9 000 personer. Under 2006 och 2007 förväntas sysselsättningen öka med 12 000 respektive 6 000 personer.

11.5 Finanspolitiska indikatorer

En indikator för överskottsmålet

Överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor skall uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Måluppfyllelsen är svår att bedöma eftersom det är svårt att fastställa konjunkturcykelns längd. I detta avsnitt redovisas en indikator för bedömningen av måluppfyllelsen.

De offentliga finanserna påverkas av automatiska variationer i skatteinkomster och utgifter över konjunkturcykeln. För enskilda år kan därför överskottet avvika från 2 % av BNP utan att det medelfristiga målet äventyras. När det finns lediga resurser i ekonomin kan överskottet tillåtas understiga 2 % och när resursutnyttjandet ligger över den långsiktigt hållbara nivån bör överskottet vara större än 2 %. Det är av detta skäl som överskottsmålet är angivet som ett genomsnitt över en konjunkturcykel.

För att bedöma huruvida det finansiella sparandet enskilda år ligger i linje med målet kan sparandet justeras för konjunkturberoende variationer i offentliga inkomster och utgifter samt för tillfälliga effekter av annan typ. Det justerade sparandet avspeglar den underliggande eller ”strukturella” nivån på sparandet.

Det strukturella sparandet i offentlig sektor bör normalt ligga nära 2 % av BNP. Vid risk för hög arbetslöshet, eller överhettning i ekonomin med hög inflation som följd, kan de automatiska stabilisatorerna emellertid behöva förstärkas genom aktiva åtgärder. I ett sådant läge kan det strukturella sparandet tillåtas avvika från 2 % av BNP. Ett högre eller lägre strukturellt sparande kan också vara nödvändigt ett visst år om sparandet föregående år avviker markant från 2 % av BNP. En snabb anpassning av de offentliga finanserna kan då ge upphov till en alltför stark effekt på efterfrågan i ekonomin.

Justeringen av sparandet för konjunkturen bygger på en bedömning av konjunkturläget samt dess effekter på de offentliga finanserna. Konjunkturläget beskrivs med det s.k. BNP-gapet, som utgör skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP. Storleken på BNP-gapet uppskattas utifrån en sammantagen bedömning av en rad indikatorer för produktionen, arbetsmarknaden samt pris- och löneutvecklingen.

Beräkningar av de offentliga finansernas konjunktürkänslighet visar att 1 procentenhets förändring av BNP-gapet i genomsnitt påverkar det offentliga sparandet med mellan 0,65 och 0,90 % av BNP. Värden i nedre delen av intervallet gäller när enbart de automatiska stabilisatorerna mäts. Högre värden erhålls när även arbetsmarknadspolitiken beaktas. Den konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiken kan betraktas som en ”halvautomatisk” stabilisator, som regelmässigt används i syfte att stabilisera arbetslösheten även om detta förutsätter formella beslut.

Finansdepartementets bedömning är att en förändring av BNP-gapet med 1 procentenhet i genomsnitt påverkar det finansiella sparandet i offentlig sektor med 0,7 % av BNP. Känsligheten kan variera mellan åren beroende på hur olika BNP-komponenter utvecklas i förhållande till varandra. De offentliga finanserna är exempelvis mer känsliga för en förändring i hushållens konsumtion, som utgör en viktig skattebas, än om konjunkturen påverkas genom utrikeshandeln.

²¹ Huddinge Universitetssjukhus AB avbolagiserades den 1 januari 2004 och återgick därmed till att drivas i landstingskommunal regi.

Tabell 11.11 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande	5,0	2,6	-0,5	-0,1	1,1	0,7	0,6	1,1
Justering för BNP-gap m.m.	-1,1	0,3	0,8	0,9	0,6	0,2	0,1	0,0
Strukturellt sparande	3,9	2,9	0,2	0,8	1,8 ¹	0,9	0,7	1,1
BNP-gap	0,9	-0,5	-1,1	-1,3	-0,9	-0,3	-0,1	0,0

¹ En del av ökningen i det strukturella saldot 2004 förklaras av ökade skatteintäkter p.g.a. att vissa bolag återfört hela eller delar av sin fondavsättning till beskattning. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Det strukturella sparandet är en indikator på läget i förhållande till överskottsmålet för ett enskilt år. Det är också den indikator som används i kommissionens bedömningar av medlemsländernas offentliga finanser inom ramen för EU:s stabilitets- och tillväxtpakt. Det skall emellertid understrykas att beräkningen av strukturellt sparande är osäker då såväl bedömningen av BNP-gapet, som av de offentliga finansernas känslighet för förändringar av BNP-gapet är osäker.

Strukturellt sparande 2004–2007

År 2004 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 1,1 % av BNP. Samtidigt bedöms BNP-gapets storlek till -0,9 % (se tabell 11.11), vilket innebär att det fanns lediga resurser i ekonomin. Med den ovan beskrivna tumregeln beräknas det strukturella överskottet till 1,8 % av BNP. Det strukturella överskottet 2004 var större än under 2002 och 2003. I år beräknas resursutnyttjandet i ekonomin öka och BNP-gapet minska. Med ett något lägre finansiellt sparande blir därför det strukturella sparandet väsentligt svagare än 2004. Även 2006 och 2007 bedöms det strukturella sparandet understiga 2 % av BNP.

En indikator för de offentliga finansernas effekter på efterfrågan

Efterfrågan i den privata sektorn påverkas av de offentliga finanserna. Ett minskande sparande i offentlig sektor innebär att skatter och avgifter utvecklas svagare än de offentliga utgifterna, vilket normalt medför en förstärkning av den privata sektorns inkomster. Effekterna på efterfrågan är svårbedömda av flera skäl. Hushåll med olika konsumtionsbenägenhet reagerar på olika sätt på finanspolitiska stimulanser. Hushåll som

har goda kreditmöjligheter kan utjämna sina konsumtionsutgifter vid inkomstförändringar. För andra hushåll påverkas konsumtionsutgifterna mer direkt. Det finns också en osäkerhet om när i tiden effekterna uppkommer.

Förutom skatter och transfereringar, som påverkar hushållens inkomster, finns annan offentlig verksamhet som har effekter på efterfrågan i ekonomin. Offentlig konsumtion och offentliga investeringar har direkta effekter på efterfrågan. Förändringar i företagsbeskattningen kan påverka företagets vilja att anställa och investera, och förändringar av kapitalinkomster och ränteutgifter påverkar hushållens och företagets inkomstflöden. Förändringar i det finansiella sparandet till följd av förändringar i utlandstransfereringar, som biståndet och EU-avgiften, påverkar däremot inte efterfrågan i den svenska ekonomin.

För att finanspolitiken skall ha önskade effekter krävs trovärdighet för finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Hushållen blir mer försiktiga med sina utgiftsbeslut om de offentliga underskotten är stora eftersom dessa förr eller senare måste finansieras med skatthöjningar eller besparingar. Omvänt kan konsumentförtroendet påverkas positivt när de offentliga finanserna uppvisar stora överskott. Av dessa skäl är förändringen av det offentliga sparandet endast en grov indikator för de offentliga finansernas effekter på efterfrågan i ekonomin.

Förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande mellan åren kan beskrivas med utgångspunkt i tre saldpåverkande faktorer.

1. Automatiska stabilisatorer

De s.k. automatiska stabilisatorerna ger ett viktigt bidrag till stabiliseringspolitiken. En hög BNP-tillväxt innebär att de offentliga finanserna förstärks och inkomstillväxten dämpas i den privata sektorn. Det bidrar till att begränsa den inhemska efterfrågan och minskar risken för

överhettning. Omvänt stimuleras ekonomin när tillväxten är låg. Höga skatte- och utgiftskvoter i Sverige medför att de automatiska stabilisatorerna är stora i jämförelse med flertalet andra länder. Det innebär att de offentliga finanserna har en jämförelsevis starkt dämpande effekt på konjunktursvängningarna.

2. Diskretionär finanspolitik i statsbudgeten

Den diskretionära komponenten i finanspolitiken består av aktiva reformbeslut och besparingar i den statliga budgeten. En sammanställning av tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade reformer redovisas i kapitel 4 i vårpropositionen. Budgeteffekten avser året när besluten träder i kraft oavsett när de fattats.

3. Övriga saldpåverkande faktorer

Utöver den diskretionära finanspolitiken och de automatiska stabilisatorerna påverkas de offentliga finanserna av en rad andra faktorer. Tillväxtens sammansättning kan få betydande effekter på det offentliga sparandet enskilda år. Därutöver påverkas kapitalinkomster och ränteutgifter av förändringar av den offentliga sektorns tillgångar och skulder samt av ränteläget. Transfereringsutgifterna påverkas även av volymförändringar utan direkt samband med den ekonomiska konjunkturen. Exempel på sådana är den demografiska utvecklingen eller beteendeförändringar. Slutligen påverkas de offentliga finanserna av utvecklingen inom den kommunala sektorn. En skattechöjning i syfte att återställa balansen i de kommunala finanserna får en åtstramande effekt på ekonomin.

Förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande utgör en grov indikator på de offentliga finansernas effekt på efterfrågan. Förändringen av det strukturella sparandet, dvs. den förändring av sparandet som inte beror på de automatiska stabilisatorerna, utgör en indikator på finanspolitikens inriktning. Denna indikator omfattar således inte enbart beslut om reformer och besparingar i statsbudgeten utan även andra saldpåverkande faktorer som inte automatiskt följer av den ekonomiska konjunkturen.

Finanspolitikens inriktning 2004–2007

I tabell 11.12 redovisas förändringen av den offentliga sektorns sparande åren 2004–2007. År 2004 var finanspolitiken, mätt som förändringen av det strukturella sparandet, åtstramande. Den

diskretionära politiken i statsbudgeten var visserligen svagt expansiv, men övriga saldpåverkande faktorer motverkade mer än väl den budgetpolitiska stimulansen. Kommunsektorns finanser förstärktes kraftigt bl.a. till följd av kommunala skattechöjningar. Även det förbättrade räntenettet bidrog till förstärkningen av de offentliga finanserna. En del av förstärkningen förklaras också av ökade skatteintäkter på grund av att vissa bolag återfört hela eller delar av sina fondavsättningar till beskattning. Därutöver bidrog de automatiska stabilisatorerna till åtstramningen, eftersom resursutnyttjandet ökade något mellan 2003 och 2004. Sammantaget hade således de offentliga finanserna en åtstramande effekt på ekonomin trots att den diskretionära politiken i statsbudgeten var expansiv.

I år är finanspolitiken expansiv. Försvagningen av det strukturella sparandet beror främst på den diskretionära politiken i statsbudgeten. Den starkt expansiva budgeteffekten motverkas emellertid delvis av de automatiska stabilisatorerna eftersom resursutnyttjandet ökar ytterligare. Sammantaget beräknas de offentliga finanserna försvagas något och därmed ge en viss stimulans till ekonomin.

Tabell 11.12 Indikator för effekter på efterfrågan

Förändring i procent av BNP

	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande	1,2	-0,4	-0,1	0,5
därav				
Automatiska stabilisatorer	0,2	0,5	0,1	0,1
Strukturellt sparande	1,0	-0,9	-0,2	0,4
därav				
Diskretionär finanspolitik	-0,4	-1,2	-0,3	0,0
Kapitalkostnader, netto	0,4	0,0	-0,1	-0,1
Övriga faktorer	1,0	0,3	0,2	0,5
BNP-gap, förändring i procentenheter	0,4	0,6	0,2	0,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Nästa år stiger resursutnyttjandet i ekonomin ytterligare. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar. De automatiska stabilisatorerna förstärker de offentliga finanserna något i den uppåtgående konjunkturen. Den automatiska åtstramningen motverkas emellertid mer än väl av en fortsatt expansiv finanspolitik. Det finansiella sparandet försvagas därför något jämfört med 2005 och effekten på efterfrågan i ekonomin blir svagt expansiv.

År 2007 förbättras det finansiella sparandet med 0,5 % av BNP. Förstärkningen beror delvis på det successivt förbättrade konjunkturläget, men framför allt på att det strukturella sparandet stärks.

12 Alternativa scenarier

I syfte att illustrera osäkerheten i de bedömningar som ligger till grund för det s.k. basalternativet i avsnitt 1–11, redovisas i detta avsnitt två alternativa scenarier.

I lågtillväxtalternativet antas efterfrågan på amerikanska statsobligationer minska. Denna minskning skulle kunna vara en konsekvens av att asiatiska centralbanker blir mindre villiga att köpa amerikanska tillgångar. En sådan utveckling leder till att dollarn försvagas kraftigt, samtidigt som de amerikanska räntenivåerna stiger. Konsekvensen för Sverige blir en lägre tillväxt än i basalternativet när exporten viker till följd av en långsammare global tillväxt och en starkare växelkurs.

I högtillväxtalternativet antas arbetsmarknaden och lönebildningen fungera väsentligt bättre än i basalternativet. Detta innebär att det finns mer lediga resurser i ekonomin och tillväxten kan därför bli högre utan att inflationstakten stiger.

12.1 Basalternativet

BNP-tillväxten uppgår i basalternativet till i genomsnitt 2,6 % för perioden 2005–2008. BNP-gapet, som mäter skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP, sluts 2007 och arbetslösheten faller successivt ner till 4,2 %. Utvecklingen för 2008 i basalternativet kan ses som en referenskalkyl, där ekonomin utvecklas i linje med den långsiktiga trenden. Den reguljära sysselsättningsgraden uppgår till 77,4 % 2008.

Tabell 12.1 Nyckeltal, basalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,5	3,2	2,7	2,4	2,2
Världsmarknadstillväxt ¹	8,3	8,1	7,9	7,6	7,4
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,5	1,5	2,0	2,0
TCW-index, slutkurs	122	121	121	121	121
Reguljär sysselsättningsgrad ²	77,0	76,8	77,1	77,3	77,4
Öppen arbetslöshet ³	5,5	5,0	4,4	4,2	4,2
Finansiellt sparande i offentlig sektor ⁴	1,1	0,7	0,6	1,1	1,4
Statsskuld ⁴	47,7	47,1	45,9	44,7	43,3

¹ Världsmarknadstillväxten mäter efterfrågan på bearbetade varor från samtliga länder som Sverige exporterar till.

² Antal sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen.

³ Procent av arbetskraften.

⁴ Procent av BNP.

Källa: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den offentliga sektorns inkomster och utgifter har skrivits fram till 2008 med samma principer som används i konsekvensberäkningen för 2006 och 2007. Det innebär att framskrivningen bygger på gällande regler och konsekvenser av fattade beslut eller aviserade åtgärder. Framskrivningen innebär att såväl inkomster som utgifter fortsätter att minska i förhållande till BNP och att överskottet i de offentliga finanserna ökar till 1,4 % av BNP 2008.

12.2 Lågtillväxtalternativet

Det stora amerikanska bytesbalansunderskottet, som i början av 2005 uppgick till ca 6 % av BNP, utgör en risk i prognosen. I detta alternativscenario antas omvärldens efterfrågan på amerikanska statsobligationer minska i slutet av 2005. Orsaken till efterfrågeminskningen kan t.ex. vara att asiatiska centralbanker, som är de största köparna av amerikanska statsobligationer, vill minska sin exponering gentemot dollarn genom att minska andelen dollartillgångar i sina reserver.

Den minskade efterfrågan på amerikanska tillgångar innebär att såväl långa som korta räntor stiger på den amerikanska penningmarknaden. Dessutom försvagas dollarn till följd av den lägre obligationsefterfrågan. De högre amerikanska räntorna motverkar emellertid i viss mån försvagningen. Totalt antas att dollarn försvagas med ca 25 % gentemot andra valutor. Växelkursförsvagningen medför även en viss inflationsimpuls, vilket medför att de amerikanska räntorna pressas ytterligare uppåt av stigande inflationsförväntningar.

De högre räntorna dämpar de amerikanska hushållens konsumtion och investeringarna, men bidrar också till att det inhemska sparandet ökar och bytesbalansen börjar förbättras.

Dollarförsvagningen ger en expansiv effekt på den amerikanska exporten och därmed tillväxten. Den positiva effekten är dock mindre än den negativa impuls som de högre räntorna ger. Därmed faller Förenta staternas BNP-tillväxt relativt kraftigt. Inflationen stiger inledningsvis som en följd av högre importpriser, men dämpas därefter av den lägre aktivitetsnivån.

För Sverige innebär dollarförsvagningen en växelkursappreciering, vilken har en dämpande effekt på tillväxten. Kronan, som bedöms apprecieras i linje med euron, förstärks ca 7 % i

TCW-termer jämfört med basalternativet 2006, för att därefter försvagas något. Samtidigt faller exportefterfrågan som följd av en lägre tillväxt i omvärlden, där bl.a. tillväxten i euroområdet faller på grund av den svagare dollarn. Sammantaget bedöms världsmarknadstillväxten för svensk export 2006 bli 1,7 procentenheter lägre än i basalternativet. Även 2007 och 2008 förblir världsmarknadstillväxten relativt svag.

Obligationssparandet styrs till viss del bort från Förenta staterna, vilket tenderar att pressa ner räntenivåerna i bl.a. Sverige. Till detta kommer att det lägre inflationstrycket, som följer av lägre importpriser och ett lägre resursutnyttjande, lämnar utrymme för Riksbanken att sänka reporäntan. Trots reporäntesänkningar är inflationen låg under hela perioden.

Effekterna av den svagare globala tillväxten och den apprecierande kronan slår igenom i en kraftigt minskad exporttillväxt. Detta leder i sin tur till lägre investeringar, en svagare arbetsmarknad och en lägre real disponibel inkomst. Därmed blir också hushållens konsumtion lägre än i basalternativet. Konsekvenserna för investeringarna och hushållskonsumtionen mildras dock av de lägre räntorna. Sammantaget faller BNP-tillväxten till 1,5 % 2006. Tillväxten blir lägre än i basalternativet även 2007 och 2008 (se tabell 12.2). Arbetsmarknaden utvecklas svagare och den reguljära sysselsättningsgraden är 0,9 procentenheter lägre än i basalternativet 2008.

Tabell 12.2 Nyckeltal, lågtillväxtalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,5	3,2	1,5	2,0	2,0
Världsmarknadstillväxt ¹	8,3	8,1	6,5	6,1	6,6
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,5	0,1	0,6	1,2
TCW-index, slutkurs	122	113	114	115	116
Reguljär sysselsättningsgrad ²	77,0	76,8	76,4	76,5	76,5
Öppen arbetslöshet ³	5,5	5,0	5,1	5,0	5,0
Finansiellt sparande i offentlig sektor ⁴	1,1	0,7	0,1	0,4	0,4
Statsskuld ⁴	47,7	47,1	46,8	46,9	47,0

¹ Världsmarknadstillväxten mäter efterfrågan på bearbetade varor från samtliga länder som Sverige exporterar till.

² Antal sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen.

³ Procent av arbetskraften.

⁴ Procent av BNP.

Källa: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Offentliga finanser

En sämre ekonomisk utveckling medför att de offentliga finanserna försvagas. Lägre skattebaser i form av löner och hushållskonsumtion reducerar de offentliga skatte- och avgiftsinkomsterna. Högre arbetslöshet ökar utgifterna i reala termer jämfört med basalternativet. Det samlade sparandet i offentlig sektor visar ett väsentligt mindre överskott än i basalternativet. Trots en högre arbetslöshet blir de takbegränsade utgifterna lägre än i basalternativet på ett par års sikt när effekterna av lägre löner och priser fått fullt genomslag. Som andel av BNP blir utgifterna däremot högre.

I basalternativet fortsätter statsskulden att minska som andel av BNP. I lågtillväxtalternativet stabiliseras skuldkvoten på oförändrad nivå från 2005. Bakom den sämre utvecklingen ligger både ett ökat statligt lånebehov och en lägre BNP-nivå.

Även kommunsektorns finanser sätts under press. De negativa effekterna på skatteunderlaget begränsas dock av att bortfallet av löneinkomster delvis kompenseras av ökade utbetalningar av arbetslöshetsunderstöd. Dessutom innefattar den kommunala skattebasen stabiliserande faktorer som ålderspensioner och andra transfereringsinkomster, som inte direkt påverkas av en lägre tillväxt i ekonomin. Därtill kommer att den lägre löneökningstakten i lågtillväxtalternativet antas slå igenom även i kommunalt anställdas löner. Tillsammans med lägre priser på förbrukningsvaror medför detta att kostnadsutvecklingen dämpas betydligt. Det ekonomiska resultatet blir därför ungefär detsamma som i basalternativet utan att verksamhetsvolymen behöver minskas.

12.3 Høgtillväxtalternativet

I høgtillväxtalternativet antas arbetsmarknaden och lönebildningen fungera bättre än i basalternativet. Den öppna arbetslösheten antas varaktigt kunna ligga på en lägre nivå utan att arbetsmarknaden blir överhettad. Sysselsättning och produktion kan därmed öka snabbare än i basalternativet utan att priser och löner utvecklas i en ohållbar takt. BNP växer med i genomsnitt ca 3,4 % per år 2005–2008 och BNP-nivån 2008 är drygt 3 % högre än i basalternativet. Antalet

sysselsatta är drygt 140 000 högre och sysselsättningsmålet nås 2008. Produktivitet och medelarbetstid antas vara något lägre eftersom tillskottet av arbetskraft inte beräknas ha samma produktivitet- respektive medelarbetstidsnivå som genomsnittet i basalternativet. Arbetslösheten faller till 3,5 % 2008.

För att sysselsättningen skall kunna öka så kraftigt som i högtillväxtalternativet måste arbetsutbudet vara väsentligt större än i basalternativet. Antalet personer i olika typer av utbildning antas därför bli lägre de kommande åren. Andelen långvarigt sjuka och förtidspensionerade beräknas också minska jämfört med basalternativet. Därutöver krävs att även andra grupper utanför arbetskraften, t.ex. de som inte aktivt söker arbete trots att de både kan och vill arbeta, i högre grad etablerar sig på arbetsmarknaden.

Den högre tillväxten drivs framför allt av en starkare inhemsk efterfrågan. En starkare sysselsättningstillväxt leder till att hushållens inkomster utvecklas bättre och därmed ökar hushållens konsumtion snabbare. Den starka inhemska efterfrågan innebär också att företagen ökar investeringarna för att klara en snabbt stigande produktion.

fungerade arbetsmarknad, blir förstärkningen av de offentliga finanserna bestående. Även det strukturella sparandet är därför högre än i basalternativet.

I den redovisade kalkylen förutsätts att den förbättrade offentliga ekonomin inte används till reformer, vare sig på statlig eller kommunal nivå. Kommunsektorns resultat förbättras därför kraftigt jämfört med basalternativet. Det ekonomiska resultatet uppgår i genomsnitt till drygt 10 miljarder kronor under perioden 2006–2008, vilket motsvarar ca 2 % av verksamhetens nettokostnader.

Även statens finanser stärks kraftigt i högtillväxtalternativet. Det faktum att tillväxten till viss del är konsumtionsledd innebär att statens inkomster från indirekt beskattning ökar starkt. Statsskulden är 100 miljarder kronor lägre 2008 än i basalternativet, vilket motsvarar drygt 3 % av BNP. Därtill kommer att en högre BNP i sig medför att skuldkvoten minskar. Jämfört med basalternativet är skuldkvoten 4,5 procentenheter lägre 2008 och understiger då 40 % av BNP med god marginal.

Sammantaget stärks de offentliga finanserna till ett överskott på 3,5 % av BNP i slutet av kalkylperioden.

Tabell 12.3 Nyckeltal, högtillväxtalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,5	3,7	3,6	3,2	3,2
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,5	1,5	2,0	2,0
Reguljär sysselsättningsgrad ¹	77,0	77,1	78,2	79,1	80,0
Öppen arbetslöshet ²	5,5	4,8	4,0	3,5	3,5
Finansiellt sparande i offentlig sektor ³	1,1	1,0	1,5	2,5	3,5
Statsskuld ³	47,7	46,7	44,4	42,0	38,9

¹ Antal sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen.

² Procent av arbetskraften.

³ Procent av BNP.

Källa: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Offentliga finanser

Högre ekonomisk tillväxt och sysselsättning i näringslivet stärker de offentliga finanserna. Skattebaserna ökar och de offentliga transfereringarna till hushållen såsom a-kassa, sjukpenning, förtidspension m.m. minskar när fler kommer i arbete. Eftersom BNP-ökningen är permanent, som en följd av en bättre

13 Prognosutvärdering

Finansdepartementets prognoser utgör underlag för statsbudgeten och för regeringens utformning av den ekonomiska politiken. Den ekonomiska politiken är i hög grad målstyrd. Flera av regeringens uttalade mål – t.ex. sysselsättningsmålet och målet om överskott i den offentliga sektorns finansiella sparande – är relaterade till den makroekonomiska utvecklingen. Hög precision i prognoserna är således av stor betydelse. Ett viktigt led i att förbättra prognosernas precision är att utvärdera tidigare prognoser.

I detta avsnitt redogörs för hur väl de fyra prognoserna för 2004 som Finansdepartementet publicerade under 2003 och 2004 förhöll sig till det preliminära utfallet som SCB publicerade den 8 mars 2005. I likhet med tidigare prognosutvärderingar jämförs dessutom Finansdepartementets prognoser med prognoser från andra konjunkturbedömare. Till skillnad från tidigare prognosutvärderingar innehåller denna utvärdering även en analys av förändringar i prognosen jämfört med föregående prognos. Syftet med jämförelsen är att inför läsaren motivera förändringar i prognosen.

13.1 Finansdepartementets prognoser

Nationalräkenskaperna har publicerat ett preliminärt utfall för BNP 2004, vilket senare kan komma att revideras. Enligt utfallet ökade BNP med 3,5 % 2004. Med vissa undantag har prognosfelen för försörjningsbalansens poster och övriga nyckeltal minskat i takt med att prognoshorisonten har blivit kortare och mer information har blivit tillgänglig (se tabell 13.1). BNP-tillväxten underskattades i prognoserna under 2003 samt under våren 2004, men låg under hösten 2004 i linje med det preliminära utfallet. Arbetslösheten för 2004 underskattades i prognoserna under 2003, men prognoserna under 2004 låg i linje med utfallet. Prognosen för inflationen, mätt som förändringen i KPI, låg högre än utfallet under 2003. Inflationsprognoserna under 2004 var emellertid förhållandevis träffsäkra.

BNP-prognoser under 2003

Redan under 2002 syntes de första tecknen på en återhämtning i den internationella konjunkturen. Kraften i återhämtningen underskattades emellertid i prognoserna under 2003. Till detta bör läggas den osäkerhet som präglade de ekonomiska utsikterna i samband med utbrotten av lungsjukdomen sars och Irakkriget. Indikatorer tydde även på att svensk orderingång och produktion mattades av, vilket förklarar nedrevideringen i prognosen för industriproduktionen under hösten 2003. Någon påtaglig försämring i investeringskonjunkturen förväntades emellertid inte, jämfört med bedömningen fem månader tidigare. Den stigande internationella efterfrågan förväntades leda till en utbyggnad av produktionskapaciteten. Det kan i efterhand konstateras att vändningen i investeringskonjunkturen förutsågs korrekt. Att kraften i investeringsökningen underskattades berodde huvudsakligen på en oväntad stark tillväxt i bostadsinvesteringarna.

Tabell 13.1 Finansdepartementets prognoser och utfallet för 2004

Procentuell förändring där annat ej anges

	Vår 2003	Höst 2003	Vår 2004	Höst 2004	Utfall 2004
BNP	2,4	2,0	2,5	3,5	3,5
Hushållens konsumtion	2,2	2,1	2,0	2,4	1,8
Offentlig konsumtion	0,2	0,4	1,3	0,9	0,3
Bruttoinvesteringar	2,9	2,8	1,5	3,2	5,1
Lagerinvesteringar ¹	0,0	0,1	-0,2	-0,1	-0,3
Export	7,0	5,4	7,4	8,8	10,2
Import	6,0	5,4	5,7	5,9	6,7
Industriproduktion	5,0	3,5	4,3	9,0	9,1
Antal sysselsatta	0,3	0,1	-0,6	-0,6	-0,5
Produktivitet	1,9	1,5	1,9	2,5	2,8
Medelarbetstid	0,2	0,4	1,1	1,6	1,3
Öppen arbetslöshet ²	4,3	4,7	5,5	5,6	5,5
KPI, årsgenomsnitt	1,8	1,3	0,4	0,6	0,5
Reporänta ³	4,00	3,25	2,00	2,00	2,00
BNP, världen ⁴	4,0	4,0	4,4	4,7	4,9

¹ Förändring uttryckt i procent av BNP föregående år.

² I procent av arbetskraften.

³ Reporänta vid årets slut.

⁴ För vissa länder är utfallet prognoserat.

Källor: Statistiska centralbyrån, Riksbanken och Finansdepartementet.

Vid tidpunkten för budgetpropositionen för 2004, dvs. hösten 2003, hade osäkerheten om framtiden i kombination med en faktisk dämpning av den internationella efterfrågan resulterat

i en nedrevidering av exportutsikterna. Speciellt utsikterna för teleproduktexporten hade förändrats. Den svagare förväntade exporttillväxten var också den enskilt viktigaste orsaken till att den svenska BNP-tillväxten underskattades mer i höstprognosen 2003 än i vårpropositionen (se tabell 13.1). Konjunktursvackan skulle dock visa sig vara övergående. Under senare delen av 2003 vände en rad förtroendeindikatorer upp, samtidigt som industrikonjunkturen förbättrades. Detta hann dock inte fångas upp i beräkningarna i höstprognosen 2003.

BNP-prognoser under 2004

Vid tiden för 2004 års ekonomiska vårproposition förutsågs den globala BNP-tillväxten bli hög. Exportutsikterna såg därmed ljusare ut och bidraget från utrikeshandeln till tillväxten väntades bli högre än i de prognoser som gjordes under 2003. I vårpropositionen uppmärksammades även den betydande kalendereffekten för 2004.²² Detta medförde att bidraget från offentlig sektor till tillväxten beräknades bli 0,3 procentenheter, jämfört med ett bidrag på 0,1 procentenheter i de två föregående prognoserna. I huvudsak på grund av dessa faktorer reviderades BNP-tillväxten avseende 2004 upp till 2,5 % i vårpropositionen.

Vid tiden för budgetpropositionen för 2005 hade nya utfall visat en överraskande god utveckling under 2004. Industrikonjunkturen hade utvecklats starkt och exportutsikterna reviderades upp ytterligare. Därtill fastslogs att de senaste årens utveckling med fallande investeringar var brutna. BNP bedömdes öka med 3,5 % 2004 vilket också överensstämde med det preliminära utfallet.

Arbetsmarknadsprognoser

Vid tidpunkten för 2003 års ekonomiska vårproposition pekade indikatorer på en relativt dämpad efterfrågan på arbetskraft. Dock förväntades en starkare konjunktur leda till stigande sysselsättning under 2004. Under hösten 2003 var utfall och indikatorer fortsatt svaga. Samtidigt be-

dömdes en mer påtaglig produktionsökning komma att dröja längre än vad som tidigare förutsetts. Vändningen på arbetsmarknaden väntades först under det andra halvåret 2004. Mätt som årsgenomsnitt prognoseras antalet sysselsatta i stort sett vara oförändrat 2004 och den öppna arbetslösheten ligga kvar på 4,7 %.

Inför 2004 års ekonomiska vårproposition blev det svaga arbetsmarknadsläget allt tydligare. Sysselsättningen fortsatte att minska. Nedgången omfattade inte bara industrin utan även ett flertal andra branscher samt den offentliga sektorn. I hela ekonomin väntades antalet sysselsatta minska med 0,6 % och arbetslösheten uppgå till 5,5 %.

Under hösten 2004 syntes allt tydligare tecknen på en stark allmän konjunkturuppgång. Aktiviteten i ekonomin var högre än väntat och BNP-prognosen reviderades upp. Den ökade produktionen hade dock realiserats genom stigande medelarbetstid och produktivitet. Efterfrågan på arbetskraft var fortfarande dämpad. Prognosen för arbetsmarknaden i budgetpropositionen justerades därför inte nämnvärt jämfört med prognosen under våren.

Utfallet visade sig senare ligga väl i linje med de prognoser som gjordes 2004. Arbetslösheten inklusive deltagare i program blev dock något högre än vad som förutsågs under 2004.

Inflationsprognoser

Årsgenomsnittet för inflationen 2004 överskattades med 0,8 respektive 1,3 procentenheter vid de två första prognostillfällena. Även den underliggande inflationsutvecklingen förväntades öka i relativt snabb takt under loppet av 2004 i 2003 års prognoser. Prognosfelen kan huvudsakligen sägas bero på att resursutnyttjandet överskattades. Den starkare konjunkturutveckling som emotsågs under 2004 förväntades leda till en stigande sysselsättning i 2003 års prognoser.

De prognoser som gjordes under 2004 var däremot betydligt mer rättvisande. Vid tidpunkten för 2004 års ekonomiska vårproposition underskattades inflationen, men endast med 0,1 procentenheter. Vid tidpunkten för 2005 års ekonomiska budgetproposition reviderades dock prognosen upp eftersom vissa tillfälliga effekter i slutet av 2004 överskattades. Sammanfattningsvis kan det konstateras att prognosfelen i de två senaste prognoserna huvudsakligen berodde på två samverkande faktorer; det inhemska pris-

²² Fyra fler vardagar under 2004 än under 2003 bedömdes öka BNP med 0,3 % i vårpropositionen. I budgetpropositionen beräknades effekten till 0,6 %. NR uppskattar effekten till 0,5 %.

trycket överskattades och genomslaget av fallande priser på många importerade varor underskattades.

13.2 Jämförelse med andra prognosmakare

Ett sätt att utvärdera Finansdepartementets prognoser är att jämföra prognosfelen för några centrala variabler mellan olika prognosmakare. En sådan prognosjämförelse är emellertid förknippad med flera begränsningar och blir lätt missvisande. Till exempel publiceras prognoserna vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakarna inte har tillgång till samma informationsmängd. Detta blir särskilt tydligt när högfrekventa variabler som inflation och arbetslöshet analyseras, eller när en bedömare har tillgång till särskilt viktig information såsom ett nytt utfall från nationalräkenskaperna. I denna jämförelse görs ett försök att reducera detta problem genom att jämföra prognoser publicerade vid i stort sett samma tidpunkt.

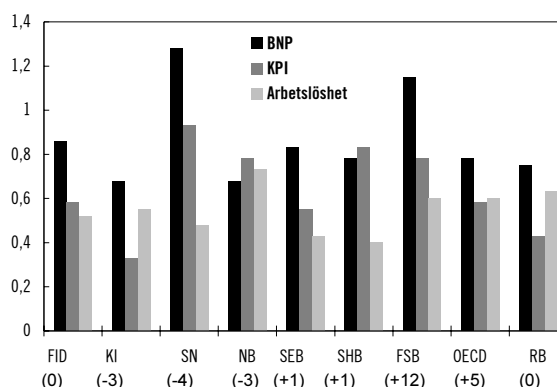
Prognosantagandena skiljer sig dessutom i flera fall mellan olika prognosmakare. Finansdepartementet utgår exempelvis från redan beslutade, eller i propositionen föreslagna, åtgärder för den ekonomiska politiken. Andra prognosmakare gör explicita antaganden om den framtida ekonomiska politiken. Dessa skillnader beaktas inte då prognoserna jämförs. Trots dessa svårigheter kan en jämförande analys ge en uppfattning om tillförlitligheten hos olika konjunkturbedömare, och kanske också hur stora prognosfel som kan betraktas som normala. Syftet är dock inte att rangordna olika prognosmakare.

I diagram 13.1 redovisas ett antal prognosmakares prognosfel för BNP-tillväxten, inflationen och arbetslösheten för 2004. I jämförelse med tidigare år kan prognosavvikelse för BNP-tillväxten förefalla vara relativt stora. I genomsnitt underskattades BNP-tillväxten 2004 med ungefär 0,9 procentenheter. Som jämförelse kan nämnas att genomsnittsfelet avseende 2003 var 0,5 procentenheter. I ett lite längre perspektiv utmärker sig emellertid inte prognosfelen avseende BNP-tillväxten 2004 nämnvärt. Under perioden 1990–2003 var genomsnittsfelet ungefär 0,8 procentenheter i absoluta termer. Generellt sett underskattades BNP-tillväxten i de prognoser som utarbetades under 2003. Även i de pro-

gnoser som utarbetades under våren 2004 underskattades tillväxten.

Diagram 13.1 Genomsnittliga absoluta prognosfel för 2004

Procentenheter

Ann.: Genomsnittet avser de fel, i absoluta tal, som gjordes i fyra prognoser avseende 2004, dvs. på våren och hösten 2003, samt på våren och hösten 2004. Siffrorna inom parentes visar när respektive prognosinstitutets prognos genomsnittligt publiceras i förhållande till Finansdepartementets prognos mätt i veckor. Prognosurvalet har gjorts så att tidpunkten för prognosen i så stor utsträckning som möjligt sammanfaller med Finansdepartementets tidpunkt för publicering. Instituterna är: Finansdepartementet (FID), Föreningssparbanken (FSB), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Konjunkturinstitutet (KI), Nordea (NB), Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB) och Svenskt näringsliv (SN).
Källor: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet samt respektive konjunkturbedömare.

Samtliga prognosmakare underskattade arbetslösheten 2004 i de prognoser som gjordes 2003. I prognoserna som gjordes 2004 var bilden mer splittrad. Sammantaget kan prognosfelen avseende arbetslösheten betecknas som relativt stora i ett historiskt perspektiv.

Överlag överskattades också inflationsutvecklingen för 2004 i 2003 års prognoser. Prognosprecisionen i inflationsprognoserna var dock god under 2004. De betydande prognosfelen i 2003 års prognoser drar dock upp genomsnittsfelen avseende inflationen 2004. Det absoluta prognosfelet för 2004 var i genomsnitt 0,7 procentenheter. För perioden 1999–2003 var de absoluta prognosfelen i genomsnitt 0,4 procentenheter.

Att jämföra prognosmakare utifrån endast ett utfallsår är självklart osäkert. I tabell 13.2 visas därför utvecklingen av prognosfelen för BNP-tillväxten över de senaste åren, mätt i form av fem års glidande medelvärden. Under den senaste femårsperioden missbedömdes BNP-tillväxten i genomsnitt med 0,8 procentenheter. De stora prognosfelen för 2001 håller upp genomsnittet avsevärt.

Tabell 13.2 Genomsnittligt absolut prognosfel för BNP-tillväxten

Procentenheter, fem års glidande medelvärden

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
FID	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8
KI	0,5	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8
SN	0,7	0,7	0,9	0,9	1,0	1,0
Nordea	0,5	0,5	0,7	0,8	0,8	0,8
SEB	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7
SHB	0,6	0,6	0,9	0,9	1,0	1,0
FSB	0,6	0,6	0,8	0,7	0,7	0,8
<i>Medelvärde</i>	<i>0,6</i>	<i>0,6</i>	<i>0,8</i>	<i>0,8</i>	<i>0,8</i>	<i>0,8</i>
Naiv	1,0	0,9	1,0	1,1	0,9	1,2
Potentiell	1,0	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9

Anm.: Genomsnitten avser de absoluta fel som gjordes för respektive år, dvs. på hösten och våren föregående år, samt på hösten och våren innevarande år. Felen för respektive år är dessutom beräknade som fem års glidande medelvärden. Detta innebär att för exempelvis år 2003 ingår de fel som gjordes för åren 1999–2003. Genomsnitten avser därför totalt 20 prognoser per kolumn. Medelfelet visar för respektive år medelvärdena av samtliga prognosmakares absoluta prognosfel. Den naiva prognosen innebär att den prognos som görs år t sätts lika med utfallet för år $t-1$. Den potentiella prognosen innebär att BNP-tillväxten sätts till 2 % för samtliga år.

Källor: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet samt respektive konjunkturbedömare.

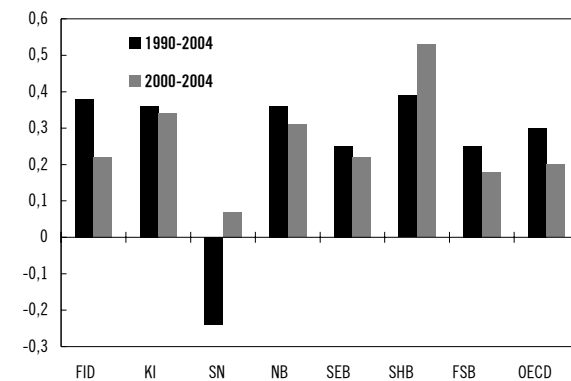
Samtliga prognosmakare gör bättre bedömningar än en så kallad naiv prognos. Den naiva prognosen definieras som att prognosen för år t är identisk med utfallet för närmast föregående år, $t-1$.

I regel gör prognosmakarna också bättre bedömningar än en prognos där ekonomin följer den potentiella utvecklingen, som i det här fallet är definierad som att BNP-tillväxten är 2 % för samtliga år. Under perioder med relativt små konjunkturvariationer (exempelvis under 2002 och 2003) skulle prognosfelen emellertid ha blivit mindre om prognosmakarna antagit att ekonomin följt den potentiella utvecklingen. De prognoser som gjorts för 2004 var dock avsevärt mera träffsäkra än den potentiella prognosen.

Med undantag för Svenskt näringsliv förefaller de flesta prognosmakare ha en tendens att systematiskt överskatta BNP-tillväxten (se diagram 13.2). Detta gäller både 2000-talets prognoser såväl som de på lite längre sikt. Vidare kan noteras att skillnaderna mellan olika prognosmakare är små. En förklaring till detta är att bedömare har tillgång till samma information och att informationen tolkas på ett likartat sätt. Tendensen att systematiskt överskatta BNP-tillväxten tycks dock ha blivit något mindre över tiden, vilket kan ses i diagram 13.2.

Diagram 13.2 Medelfel

Procentenheter

Anm.: Genomsnitten avser de fel som gjordes för respektive år, dvs. på hösten och våren föregående år, samt på hösten och våren innevarande år. Prognosurvalet har gjorts så att tidpunkten för prognosen i så stor utsträckning som möjligt sammanfaller med Finansdepartementets tidpunkt för publicering.

Källor: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet samt respektive konjunkturbedömare.

13.3 Jämförelse med föregående prognos

Sedan budgetpropositionen för 2005 har prognosen för svensk BNP-tillväxt 2005 reviderats upp, från 3,0 % till 3,2 %. Upprevideringen beror framför allt på att investeringstillväxten väntas bli starkare än tidigare förutsett.

Till följd av ett oväntat svagt andra halvår 2004 revideras prognosen för hushållens konsumtion ner från 2,7 % till 2,2 % under 2005. Nedrevideringen beror alltså på att konsumtionsvolymen vid ingången av 2005 var lägre än bedömningen i den tidigare prognosen. Dessutom är prognosen för arbetslöshet och personer i åtgärder något högre nu vilket också bidrar till en svagare konsumtionsutveckling.

Offentlig konsumtion beräknas öka med 1,2 % under innevarande år jämfört med 0,8 % i budgetpropositionen för 2005. En långsammare prisutveckling jämfört med i föregående prognos bidrar till att ökningstakten för statens konsumtionsutgifter väntas bli högre i fasta priser.

Det fortsatt höga kapacitetsutnyttjandet i industrin, den fortsatt goda efterfrågan på svenska produkter och de gynnsamma finansiella förutsättningarna har medfört att investeringstillväxten under innevarande år bedöms bli starkare än vad som prognoserades i budgetpropositionen. Det är bl.a. maskininvesteringar i industrin, investeringar inom energi och bostadsinvesteringar som väntas utvecklas starkare under 2005.

Exportprognosen för 2005 revideras ned jämfört med den tidigare prognosen, från 7,5 %

till 6,9 %. Varuexporten är nedreviderad med 1,4 procentenheter medan tjänsteexporten är uppreviderad med 2,4 procentenheter. Att varuexporten inte förväntas utvecklas lika starkt som bedömningen i föregående prognos beror främst på ett svagare exportutfall för andra halvåret 2004 samt en lägre världsmarknadstillväxt jämfört med i budgetpropositionen. Tjänsteexportens upprevidering motiveras med ett överraskande starkt utfall det andra halvåret 2004.

Importprognosen för 2005 har reviderats upp något jämfört med budgetpropositionen, från 7,4 % till 7,9 % i vårpropositionen för 2005. Upprevideringen är en följd av en mycket stark importutveckling vid slutet av 2004, vilket gör att nivån i början av 2005 var högre än vad som tidigare prognoserades.

Arbetsmarknadsprognosen i budgetpropositionen har stått sig förhållandevis väl mot den ytterligare information som tillkommit sedan dess. Därför görs endast marginella revideringar av prognosen. Den öppna arbetslösheten bedöms bli något lägre i år än vad som förutsågs i budgetpropositionen. Samtidigt antas antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program uppgå till 121 000. Det är 10 000 fler med anställningsstöd än tidigare.

Antalet arbetade timmar utvecklades överraskande svagt mot slutet av 2004. Av denna anledning justeras prognosen för arbetade timmar ned något. Som en följd härav förutses också medelarbetstiden bli lägre under året jämfört med i den tidigare bedömningen.

Prognosen för löneutvecklingen för 2005 har inte ändrats sedan budgetpropositionen (3,5 %).

Under perioden november–februari har inflationen varit lägre än vad som förutsågs i föregående prognos. Även om detta till viss del förklaras av tillfälliga omständigheter tyder utfallen på att budgetpropositionens prognos överskattade den underliggande prisutvecklingen i svensk ekonomi. Inflationsprognosen för 2005 revideras därför ned relativt kraftigt. Prognosen för inflationen mätt med KPI revideras ned mer än UND1X-prognosen på grund av att ränteprognosen ändrats.

Det låga inflationstrycket under de kommande åren bidrar till att Riksbanken inte väntas höja räntan under 2005, vilket var bedömningen i budgetpropositionen.

Tabell 13.3 Finansdepartementets prognoser för 2005 i budgetpropositionen för 2005 och vårpropositionen för 2005

Procentuell förändring där annat ej anges

	BP05	VÅP05
Sverige		
BNP	3,0	3,2
Hushållens konsumtion	2,7	2,2
Offentlig konsumtion	0,8	1,2
Bruttoinvesteringar	4,0	7,1
Export	7,5	6,9
Import	7,4	7,9
Antal sysselsatta	0,8	0,8
Antal arbetade timmar	1,0	0,6
Öppen arbetslöshet ¹	5,1	5,0
Löneutveckling	3,5	3,5
Offentliga sektorns finansiella sparande ²	0,6	0,8
KPI, årsgenomsnitt	1,4	0,5
Reporänta ³	3,00	2,00
TCW-index ⁴	123	121
Förenta staterna		
BNP	3,5	3,7
Arbetslöshet	5,1	5,1
Euroområdet		
BNP	2,2	1,6
Arbetslöshet	8,8	9,0

¹ I procent av arbetskraften.

² Procent av BNP

³ Reporänta vid årets slut.

⁴ TCW-index vid årets slut.

I dagsläget bedöms TCW-index noteras till 121 vid utgången av 2005 jämfört med 123 i budgetpropositionen. Prognosen om en starkare krona, i handelsviktade termer, beror dels på att kronan väntas stärkas något mer mot euron till 8,90 (9,00). Dessutom bedöms dollarn försvagas ytterligare något till 6,50 mot kronan jämfört med 6,92 i föregående prognos.

I prognosen för den offentliga sektorns offentliga sparande har såväl inkomster som utgifter reviderats ned, delvis till följd av lägre inflation och lägre räntor. För 2005 har sparandet höjts med 3 miljarder kronor.

Prognosen för BNP-tillväxten i Förenta staterna har reviderats upp för innevarande år främst till följd av en starkare utveckling av hushållens konsumtion. Prognosen för arbetslösheten i Förenta staterna har inte reviderats i förhållande till prognosen i budgetpropositionen.

I budgetpropositionen förutsågs BNP i euroområdet växa stabilt under den andra halvan av

förra året. Den svaga utvecklingen under slutet av förra året har inneburit att tillväxtprognosen för 2005 har reviderats ned samtidigt som arbetslösheten väntas bli högre än i föregående prognos.